

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΘ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 721. 8308

1 ΜΑΪΟΥ 1982

ΑΡΙΘ. 9

ΕΟΡΤΙΟΝ ΓΡΑΜΜΑ*

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Παναγιώτατε καὶ Θεϊότατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμένης Πατριάρχα, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε ἀδελφέ καὶ συλλειτουργγὲ τῆς ἡμῶν Μετριοτήτος, κύριε Δ η μ ῆ τ ρ ι ε, τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Χ ρ ι σ τ ὸ ς ἀ ν έ σ τ η.

Ἐορτῶν ἑορτὴ ἡ ἀγία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀνάστασις· θανάτου γὰρ κατ' αὐτὴν ἑορτάζομεν νέκρωσιν, τοῦ ἐσχάτου καὶ ἐχθίστου ἐχθροῦ. Διὸ καὶ φαιδρῶς πανηγυρίζοντες τὸν αἴτιον καὶ ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ὕμνοις δοξολογοῦντες εὐχαριστηρίοις, λιγυραῖς φωναῖς τὸν ἐπινίκιον φιλοτιμούμεθα Αὐτῷ προσάδειν.

* Ὅμοια Γράμματα ἀπεστάλησαν καὶ πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς Ὁρθοδόξους Πατριάρχας καὶ τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

Χ ρ ι σ τ ὸ ς ἀ ν έ σ τ η.

Καὶ Αὐτὸν — ἐτέροις ὀφθαλμοῖς — ὡς νυμφίον ἐκ τοῦ ἐσφραγισμένου καὶ φρουρουμένου μνηματός θεώμενοι αὐτεξουσίως προερχόμενον, ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει καὶ ἀγάπης πλησμονῇ τῇ Ὑμετέρα πεφιλημένη καὶ τιμιωτάτῃ ἡμῖν Παναγιότητι πόθῳ ἀδελφικῷ τὸν ἑόρτιον ἀποδίδόντες ἀσπασμόν, προσφωνοῦμεν τὸ

Χ ρ ι σ τ ὸ ς ἀ ν έ σ τ η,

ἐκ καρδίας εὐχόμενοι, ὅπως ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς ζωῆς καὶ θανάτου Κύριος πληθύνῃ ἐπὶ μήκιστον τὰ ἔτη τῆς Ὑμετέρας σεβασμίας ἡμῖν Πρωθιεραρχίας καὶ ἀγιάζῃ καὶ πληροῖ τῶν ἑαυτοῦ ἀφθίτων δωρεῶν τὸν Ὑμῖν ἐμπεπιστευμένον εὐσεβῆ καὶ θεόλεκτον λαόν.

Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐν Χριστῷ ἀναστάντι Ὑμᾶς κατασπαζόμενοι διατελοῦμεν

ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος.

ΠΑΣΧΑΛΙΟΣ ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σ Ε Ρ Α Φ Ε Ι Μ

Π ρ ό ς

Τὸ Χριστεπώνυμον Πλήρωμα

τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς

Τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

«Πάσχα Κυρίου Πάσχα» πανηγυρικῶς ἐορτάζομεν σήμερον ἐπὶ τῇ Ἀναστάσει τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἀπηγγεί τὸ σάλπισμα τῆς ἐκκινήσεώς μας ἐκ τῆς δουλείας τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὴν ἐλευθέραν πνευματικὴν γῆν τῆς θείας ἐπαγγελίας.

Ἡ ἐπὶ γῆς Στρατευομένη Ἐκκλησία τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκομεν, «ὡς καλοὶ Αὐτοῦ στρατιῶται», πορεύεται διὰ τῆς ἐρήμου τοῦ κόσμου τούτου ἐν μέσῳ ἐχθρῶν καὶ παγίδων πολλῶν πρὸς σωτήριον ἀποκατάστασιν εἰς τὴν οὐράνιον Χαναάν.

Περὶ τούτου προειδοποίησεν ἡμᾶς σαφῶς ὁ Ἰδιος ὁ Σωτὴρ, εἰπών: «Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσιν λύκοι ἄρπαγες».

Καὶ τὸ πόσον «λύκοι ἄρπαγες με ἐνδύματα προβάτων» μᾶς περιβάλλουν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, μόλις εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ ἀναφέρωμεν, ἀγαπητοί μου χριστιανοί, ὅταν ἀκόμη καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ πανσέπτου Καθεδρικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς πόλεώς μας ἐτόλμησαν, κατ' αὐτάς, νὰ ἀσεβήσουν κατὰ τρόπον ἐγκληματικόν.

Ἡμεῖς ὅμως, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν Προσευχὴν τῆς συγγνώμης καὶ ἀνεξικακίας, πού ὁ Κύριος ἐξεστόμισεν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ Του: «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι»,

θὰ συνεχίζωμεν θαρραλέως τὴν χριστιανικὴν μας πορείαν, μὴ ὑπολογίζοντες τὰς ὑπὸ μύρια ἀπατηλὰ προσωπεῖα δρώσας σκοτεινὰς δυνάμεις.

Κάθε ὑψηλὸν πνευματικὸν ἔργον καὶ ἰδανικὸν καταξιώνεται μόνον με θυσίαν. Καί, μάλιστα, πολλάκις μία θυσία δὲν ἐπαρκεῖ.

Δύο φρικαλέοι παγκόσμιοι πόλεμοι ἔγιναν εἰς τὸν αἰῶνά μας, ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν καὶ διὰ τὴν δικαίαν κατανομήν τῶν ἀγαθῶν· καὶ ὅμως ἕως τῆς σήμερον καὶ λαοὶ παραμένουν ἀνελεύθεροὶ καὶ ὑπόδουλοὶ καὶ μυριάδες ἀνθρώπινες ὑπάρξεις ἀποθνήσκουν ἀπὸ στέρησιν τροφῆς καὶ ἔλλειψιν στοιχειωδῶν ὄρων διαβιώσεως. Καὶ τοῦτο, διότι οἱ ἡγέται τῆς Οἰκουμένης στοχεύουν λανθασμένα, ἐπιμένοντες νὰ ἐρευνοῦν διὰ τὴν ἐντόπισιν τῶν αἰτίων τῆς παγκοσμίου κακοδαιμονίας εἰς τὸν χῶρον τῆς ὕλης μόνον, με παντελεῖ ἀγνοίαν, ἂν μὴ καὶ περιφρόνησιν, τοῦ ἀνθρώπου, τῆς κορωνίδος αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ εἰκόνας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Αὐτὴν τὴν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τόσο παραθεωρηθεῖσαν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καλούμεθα νὰ περισώσωμεν με ὅλην τὴν δύναμιν τῆς Πίστεώς μας.

Ἄς μὴ ἀπατώμεθα, χριστιανοί μου!

Ὅντως ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ ἀπειλεῖται σήμερον ἀπὸ ποικίλας σατανικᾶς δυνάμεις. Ἄλλὰ μήπως καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἐπετέλεσεν ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας ἐν μέσῳ ὄφρων καὶ σκορπίων;

Ὁ παντοδύναμος Πόντιος Πιλάτος, ὡς ὑπέρτατος ἐκπρόσωπος τῆς Ρώμης ἐν Παλαιστίνῃ, διαγνώσας τὴν ἀθωότητα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἠδύνατο νὰ τὸν κηρύξῃ ἀθῶον, ὡς ὁ ἴδιος ὡμολόγησεν. Καὶ ὅμως ἕνας μικρὸς, ἀλλὰ δυναμικὸς ὄχλος, τοῦ ἐπέβαλε τὴν θέλησίν του: «Ἄρον, Ἄρον σταύρωσον αὐτόν».

Καὶ ἡμεῖς ταλαιπωρούμεθα εἰς Πραιτώρια ἐνώπιον Πιλάτων, ἀσυστόλως πολεμούντων τὴν

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ

ΕΠΙ ΤΩ ΠΑΣΧΑ,

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης παντὶ τῷ πληρώματι τῆς Ἐκκλησίας χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ τοῦ ἐνδόξως ἀνασιάντιος Σωτήρος Χριστοῦ.

Χριστὸς Ἀνέστη!

Εἰς τὸν πασχάλιον αὐτὸν χαιρετισμὸν τῶν δύο λέξεων περικλείεται ὅλον τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅλον τὸ κήρυγμα τῆς Ἐκκλησίας.

Χριστὸς ἀνέστη, καὶ φωτίζεται τὸ μυστήριον τῆς θείας Ἐνανθρωπήσεως καὶ τοῦ θείου Πάθους. Καὶ ἡ πίστις μας ἔχει θεμέλιον καὶ ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου θεδαίωσιν.

Ἐορτάζοντες τὸ Πάσχα ἀπὸ χρόνον εἰς χρόνον δὲν τελοῦμεν ἀπλῶς τὴν ἐπέτειον ἀνάμνησιν τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ Ἀνάστασις

εἶναι ἡ ἐορτὴ τῶν ἐορτῶν ποὺ ὑπερβαίνει τὴν ἐόρτιον τάξιν τῆς ἱστορικῆς μνήμης τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι τὸ μοναδικὸν καὶ παρόδοξον ἱστορικὸν γεγονός ποὺ ποτὲ δὲν γίνεται παρελθόν, ἀλλ' εἶναι πάντοτε παρὸν καὶ σύγχρονον εἰς τὴν κάθε γενεὰν τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ λοιπὸν, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ, καὶ ἡ ἰδική μας γενεὰ αὐτὸ τὸ ἔτος ἐορτάζουσα Πάσχα ζῆ τὴν Ἀνάστασιν ἔτσι ὅπως ἔλαβον πείραν αὐτῆς αἱ μωροφόροι καὶ οἱ μαθηταί. Διότι ὁ Ἀναστάς Ἰησοῦς, ὅπως τὸ ἐπηγγέλη, διαπερῶν τὸν χρόνον καὶ τὸν χῶρον εἶναι ὅπως τότε, διὰ μέσον τῶν κλεισμένων θυρῶν, ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν.

Μὲ τὴν πίστιν αὐτῆν, ὅτι εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κόσμου ζῆ καὶ κινεῖται ὁ Ἀναστάς Κύριος, ὁ θανάτῳ τὸν θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζῶν ἠρισάμενος, παραμερίζομεν σήμεραν τὰς ἀγωνίας καὶ τὰς θλίψεις τοῦ θίου καὶ κάθε ἀπαισιόδοξον σκέψιν, λαμβάνομεν φῶς ἐκ τοῦ ἀνεστέρου φωτὸς καὶ ἀνανεώνομεν τὴν χριστοκεντρικὴν ἐλπίδα μας διὰ τὴν αὔριον.

Μὲ τὸ χαρμόσυνον αὐτὸ ἀνασιάνσιμον μῆνυμα χαιρετίζομεν ἀπὸ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ὅλους ὄσοι

Ἐκκλησίαν πρὸ τῶν ἰδίων τῶν συμφερόντων καὶ καταδικαζόμεθα πολλάκις εἰς σταύρωσιν. Ἀπὸ τοῦ ὕψους ὅμως τοῦ σταυροῦ μας διαβλέπομεν τὴν χαραυγὴν τῆς λυτρώσεώς μας, τῆς ὁποίας ἐγγύησις εἶναι ἡ μετὰ τὴν Σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ μας Ζωηφόρος Ἀνάστασις Του.

Διὸ καὶ «τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες»,

«προσέλθωμεν λαμπαδηφόροι,

»τῷ προΐοντι Χριστῷ ἐκ τοῦ μνήματος, ὡς
νυμφίω,

»καὶ συνεορτάσωμεν, ταῖς φιλεόρτοις τάξεσι,

»Πάσχα Θεοῦ τὸ σωτήριο».

Τίνα φοβηθῶμεν Χριστοῦ ἐγεθθέντος; Καὶ ὄφειν ἀκόμη καὶ σκορπίων ἡμᾶς περιβαλλόντων, ἡμεῖς ἄδομεν:

«Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν
»θανάτῳ θάνατον πατήσας
»καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι
»ζῶν ἠρισάμενος».

Τὸν Σταυρὸν Αὐτοῦ μεθ' ὑμῶν, τέκνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, προσκυνοῦντες καὶ τὴν Ἀγίαν Αὐτοῦ Ἀνάστασιν ὁμοῦ ὑμνοῦντες καὶ δοξάζοντες, Πατρικῶς ἀσπαζόμεθα πάντας ὑμᾶς.

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ 1982

ἀποτελεῖτε τὸ προσφιλές Της πλήρωμα· καὶ ἀκόμη ὅλους τοὺς πιστοὺς ὀρθοδόξους· καὶ ἀκόμη ὅλους ὅσοι πιστεύουν εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ καὶ πέραν αὐτῶν ὅλους ἐκείνους ποὺ δὲν ἐγνώρισαν καὶ προσδοκοῦν Ἀνάστασιν.

Ἄλλ' ἐφέτος τὴν ἀμίαντον αὐτὴν πασχάλιον χαρὰν ἔρχεται νὰ ἐπανέξη καὶ τὸ χαρμόσυτον ἄγγελμα, ὅτι ἡ Ἁγία Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία μας ἐτοιμάζεται νὰ συνέλθῃ ἐντὸς τοῦ ἔτους τούτου εἰς τὴν Β' Προσυνοδικὴν Πανορθόδοξον Διάσκεψιν ποὺ ἀποτελεῖ στάδιον τῆς πορείας τῆς πρὸς τὴν Ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον.

Τὴν Διάσκεψιν αὐτὴν, συμφώνως πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε πανορθόδοξως ἀποφασισθέντα καὶ καθορισθέντα, θὰ ἀπασχολήσουν ζητήματα ποιμαντικῆς προνοίας τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸν πιστὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ δοθοῦν λύσεις ποὺ θὰ φέρουν τὴν ἱερὰν διδασκαλίαν καὶ σεβασμίαν παράδοσιν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ζωντανὴν πλησίον εἰς τὰς συγχρόνους ἀνάγκας τοῦ πληρώματος.

Εἰς τὸ ἔργον τῆς Β' αὐτῆς Προσυνοδικῆς Πανορθόδοξου Διασκέψεως περιλαμβάνεται καὶ ἡ μελέτη καὶ ἐξεύρεσις λύσεως εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἐορτασμοῦ τοῦ Ἁγίου Πάσχα, ἐν πιστότητι πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν ἀρμοστικῇ πρὸς τὰ σύγχρονα ἐπιστημονικὰ ἀστρνομικὰ δεδομένα, ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν, ὥστε ὅλοι οἱ χριστιανοὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὴν ἰδίαν Κυριακὴν νὰ δοξάζουν τὴν Ἀνάστασιν.

Ἡ Ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία μὲ πιστότητα διέσωσε μέχρι τῆς σήμερον τὴν παράδοσιν τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου νὰ ἐορτάζεται τὸ Πάσχα τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν πρώτην πανσέληνον τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας.

Ἄλλ' ὅπως ἡ Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν εὐαισθησίαν τῆς ἐζήτησε διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ ἀστρνομικοῦ παραγόντος τὴν γνώμην καὶ τὴν συμβολὴν τοῦ ἀστρνομικοῦ κέντρου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῆς Ἀλεξανδρείας, μὲ τὴν ἰδίαν εὐαισθησίαν καὶ ἡ Ἐκκλησία μας σήμερον ἐζήτησε μὲ δύο εἰδικὰ Συνέδρια, τὰ ὁποῖα ὠργάνωσεν ἡ Γραμματεία τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Συνόδου, τὴν συν-

δρομὴν τῆς συγχρόνου ἀστρνομικῆς ἐπιστήμης. Καὶ αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι ἔπιμον ὅλον τὸ προπαρασκευαστικὸν ἔργον, ὥστε ἡ προσεχὴς Προσυνοδικὴ Διάσκεψις νὰ λάβῃ ἀποφάσεις, μὲ τὰς ὁποίας ἡ Ὀρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία θὰ δυνηθῇ νὰ προσφέρῃ τὴν διακονίαν τῆς εἰς τὴν ἱερὰν ὑπόθεσιν τοῦ κοινού ἐορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἀπὸ ὅλους τοὺς χριστιανοὺς, ἐν τῷ πλαισίῳ πάντοτε τῶν ὑπὸ τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τεθεσπισμένων.

Εἶναι εὐκαιρὸν νὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ τί ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἰδίαν πόλιν ἔγραφε πρὸς τὰς Ἐκκλησίας περὶ τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῆς συμφωνίας τοῦ ἐορτασμοῦ τοῦ Πάσχα: «Ἴνα δὲ τὸ κεφαλαϊωδέστερον συντόμως εἰπω, κοινῇ πάντων ἤρρεσε κοίσει, τὴν ἀγιοπάτην τοῦ Πάσχα ἐορτὴν μᾶ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ συντελεῖσθαι»¹. Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος ἐξαιτίας τὴν κοινὴν συμφωνίαν καὶ ἀπόφασιν ἔγραφε: «Τί γὰρ ἡμῖν κάλλιον, τί δὲ σεμνότερον ὑπάρξει δυνήσεται, τοῦ αὐτὴν ἐορτὴν ταύτην παρ' ἧς τὰς τῆς ἀθανασίας εὐλήφραμεν ἐλπίδας, μᾶ τάξει καὶ φανερώ λόγῳ παρὰ πᾶσιν ἀδιαπίπτως φυλάττεσθαι;»². Πράγματι, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ. Τί καλλύτερον, τί σεμνότερον τούτου τοῦ νὰ ἐορτάζωμεν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ κοινού Κυρίου ἡμῶν τὴν ἰδίαν Κυριακὴν ἡμέραν!

Γράφοντες ἀπὸ τὴν ἰδίαν πόλιν καὶ ἡμεῖς ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος αὐτῆς, εὐχόμεθα κατὰ τὴν Ἁγίαν ταύτην ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως ἀξιωθῶμεν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ νὰ ἐορτάσωμεν ἀπὸ κοινού τὸ Πάσχα, καὶ ἀπὸ κάθε γωνίαν τῆς γῆς νὰ ἀναδοθῇ τὸ κήρυγμα τῆς Ἀναστάσεως: Χριστὸς Ἀνέστη!

Αὐτοῦ ἡ χάρις, τὸ φῶς καὶ ἡ εὐοχία ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἀμήν.

Ἁγιον Πάσχα τοῦ 1982.

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

διάκωρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

1. Εἰσεβίου, Εἰς τὸν βίον Κωνσταντίνου τοῦ Βασιλέως, Μ. Ρ. Γ. 20, 1077 C.

2. Εἰσεβίου, Εἰς τὸν βίον Κωνσταντίνου τοῦ Βασιλέως, Μ. Ρ. Γ. 20, 1073 CD.

Ἐπὶ τῇ λαμπροφύρῳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἀναστάσει ὁ Διευθυντὴς τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» καὶ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ οἱ συνεργάται αὐτοῦ εὐχονται εἰς πάντας τοὺς ἀναγνώστας πᾶσαν χαρὰν καὶ εὐλογίαν παρὰ τοῦ Ἀναστάσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ.
(Ἐκ τῆς Διευθύνσεως).

ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΝ ΖΩΗΝ*

Είναί ματαιοπονία νά διμλοῦμε περί συμμετοχῆς ἐνεργου στὴν Λειτουργία ἄνευ προηγουμένης ἀγωγῆς καὶ ἐπαρκούς μορφώσεως τοῦ λαοῦ. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας δὲν ἐτέθη τὸ πρόβλημα καθαρὰ ἐπὶ θάσεως ὀρθῆς, ἐπὶ ζῆμια μεγάλη πνευματικῆ. Σήμερον ὁπότε ἀντικειμενικῶς βλέπομεν τὴν ἀνάγκην πνευματικῆς ἀνασυγκροτήσεως καὶ ἐγκαίρου ἐνημερώσεως τοῦ λαοῦ μας, ἡ προσέγγις τοῦ λαοῦ στὴν Λειτουργία καὶ ἡ ἀνάδειξις τῆς Λειτουργίας πλέον ἐνσυνειδήτου καὶ προσιτῆς, θά κατοχυρώσῃ τὸ ποῖόν τῆς διώσεως ἀπὸ καταχρήσεις τυπικισμοῦ καὶ παρανοήσεις. Διότι ἡ πραγματικὴ πηγὴ τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς εἶναι κοινὴ λατρεία ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ λειτουργικῇ συνάξει. Ὅταν ὁμως ἡ λατρεία αὐτὴ παρουσιάζεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ μὴ τὴν αἰσθάνεται ὁ λαός, τότε κόπτομεν τοὺς κρουνοὺς τῆς πηγῆς αὐτῆς ἀπὸ τοὺς διψῶντας. Καὶ τότε συμβαίνει τοῦτο τὸ περιεργον καὶ δέξυμωρον. Οἱ διψῶντες νὰ ἔρχονται εἰς τὴν πηγὴν, νὰ τοὺς ἐκθέτῃς σὺ ὁ κηρύττων τὴν ὠραιότητά τῆς, νὰ περιεργάζονται τὴν ἐξωτερικὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ κατασκευὴν... ἀλλὰ νὰ μὴ πίνουν. Ποῖον σκοπὸν τότε ἐξυπηρετεῖ ἡ ὠραία αὐτὴ πηγὴ;

Ὅστε τὸ λειτουργικὸν πρόβλημα ἐνῶ φαίνεται ἀπλοῦν, ἐνδιαφέρον ἀποκλειστικῶς τοὺς Θεολόγους Λειτουργοὺς, εἰς τὴν πραγματικότητά εἶναι διπλοῦν, ἐνδιαφέρον γενικῶς αὐτὸ τὸ εὐρύτερον ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ θά πρέπει νὰ μελετηθῇ:

1) Τί εἶναι ἡ Λειτουργία, καὶ 2) Πῶς τελεῖται σήμερον ἡ Λειτουργία.

* * *

Εἰς τὴν βάση ἡ Λειτουργία εἶναι ἡ λατρεία τοῦ σώματος τῶν πιστῶν. Ὅμως διὰ τῆς ἀποκρύψεως ὠρισμένων τμημάτων, διὰ τῆς ἀναθέσεως εἰς ὀλίγους ψάλλτας τοῦ δικαιώματος τῆς ὕμνωδίας, διὰ τῆς ἀπουσίας κηρυγμάτων ἢ διδασκίων ἐπὶ λειτουργικῶν θεμάτων ἐπεξηγηματικῶν παρουσιάζεται ἕνα χάσμα μεταξὺ λαοῦ - Λειτουργίας. Οἱ πλείστοι περιορίζονται εἰς μίαν παθητικὴν χωρὶς θαυτέραν συμμετοχὴν θεαματικότητά. Τοὺς ἔχουν μάθει γενεαὶ ὅτι τὸ τελούμενον ὄλον εἶναι μυστήριον. Ἐπομένως ἀνάγκη σεβασμοῦ καὶ μὴ ἐξετάζειν περισσότερο, διότι εἶναι ὑπεράνω τῆς ἰκανότητος. Καὶ ἐν τῷ ἕνα κακὸν εἶναι νὰ μὴ καταλαβαίνουν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι τὰ γινόμενα, ἀλλὰ κακὸν ἐξ ἴσου ὀλέθριον προσίθεται, ὅτι δὲν τοὺς ἀφήνομε ν' ἀκούσουν καὶ νὰ ἴδουν τὰ γινόμενα. Ἀποτελεῖ δὲ οἰκτρὰν παρεξήγησιν νὰ περιορίζομεθα, ἐσάκις διμλοῦμε περί Λειτουργίας, εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἀποψιν καὶ νὰ λησμονοῦμε τὴν ἱερότητα τοῦ ὄλου σκοποῦ τῆς ἀναμάρτου θυσίας.

Καταλήγομεν εἰς τέτοιες θλιβερὰς διαπιστώσεις, διότι ξεκινοῦμε ἀπὸ τὴν ἐγνωσὴν τῆς Λειτουργίας καὶ ἐκ

τῆς φύσεώς τῆς ὡς κοινωνίας, ὡς μεταδόσεως. Εἶναι λατρεία καὶ θυσία, ἀλλὰ θυσία κοινὴ, τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ ὄλων μας. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις τῆς Λειτουργίας ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἐτροποποιήθη καὶ ὑπέστη ἀλλαγὰς εἰς τὰ διάφορα ἀρχαία Λειτουργικὰ κείμενα, εἴμενε ὁμως κοινὸν καὶ σταθερὸν γνώρισμά των ὁ κοινωνικὸς χαρακτήρ, διὰ νὰ ἐνώσῃ τὸν πιστὸν μετὸν Χριστὸν καὶ μετὸν λαὸν του.

Ἐπομένως, ἐὰν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τῆς ἐκδήλωσιν ἡ Λειτουργία ἀποκρύπτῃ τὴν ἰδέαν τῆς κοινωνικότητος καὶ συμμετοχῆς γενικῶς, τὸ κακὸν ποῦ γίνεται εἶναι, ὅτι παρουσιάζεται διὰ τὸν πολὺν κόσμον ὡς τι ξένον πρὸς αὐτόν, ὡς ἐνδιαφέρον μόνον τὸν ἱερέα καὶ τοὺς ψάλλτας. Ὅποτε εἶναι μοιραῖον νὰ παρακολουθῇ τὰ γινόμενα μετὰ ἀδιαφορίαν. Ἐὰν ὁμως ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις δὲν σκεπάζει τὸν κοινωνικὸν ἐσωτερικὸν χαρακτήρα τῆς Λειτουργίας, τότε ἀργὰ ἢ γρήγορα τὸ κοινὸν θά ἐννοήσῃ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συμμετοχῆς καὶ θά πράξῃ ὅ,τι πρέπει διὰ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὴν θεῖαν Εὐχαριστίαν πρὸς ὠφέλειαν καὶ ἁγιασμόν.

Λέγοντες ὅλα αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ἡ ὑπάρχουσα δυσκολία μορφώσεως λειτουργικῆς συνειδήσεως καὶ κατανοήσεως. Αἱ θρησκευτικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς Λειτουργίας καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς νοήματα ἔχουν ἐνδυσθῆ μετὰ ἐκφράσεις καὶ ὅρους ἀπομακρυσμένους ἀπὸ τὴν σύγχρονον ἀντίληψιν. Οἱ συμβολισμοὶ καὶ ἡ τυπολογία δὲν ἔχουν μεγάλην ἐπαφὴν καὶ ἄμεσον σχέσιν μετὰ τὰ ἐνδιαφέροντα, καὶ δὲν συγκινοῦν τόσο πολὺ τοὺς ἀνθρώπους μας.

Μία ἀσυναίσθητος παραδοσιαρχικὴ τυπολατρεία ἀποτελεῖ τὸν μεγάλον κίνδυνον, διότι ἡ οὐσία καλύπτεται ἀπὸ τὸν τύπον. Τὸ πνεῦμα φονεύεται ἀπὸ τὸ γράμμα. Ἡ ἐν ἀληθεία λατρεία περιορίζεται μόνον εἰς χορωδίας ποῦ τέρπουν τὸ αὐτὸ ἢ εἰς ἄμφια καὶ παρέλασιν λειτουργικὴν ποῦ ἐνδιαφέρουν τὸ ὀπτικὸν αἰσθητήριον. Παραμέλησις τῆς λειτουργικῆς πλευρᾶς ὁδηγεῖ καὶ εἰς ἐξασθένεισιν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἠθικῆς. Εἶναι σοφὸν τὸ ἀξίωμα *lex orandi, lex credendi*: ὁ νόμος τῆς λατρείας εἶναι ὁ νόμος τῆς πίστεως. Ἐὰν ἡ λειτουργία μας εἶναι δυσπρόσιτος ἢ ἀκατανόητος, τότε καὶ ἡ πίστις θά χωλαίνῃ. Ἐὰν ἡ λειτουργία ὠχρηθῇ, τότε καὶ ἡ πίστις θά μαραθῇ. Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότης ἐν ὄψει τῆς συγχρόνου κάμψεως ἠθῶν καὶ ἀξιών.

Διὰ ν' ἀντιληφθοῦμε πόσον ζωτικὴ εἶναι ἡ κατανόησις τῆς Λειτουργίας, ἂς ἐνθυμηθοῦμε τὴν ἀφετηρίαν τῆς πρώτης ἐκείνης Λειτουργίας καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς. Ὅ,τι τότε ἔκαμεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον, ἦτο τοῦτο. Ἐλαβεν ἄρτον καὶ οἶνον κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν συνήθειαν. Ἀμφότερα αὐτὰ οἱ Ἀπόστολοι τὰ παραθέτουν ἐνώπιόν Του. Τὰ μεταβάλλει εἰς σῶμα καὶ αἷμα Του καὶ τὰ διανέμει. Ἔτσι ἤρχισεν ἡ θυσία. Καὶ ἔτσι καθωδηγῆ-

* Σύνταξις ἐκ τῆς ἐκδ. 112 τοῦ ἐπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

θησαν να συνεχίζουν το μέγα αυτό μυστήριο της οικονομίας.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ ἀπλή αὐτὴ πράξις προσέλαβε μεγαλύτεραν ἔκτασιν καὶ περιεβλήθη μὲ πλούσιον τυπικὸν διάκοσμον. Δὲν ἦτο περιττὴ πολυτέλεια ἢ φόρτωμα, ὡς οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἰσχυρίζονται καὶ ἐπαναλαμβάνουν εὐκαιρῶς, ἀκαιρῶς. Ἦτο φυσικὴ πρόσθεσις, σκοποῦσα ὄχι μόνον νὰ πλουτίσῃ τὸ μεγαλειώδες τῆς τελετῆς, ἀλλ' ἐπίσης νὰ διευρύνῃ τὸ ἐμβρυώδες λειτουργικὸν μέρος. Νὰ διερμηνεύσῃ, διὰ πλεόν φυσικῶν καὶ αἰσθητῶν μέσων, τὸ ἄλλως πνευματικόν, δηλαδὴ νὰ ἐκδηλώσῃ ἐμφαντικώτερον ὅ,τι ὑπῆρχεν στίς πράξεις τοῦ Κυρίου, ὅπως λακωνικώτατα μᾶς τὰ διέσωσαν οἱ Εὐαγγελισταί. Ὁ τελετουργικὸς αὐτὸς πλοῦτος εἶναι ὅ,τι σήμερα ὀνομάζομε Λειτουργικὴν Εὐχαριστίαν.

Ἡ Λειτουργία ἡμῶς διέφερον εἰς τὸ πρακτικὸν καὶ ἐκτελεστικὸν μέρος εἰς διαφόρους τόπους καὶ χρόνους. Αἱ διάφοροι παραλλαγαὶ ἐσταμάτησαν καὶ ὑπεχώρησαν πρὸ τῆς ἀποκρυσταλλωμένης πλεόν μορφῆς τῆς γνωστῆς σήμερον, ὡς λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὅστις ἐπεβλήθη διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ ἕκτοτε ἓνα ἁμοιόμορφον σχῆμα ἐν Ἀνατολῇ. Εἰς τὴν Δύσιν στὸ τέλος τοῦ βου αἰῶνος ὁ Πάπας Γρηγόριος συνέθεσε τὴν μέχρι σήμερον ἐν ἰσχύϊ Λατινικὴν λειτουργίαν. Διὰ τοὺς τότε χριστιανούς ἡ Λειτουργία ἦτο μία ζῶσα πράξις, φυσικὴ καὶ εὐλητος. Διότι διαρκούσης τῆς τελετῆς τῆς, ὡς μία καινότης, ὅλοι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι προσηύχοντο μαζί. Ἐψαλλαν μαζί. Προσέφεραν τὰ δῶρα τῆς θυσίας, ἄρτον καὶ οἶνον μαζί, καὶ ἐλάμβανον ἑαυτοὺς εὐλογίας. Ἡ ἐξωτερικὴ τῆς διατύπωσις καὶ λεκτικὴ ἔκφρασις πλήρως ἀντεπεξέρχοντο μὲ τὸ πραγματικὸν περιεχόμενον τῆς. Περιέχον καὶ περιεχόμενον, μορφή καὶ οὐσία, ἐδείκνυον ὅτι ἦτο δημοσία καὶ κοινὴ προσφορά τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅ,τι θεμελιώδες καὶ ἀμετάβλητον ἐτέθη ἀρχικῶς ἦτο ἡ προνομιοῦχος θέσις τοῦ ἱερέως καὶ λειτουργοῦ, καὶ ἡ συμμόρφωσις τῆς Λειτουργίας περὶ μίαν τάξιν ὀριστικήν. Τοῦτο μαρτυρεῖ πρῶτος ὅλων Κλήμης ὁ Ρώμης³⁴. Ἐκαστος ὄφειλε νὰ τελέσῃ τὸ ἀνήκον εἰς αὐτὸν μέρος, κατὰ τὴν ἀρμοδιότητά του. Ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων πηγῶν ἠμποροῦμε νὰ σκιαγραφήσομε τὰ κύρια γνωρίσματα τῆς Λειτουργίας.

Ἡ εἴσοδος τοῦ Κλήρου. Θριαμβευτικὴ εἴσοδος τῶν τελετουργῶν καὶ κληρικῶν προσώπων μὲ ἕμιονους καὶ ψαλμούς, ἀκολουθουμένων ὑπὸ τοῦ ὑποφάλλοντος λαοῦ.

Ἐν προκειμένῳ ἀξίζει νὰ λεχθῇ, ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἀσκητικῶν πατέρων, αὐστηρῶν κατὰ τὰ ἄλλα τηρητῶν τοῦ μοναστικοῦ τυπικοῦ, ἀποδοκιμάζουν τὴν μηχανικὴν ἀνάγνωσιν βιβλικῶν ἀναγνωσμάτων. Προτιμοῦν τὸ ποῖον παρὰ τὸ ποσό, τὴν ἐν συνασθήσει παρακολούθησιν παρὰ τὴν κουραστικὴν ἐπανάληψιν κειμένων, χωρὶς ὁ νοῦς νὰ προσηλώνεται.

Ἰσαὰκ ὁ Νινευή, ἐπίσκοπος τῆς Περσίας ἢ Νινευῆ ὁ Σύριος καλούμενος (660 μ.Χ.), παραιτηθεὶς καὶ ἀσκητεύσας εἰς τὰ ΝΔ ὄρη τῆς Περσίας, καὶ ἀνήκων εἰς τὴν ἀρχαίαν Νεστοριανὴν Ἐκκλησίαν, συμβουλεύει τὴν καλὴν ἐκμάθησιν ἐνὸς ψαλμοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μοναστικῆς Ἀκολουθίας, παρὰ τὴν τροχάδην ἀνάγνωσιν πολλῶν ἀναγνωσμάτων, εἰς ἄραρος τῆς προσεκτικῆς συγκεντρώσεως καὶ παρακολούθησεως τοῦ ἱεροῦ κειμένου. Ἰδοὺ τί συμβουλάς προσφέρει ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ψαλτηρίου, ὅπερ ἀπετέλει τὴν ἄραριν τῶν καθημερινῶν ἀναγνωσμάτων:

«Θέλεις νὰ ἐκπληρώσῃς ὀρθῶς τὴν διάταξιν ἀναγνώσεως τῶν ψαλμῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἱ. Ἀκολουθίας καὶ νὰ συλλάβῃς τὸ πνευματικὸν νόημα τῶν ἀναγνωστικῶν; Τότε ἐγκατάλειψε τὴν συνήθειαν ἐπιτροχάδην ἀναγνώσεως ὀρισμένου ἀριθμοῦ ψαλμικῶν ἀναγνωσμάτων, ἢ θέσε διὰ τὸν ἑαυτὸν σου ἓνα στόχον. Πρόφερε τὰς λέξεις τοῦ ψαλμοῦ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥσταν νὰ ἦτο μία προσευχή. Ἐὰν ὁ ψαλμὸς εἶναι ἱστορικός, τότε ὁ νοῦς σου ἄς θεωρήσῃ μίαν συγκεκριμένην ἐνέργειαν τῆς θείας οικονομίας ἐν σχέσει μὲ σέ προσωπικῶς. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἡ ψυχὴ ἀνανήπτει καὶ θαυμάζει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ καὶ παρακινεῖται πρὸς αἶνον. Ὅσοι ἐκ τῶν στίχων εἶναι προσευχαί, προσεύχου ὥσταν νὰ ἦσαν προσωπικαὶ ἰδικαί σου. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀπόφυγε τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ψαλμῶν μὲ ὕφος προδίδον ὅτι ἐπαναλαμβάνεις ἀπλὰς λέξεις ἐνὸς ξένου. Νὰ παύσῃς νὰ νομίζῃς ὅτι προάγεις τὸ ἔργον τῶν ἀποστόλων ἐὰν δὲν πυροπολῆσαι ἀπὸ τὸ πάθος καὶ τὴν χαρὰν κρυπτομένην εἰς τὰς λέξεις. Μᾶλλον θὰ πρέπει νὰ διαβάσῃς τὸν ψαλμὸν μὲ διάθεσιν δεήσεως, ὥσταν νὰ ἦσαν πράγματι ἰδικαί σου προσωπικαὶ λέξεις»³⁵.

Τὰ πενιχρὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ τὴν βιβλικὴν ἀνάγνωσιν, κατὰ τὸν Ἰσαὰκ Νινευῆ, προέρχονται ἀπὸ τὸν σκορπισμένον νοῦν τοῦ ἀνθρώπου. Γνωρίζει συγχρόνως πόσον δύσκολον εἶναι ἡ πειθαρχία ἐναντίον ἐνοχλητικῶν σκέψεων καὶ κοσμικῶν ἐνοχλήσεων, διὰ τοῦτο καὶ παρέχει πρακτικὰς συμβουλάς.

«Ἐὰν κινήσῃ ἀπὸ βίαν καὶ σπεύδεις νὰ προχωρήσῃς εἰς τὸ ἐπόμενο ἀνάγνωσμα, τότε θὰ πρέπει νὰ ἐπιτρέψῃς εἰς τὴν ἀρχὴν μᾶλλον τοῦ κειμένου. Κάθε στίχος προβλέπων τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνεται: πλειστάκις. Ἐὰν ὅμως καὶ πάλιν δὲν κατορθώσῃς νὰ συγκεντρωθῇς καὶ νὰ προσηλωθῇς, τότε σταμάτα τὴν ἀνάγνωσιν. Γονάτισε χαμῆς εἰς στάσιν προσευχῆς καὶ εἰπέ: Δὲν θέλω νὰ μαζεύω ἀχρήστους λίθους, ἀλλὰ νὰ εἰσέλθω εἰς τὸν νυμφῶνα. Ὅποιος δρόμος μὲ ὀδηγεῖ ἐκεῖ καὶ μόνον ἐκεῖ, αὐτὸν καὶ θ' ἀκολουθήσω καὶ κανένα ἄλλον»³⁶.

35. Mystic Treatise by Isaac of Nineveh: edit. by A. J. Wensinck. Afd, Letterkunde, Nieuwe reeks, XXIII I; Amsterdam, 1923, (p. 256-7).

36. p. pp. 367-8.

34. Κορ. 41.

Ἡ γ λ ῶ σ σ α τ ο ὦ μ υ σ τ η ρ ί ο υ .

Εἰς ὅλον αὐτὸν τὸν πυρετὸν τῶν ζητουμένων ἀτελειῶ- των ἀλλαγῶν καὶ μεταρρυθμίσεων, δῆθεν διὰ ἀπλοποίη- σιν καὶ ἐκλαϊκείων, ὑποκρύπτεται ἕνας σοβαρὸς κίνδυ- νος. Βεβαίως ἢ νοσογόνος ἐστὶ τὸ κακὸν δὲν εὐρίσκε- ται εἰς τοιαύτας ἢ τοιαύτας ὑπερβολὰς καὶ ἀναποφεύ- κτους ἀνθρωπίνως ἀτελείας. Εὐρίσκεται βαθύτερον, εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου μὴ δεχομένου τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ὑποχρεώσεις του ὡς ἀγνωρίσει, μηδὲ γὰρ ζήσῃ τὸ περιεχόμενον τῆς Λατρείας κατὰ τρόπον συνεπῆ.

Ὁ κίνδυνος δηλαδὴ εἶναι μὴπως μὲ διαφόρους πει- ραματισμούς καὶ ἀνθρωπίνως ἐμπνεύσεως ἀλλαγὰς καὶ νεωτερισμούς, φθάσωμεν γὰρ κατασκευάσωμεν ἕνα εἶδος Λατρείας καὶ θρησκευτικῶν ἀκολουθιῶν πολὺ προσιτῶν, καταληπτῶν, ἀνθρωποειδῶν, στερουμένων τοῦ μυστηρίου καὶ τοῦ ἱεροῦ χαρακτήρος. Ἡ Λατρεία εἶναι διάλογος μυστικὸς καὶ πρέπει γὰρ παραμένῃ τοιοῦτος. Εἶναι μία κοινωνία τῆς ψυχῆς «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ». Πολὺ φυσικῶς ἐπομένως, δὲν θὰ πρέπει γὰρ ἱκανοποιῆθῆ μόνον τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰς ἀξιώσεις του, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν καὶ τὰς ἀξιώσεις του. Ἄλλ' ὁ Θεὸς εἶναι ἀόρατος. Μία Λατρεία πολὺ κατεδρασμένη καὶ κατὰ τὰ μέτρα τῆς λο- γικῆς κατασκευασμένη, θὰ παύσῃ γὰρ μεταρσιῶνῃ. Θὰ ἱκανοποιῆ ἕως τὴν λογικὴν, ὅχι ὁμῶς καὶ τὸν ἐσωτερι- κὸν κόσμον καὶ τὰς πτήσεις του. Ὅ,τι τῆς δίδει ἱερό- τητα εἶναι ὁ Τριαδικὸς καὶ Χριστοκεντρικὸς χαρακτή- ρας τῆς. Μέχρις ἐνὸς σημείου ἡ Λατρεία φέρει τὸ ἀν- θρώπινον στοιχεῖον. Ὑπάρχει ὁμοίως παραλλήλως καὶ τὸ θεῖον. Αὐτὸ διωρίσθη ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ φέρει συνεχῶς τὴν σφραγίδα του. Εἰς τὴν Π.Δ. αὐτὸς ὁ Γιαχβὲ ἐντέλ- λεται εἰς τοὺς προφήτας τὸν τρόπον καὶ τὰς λεπτομερείας τῆς Λατρείας: «Τάδε λέγει Κύριος...». Εἰς τὴν Κ.Δ., ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ὀρίζει τὸν θεῖον χαρακτήρα τοῦ μυστη- ρίου μὲ τὰς κατηγορηματικὰς λέξεις: «Τοῦτο ποιεῖτε...» «Ὅτω δεῖ προσεύχεσθαι...».

* * *

Δύο σκέλη ἐπομένως συγκρατοῦν τὴν Λατρείαν, συμ- φῶνως μὲ τὴν θεανθρῶν φύσιν τοῦ Χριστοῦ. Τὴν ἐναλ- λαγὴν αὐτὴν τὴν βλέπει ὁ ἐρευνητὴς καὶ εἰς τὸν δημό- σιον δῖον του. Τώρα θέλει τὴν ἐμπειρικὴν πλευρὰν, γὰρ πεισθῆ, γὰρ ἴδῃ, γὰρ κατανοήσῃ μὲ τὰς αἰσθήσεις του ὁ ἄνθρωπος. Ἀφήνει τὴν αἰμορροῦσαν γυναικίαν γὰρ τὸν ἐγγίσει. Ἐδῶ ἡ θαρύτης ἐγκείται εἰς τὴν ἀφήν, ὡς ἀπο- δεικτικῶς μέσου τῆς θεότητός του καὶ τῶν θαυματουργῶν δυνάμεων του. Ἀφήνει τὴν ἀμαρτωλὸν γυνήν γὰρ ἀπο- θέσει εἰς τοὺς πόδας τὸ ἀλάθαστρον μύρον, γὰρ τοὺς λού- σῃ μὲ τὰ πύρινα δάκρυα τῆς μετάνοίας τῆς. Ἀφήνει καὶ προτρέπει μάλιστα τὸν ἀπ. Θωμᾶν γὰρ τὸν ἐγγίσει, γὰρ πεισθῆ λογικῶς, γὰρ ἐξαντλήσῃ πᾶν τὸ ὅσιον ἢ ἀνθρω- πίνην λογικὴν ἀπαιτεῖ διὰ γὰρ πεισθῆ, καὶ διαλυθοῦν ὅλαί αἱ ἀμφιβολίαι. «Ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν τοῖς μαθηταῖς», λέ- γει ὁ Ἰωάννης. «Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὅδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖρας μου. Καὶ φέρε τὴν χεῖρα σου καὶ βάλε εἰς τὴν πελυράν μου...». Παραδόξως, ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς θέλει:

εἰς ἄλλας περιστάσεις γὰρ μένη ἀπρόσιτος. Προτιμᾷ πέ- πλον μυστηρίου καὶ «ἀγνωσίας» γὰρ καλύπτει τὴν θεότη- τὰ του. Ἐκαὶ ἐπισημαίνει πόσον πεπερασμένος καὶ ἀνί- κανος εἶναι ὁ ἄνθρωπος γὰρ συλλάβῃ τὴν θεότητά του. Λέγει λοιπὸν εἰς τὴν Μαρίαν Μαγδαληνὴν «Μὴ μου ἅπτου». Φανερώνει κατὰ τὴν Μεταμόρφωσιν τὴν δόξαν του εἰς τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ «καθὼς ἠδύναντο».

Ἡ θεολογία, ἰδιαίτερος εἰς τὴν Δύσιν, ὑποφέρει ἀπὸ μίαν φρενιτιδα ἀπλουστεύσεως καὶ νοσητικῆς ἰσοπεδώ- σεως. Συμπτώματα ἐνὸς κρυπτο - Γνωστικισμοῦ ἢ νεο - Γνωστικισμοῦ. Εὐρίσκουν ὅτι ὑπάρχει πολὺ δόσις μυστη- ρίου, ὑπερβολικὸν μεταφυσικὸν στοιχεῖον. Προφανῶς γί- νεται σύγχυσις. Διότι ἄλλο ἀπλουστεύσεις, καὶ ἄλλο ἀπο- γύμνωσις τοῦ ὑπερφυσικοῦ στοιχείου. Ἡ Demytholisa- tion ἔχει ὄρια. Ἡ λέξις Mythe εἰς τὴν Δύσιν ἐννοεῖ τὸ μυστήριον, τὸ ἀκατάληπτον, τὸ σύμβολον. Τὰ σύμβο- λα ἄλλως τε καὶ οἱ τύποι, ἐκφράζουν μὲ τὴν ἰδικὴν των γλῶσσαν, ὅ,τι ἀδυνατεῖ γὰρ πράξῃ ἢ γλῶσσα καὶ ὁ πεπε- ρασμένος λόγος. Τὸ σύμβολον διακρατεῖ μίαν ἀξίαν ἀναμ- φισβήτητον. Κάθε παραμερισμὸς του ὀδηγεῖ εἰς τὸ χάος καὶ τὸν μηδενισμόν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἐν τῇ Δύσει πολλοὶ θεολόγοι προσπαθοῦν γὰρ καταδείξουν τὴν σχέσιν μεταξὺ δόγματος - πράξεως. Ποῖον ἔχει προτεραιότητα; Ποῖον περιέχει, καὶ ποῖον περιέχεται; Ποῖον ὀδηγεῖ καὶ ποῖον ἀκολουθεῖ; Χρησιμοποιοῦνται σχετικῶς δύο ὄροι, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἔχουν ἄλλην ἐν- νοίαν. Ὁ προβληματισμὸς των λοιπὸν στρέφεται περὶ τὸν ἄξονα: Orthodoxie καὶ Orthopraxie. Εἰς τὴν πρώ- την κατηγορίαν περιλαμβάνεται τὸ σύνολον τῶν ἀληθειῶν καὶ δοξασιῶν αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ὑποδομὴν κάθε ἀρετῆς καὶ ἀγαθῆς πράξεως. Εἰς τὴν δευτέραν εὐρί- σκεται ἡ πράξις, τὸ σύνολον τῶν πρακτέων, ἢ δράσις. Ὁμοιότητα μεγάλην ἔχει ἡ συσχέτισις μὲ τὴν ἄλλην δυάδα: lex credendi καὶ lex orandi. Ἀλλὰ εἰς τὸ δόγμα δὲν περικλείονται ἀποκλειστικῶς μόνον ἀλήθειαι ἀκατάληπτοι καὶ μεταφυσικαί, ἀλλὰ καὶ συμβολισμοὶ ἱε- ροί, ἀναποσπάστως συνδεδεμένοι³⁷.

Ἡ Λατρεία δὲν εἶναι, καὶ δὲν πρέπει γὰρ ἐκλαμβά- νεται, ὡς ἀπλοῦν σύνολον θρησκευτικῶν κινήσεων, ἀλλὰ κινητοποίησης τοῦ ὅλου εἶναι πρὸς τὴν συνάντησιν τοῦ πλάσματος μὲ τὸν Θεόν. Δι' αὐτῆς ἢ Τριαδικῆς Θεότης ὀδηγεῖ σταδιακῶς τὸν πιστὸν εἰς τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν κόσμον ὅλον εἰς τὴν λύτρωσίν του. Δὲν δύναται ἀτιμω- ρητῆ γὰρ περιφρονήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὰς λατρευτικὰς ἐκ- δηλώσεις.

* * *

(Συνεχίζεται)

ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ ΤΙΜΙΑΔΗΣ
Μητροπολίτης Σηλυβρίας

37. Χάρην ἐνημερώσεως, παραπέμπομεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ ΡΚαθολικοῦ Θρησκευτολόγου Ἰνδοῦ Raymond Panik- kar, Le Mystere du culte dans l' Hindouisme et le Chri- stianisme, Cerf, Paris, 1970. Οὗτος διαβλέπει τὴν ὁμοιό- τητα τῶν συμβόλων καὶ εἰς τὸν Ἰνδουισμόν, ὅπου κατέχουν σπουδαίαν θέσιν εἰς τὴν κατοχύρωσιν τῆς Πίστεως.

Δ' ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΜΙΚΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗΣ*

ΕΝ ΖΑΓΚΟΡΣΚ — ΜΟΣΧΑ, ΑΠΟ 15 - 22 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1981

Τὴν Κυριακὴν 20 Σεπτεμβρίου παρευρέθημεν ἅπαντες οἱ τῆς Συνελεύσεως εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν, εἰς τὸν καθεδρικὸν Ναὸν τῆς Μόσχας, τὴν ὅποιαν ἐτέλεσεν ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης κ. Ποιμὴν, συλλειτουργούντων ὅλων τῶν ὀρθοδόξων ἀρχιερέων-μελῶν τῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Διαλόγου, κατὰ τὴν τάξιν τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐκπροσωπούμενων Πατριαρχείων καὶ λοιπῶν Ἀυτοκεφάλων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν παρέστη καὶ ὁ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ἐν Μόσχᾳ κ. Ἀνδρέας Μεταξᾶς. Οἱ κατὰ παράδοσιν βαθύφωνοι ρῶσοι ἱεροδιάκονοι ἀπήγγελλον καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν («εἰρηνικά» καὶ «ἐκτενεῖς»), ὅποτε καὶ οἱ πολυφωνικοὶ χοροὶ τῶν ψαλλόντων ἀπήντων ἑλληνιστὶ μὲ τὸ «Κύριε ἐλέησον», «Παράσχου Κύριε» κλπ. ὅπως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν, κατὰ κυριολεξίαν καὶ μεταφοράν, μητρικὴν γλῶσσαν τῆς Ὀρθοδοξίας, ἰδίως τῆς σλαβικῆς Ὀρθοδοξίας, ἐψάλλοντο (καὶ ψάλλονται κατὰ παράδοσιν πάντοτε) οἱ πολυχρονισμοὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Ἀρχιερέων («Τὸν Δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν...», «Εἰς πολλὰ ἔτη Δέσποτα...») «Πολυχρόνιον ποιῆσαι...»). Οἱ κατὰ σειράν τὰς ἐκφωνήσεις εἰς τὸ συλλειτουργῶν τοῦτο ἀπαγγέλλοντες ἀρχιερεῖς ἐχρησιμοποιοῦν, βεβαίως, τὴν γλῶσσαν τῆς ἑκάστοτος ἐξεπροσώπει Ἐκκλησίας. Ἔτσι παρουσιάσθη πάλιν λαμπρῶς τὸ γνωστὸν εἰς τὰ διορθόδοξα καὶ πανορθόδοξα συλλείτουργα φαινόμενον, καὶ κατανοητικὸν βίωμα, νὰ προβάλλεται ὁ χαρακτήρ «Πεντηκοστῆς» τῆς Ὀρθοδοξίας, μὲ τὸ νὰ ἀκούη «ἐκαστος τῆ ἰδία διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν» λαλούμενα «ταῖς ἡμετέραις γλῶσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ», φαινόμενον τὸ ὅποιον ἐντυπωσιάζει πάντοτε τοὺς Ἑτεροδόξους, διαπιστοῦντας παραστατικοποιημένην τὴν ἐν τῇ ποιμιλίᾳ ἐνότητά τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, συγκινεῖ δὲ ἰδιαίτερος ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους συνειδητοποιοῦντας ἐκάστοτε ἐκ νέου, μετὰ τῆς διεγέρσεως καὶ τοῦ ἀντιστοίχου αἰσθήματος ὀφειλῆς καὶ εὐθύνης, τὸν ὑπερεθνικὸν οἰκουμενικόν, τὸν πανανθρώπινον καὶ παγκόσμιον χαρακτήρα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Αὐτῇ, ὅπως καταφαίνεται καὶ ἀπὸ τοῦς συμβολισμοῦς τῆς Ὀρθοδόξου λατρείας, ἀπὸ τοῦς ὁποίους, παρεκβατικῶς ἐξεκινήσαμεν ἐδῶ,

ἀναγνωρίζει, χρησιμοποιοεῖ καὶ καλλιεργεῖ, ἀναδεικνύει καὶ περιφρουρεῖ τὰ χαρίσματα καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἐκτρεφόμενα ἐπιτεύγματα, τὰ εἰς τὴν φυσικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν σφαῖραν τῆς ὄντοττος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν ἀναγόμενα. Κατὰ συνέπειαν, μὲ τὸν ἴδιον τρόπον συμπεριφέρεται ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ πρὸς τὰ ἀπὸ τοῦς ὡς ἀνωτέρω χαρισματικῶς ἐκάστου λαοῦ παράγοντας προκύπτοντα δικαιώματα αὐτοῦ. Βεβαίως κατὰ τὸ ἴδιον μέτρον δηλοποιεῖ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ τὰ εἰς ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἀντιστοιχοῦντα καθήκοντα διὰ σεβασμόν, περιφρούρησιν καὶ συνεχῆ προαγωγὴν τῆς μὲ τὴν χαρισματικὴν του ἰδιαιτερότητα εἰς τὸν κάθε λαὸν προδιαγραφομένης ἀτομικῆς καὶ συλλογικῆς ἀναπτύξεως καὶ τελειώσεως, ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς τὴν ἐξ Ἰσοῦ, κατὰ πᾶσαν ἔννοιαν λογικῆς, δικαίου καὶ ἠθικῆς, ἀπεριφράστως προβαλλομένην ἀπαιτήσιν διὰ σεβασμόν, περιφρούρησιν καὶ συνεχῆ ἔμπρακτον ὑποβοήθησιν τῆς εἰς ὅλα τὰ δικαιώματά των προαγωγῆς, σταθεροποιήσεως καὶ τελειώσεως τῶν ἄλλων, ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅλων τῶν λαῶν. Τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς σύμφωνον πρὸς τὴν πάντοτε ἰσχύουσαν, εἰς περισσεῖαν καλοῦσαν καὶ εἰς ὑπευθυνότητα ὑποχρεοῦσαν βασικὴν χριστιανικὴν ἀρχὴν ὅτι ὁ σωτὴρ ἡμῶν Θεὸς «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. 2,4).

Ἡ Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ὀρθοδόξου Διαλόγου, τῆς παρούσης νεωτάτης φάσεως, ἔχει διανύσει ἰκανὴν ἤδη περίοδον ἐπιδόσεως εἰς τὸ κοινὸν διαλογικὸν θεολογικὸν ἔργον καὶ προαγωγῆς τοῦ ἔργου τούτου, ἀπὸ τοῦ 1973. Τότε, πρὸς προγραμματισμόν τοῦ ὅλου ἔργου, εἶχε συνέλθει αὕτη διὰ πρώτην φοράν κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ ἔτους ἐκείνου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Διορθόδοξον Κέντρον παρὰ τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Πεντέλης, χωριστὰ πρῶτον αἱ δύο πλευραὶ καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὴν πρώτην Συνδιάσκεψιν αὐτῆς¹, τὴν ὡς προκαταρκτικὴν ἀκο-

1. Βλ. Ἰωάννου Καρμίρη, Ὀρθόδοξα καὶ Παλαιοκαθολικισμός. Τεύχος V. Α' Συνδιάσκεψις τῆς Μικτῆς Ὀρθόδοξο-Παλαιοκαθολικῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Ὀρθοδόξου καὶ Παλαιοκαθολικῆς. Ἀθῆναι 1973. (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Περιοδικοῦ «Ἐκκλησία»).

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 193 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 τεύχους.

λούθως χαρακτηρισεΐσαν και μη αριθμουμένην εις την ακολουθούσαν σειράν των ανά διετίαν Γενικών Συνελεύσεων ή εν Όλομελεία Συνδιασκέψεων. Κατά τας Συνελεύσεις αυτές καταρτίζονται πλέον, εγκρίνονται από κοινού και διακηρύσσονται ένιαία, ένωτικά, δογματικά κείμενα. Με τον τρόπον αυτόν επεδόθη ή Μικτή Έπιτροπή εις τό έργον της κατά τας ως άνωτέρω Γενικάς Συνελεύσεις της ή εν Όλομελεία Συνδιασκέψεως της, την Α', κατ' Αύγουστον του 1975, εις τό Όρθόδοξον Κέντρον του Οικουμενικού Πατριαρχείου εις τό Σαμπεζύ παρά την Γενεύην, την Β', κατ' Αύγουστον του 1977, εις τον αυτόν τόπον, και την Γ', κατ' Αύγουστον του 1979, εις τό Πνευματικόν Κέντρον της Έλληνορθόδοξου Ίερως Μητροπόλεως Γερμανίας, εις την Βόννην².

2. Περί του έργου των τριών τούτων εν Όλομελεία Συνδιασκέψεων (ή Γενικών Συνελεύσεων) βλ. Ιωάννου Ν. Καρμίρη, Όρθοδοξία και Παλαιοκαθολικισμός, Τεύχος VIII. Β' Συνδιάσκεψις της Μικτής Όρθοδοξο-Παλαιοκαθολικής Θεολογικής Έπιτροπής επί του Διαλόγου μεταξύ των Έκκλησιών Όρθοδόξου και Παλαιοκαθολικής. Άθήναι 1975. (Άνάτυπον εκ του Περιοδικού «Έκκλησία»). Του αυτού, Όρθοδοξία και Παλαιοκαθολικισμός. Τεύχος Χ. Η Δ' Συνδιάσκεψις της Μικτής Όρθοδοξο-Παλαιοκαθολικής Θεολογικής Έπιτροπής επί του Διαλόγου μεταξύ των Έκκλησιών Όρθοδόξου και Παλαιοκαθολικής. Άθήναι 1979. (Άνάτυπον εκ του Περιοδικού «Έκκλησία»). Άς σημειωθ ή ότι ο καθηγητής, Πρόεδρος της Άκαδημίας Άθηνών, Ιωάννης Καρμίρης ειχε υπολογίσει εύθες εξ αρχής ως Α' Τακτικήν εν Όλομελεία Συνδιάσκεψιν την κατ' Ιούλιον του 1973 εν Πεντέλη συνελθούσαν και αριθμεί έκτοτε τας ακολουθούσας (1975, 1979 και 1981-ώρα), ως αντίστοιχως Β', Γ', Δ' και Ε', ένω, όπως και προηγουμένως εξηγήσαμεν, ή Συνέλευσις εκείνη του 1973 εις τό Διορθόδοξον Κέντρον των Άθηνών, εν Πεντέλη, με τον προγραμματισμόν του όλου έργου ασχοληθείσα, έχαρακτηρίστη τελικώς ως ιδιαίτερα, προκαταρκτική, και δέν συμπεριλαμβάνεται εις την άριθμησιν της ακολουθούσης σειράς των έκτοτε ανά διετίαν, από τό 1975, συνερχομένων Γενικών Συνελεύσεων ή εν Όλομελεία Συνδιασκέψεων της Μικτής Θεολογικής Έπιτροπής του όρθοδοξο-παλαιοκαθολικού Διαλόγου, κατά τας οποίας (την Α' τό 1975, την Β' τό 1977, την Γ' τό 1979 και την Δ', τώρα, τό 1981) καταρτίζονται τελικώς και εγκρίνονται, υπογραφομένα από όλα τά μέλη της Έπιτροπής και των δύο πλευρών, ένιαία, ένωτικά, δογματικά κείμενα.

Κατά την επικρατήσασαν αυτήν άριθμησιν των εν Όλομελεία Συνδιασκέψεων γνωστοποιούμε ήμεΐς τά σχετικά με αυτές εις τά συναφή δημοσιευματά μας, τά οποια είναι. 1. Β' εν Όλομελεία Συνδιάσκεψις της Μικτής Όρθοδοξο-Παλαιοκαθολικής Θεολογικής Έπιτροπής επί του Διαλόγου μεταξύ των Έκκλησιών Όρθοδόξου και Παλαιοκαθολικής. Θεσσαλονίκη 1978. Άνάτυπον εκ του Περιοδικού «Γρηγόριος ο Παλαμάς» 61, 1978. (Πρόκειται περί της κατ' Αύγουστον του 1977 εν Σαμπεζύ συνελθούσης Β' εν Όλομελεία Συνδιασκέψεως, συμπεριλαμβάνονται δέ εις τό δημοσίευμα τούτο και τά σχετικά με την κατ' Αύγουστον του 1975 Α' όμοίαν Συνδιάσκεψιν επίσης εν Σαμπεζύ). 2. Γ' εν Όλομελεία Συνδιάσκεψις της Μικτής Όρθοδοξο-Παλαιοκαθολικής Έπιτροπής επί του Δια-

Κατά την όλην αυτήν μέχρι τούδε, γόνιμον και άποτελεσματικήν, με την χάριν του Θεού, άποδειχθείσαν, παράδοσιν της Μικτής Έπιτροπής του όρθοδοξο-παλαιοκαθολικού Διαλόγου, τό συντελούμενον έργον προσδιορίζεται πάντοτε θετικώς και από τό κατά τας επί τό αυτό συναντήσεις των μελών της δημιουργούμενον και επικρατούν θερμόν άδελφικόν πνευματικόν κλίμα, ένισχύεται δέ τό έργον τούτο, και εμπλουτίζεται εις την βαθυτέραν και την βαθυτάτην ουσίαν αυτού, από την τας όλας επαφάς και ενεργείας περιβάλλουσαν άτμόσφαιραν προσευχής και λατρείας, την επιμελώς φροντιζομένην τόσον από την όρθόδοξον, όσον και από την παλαιοκαθολικην πλευράν. Η άτμόσφαιρα αυτή εύνοεί και προάγει την διεγερσιν αισθημάτων και συναισθημάτων, σκέψεων και έμβαθύνσεων, που έχουν τούτ' αυτό άμεσον σχέση προς τά δογματικά και τά θεολογικά σημεία των έκάστοτε ειδικών ένδιαφερόντων και συζητήσεων του Διαλόγου, όπως συγκεκριμένως αυτήν την φοράν, κατά την Δ' εν Όλομελεία Συνδιάσκεψιν της Μικτής Έπιτροπής, εξετέθησαν εδώ προηγουμένως, παρεκβατικώς, τά σχετικά, εξ άφορμής της διορθόδοξου θείας λειτουργίας εις τον καθεδρικόν Ναόν της Μόσχας.

Με προσπάθειαν να καταδειχθ ή συνεπής ή Μικτή ήμών Έπιτροπή προς την όλην αυτήν παράδοσιν της, επεδόθη αυτή επιμελώς εις τό έργον της και κατά την παρούσαν εν Όλομελεία Συνδιάσκεψιν της, την Δ, εν Ζαγκόρσκ-Μόσχα, κατά Σεπτέμβριον του 1981. Τό ειδικόν έργον της αυτήν την φοράν συνίστατο εις τό να εξετασθούν τά ώρισμένα προς συζήτησιν, επικύρωσιν και άποδοχήν περαιτέρω έκκλησιολογικά κείμενα, τέσσαρα εν συνόλω, τά οποια είχαν προετοιμασθ ή εις σχέδια από την Μικτήν Έπιτροπήν του Διαλόγου εις την Βέρνην, κατά Μάρτιον του 1981. Τά κείμενα αυτά άποτελούν συνέχεια των πρώτων τριών επιμέρους έκκλησιολογικών θεμάτων, τά οποια έχουν ολοκληρωθ ή και άποτυπωθ ή

λόγου μεταξύ των Έκκλησιών Όρθοδόξου και Παλαιοκαθολικής, εις τά πλαίσια και της γενικωτέρας κριτικής θεωρήσεως της μέχρι τούδε πορείας του Διαλόγου τούτου. Θεσσαλονίκη 1979. Άνάτυπον εκ της «Κληρονομίας» (του Πατριαρχικού Ίδρυματος Πατερικών Μελετών), Τόμος 11, Τεύχος Α', σελ. 129-213. (Η αυτή άριθμησις σελίδων διατηρείται και εις τό Άνάτυπον). Εις τό δημοσίευμα τούτο, περιλαμβάνονται όλα τά ένιαία, ένωτικά, δογματικά κείμενα των εν Όλομελεία Συνδιασκέψεων, Α', Β', Γ' των έτών, αντίστοιχως, 1975, 1977 και 1979. 3. Γ' εν Όλομελεία Συνδιάσκεψις της Μικτής Θεολογικής Έπιτροπής επί του Διαλόγου μεταξύ των Έκκλησιών Όρθοδόξου και Παλαιοκαθολικής, Θεσσαλονίκη 1979. Άνάτυπον, με τον υπέρτιτλον Ένημερωτικά κείμενα (συμπεριλαμβάνονται, συμπτωματικώς, και τά σχετικά με τό Η' Διεθνές Μαριολογικόν Συνέδριον, εις τό όποϊον, συγκροτηθέν υπό των Ρωμαιοκαθολικών κατ' Οκτώβριον του 1979 εις την Ζαγαροζα της Ίσπανίας, ειχε μετάσχει και ο χαράσσαν τας γραμμάς αυτές) εκ του Περιοδικού «Γρηγόριος ο Παλαμάς» 62, 1979.

εις κείμενα κατά τὰς δύο προηγουμένας ἐν Ὁλομελείᾳ Συνδιασκέψεις, τὴν Β', τοῦ 1977, καὶ τὴν Γ', τοῦ 1979³.

Τὰ περαιτέρω τέσσαρα ἐκκλησιολογικὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα, μετὰ ἀπὸ ἐπισταμένην ἔρευναν καὶ συζήτησιν (κατὰ τὰς προμεσημβρινὰς καὶ τὰς μεταμεσημβρινὰς συνεδρίας τῶν ἡμερῶν Πέμπτης, Παρασκευῆς καὶ Σαββάτου, 17ης, 18ης, καὶ 19ης Σεπτεμβρίου, ὅπως καὶ κατὰ τὴν μεταμεσημβρινὴν συνεδρίαν τῆς Κυριακῆς 20ης Σεπτεμβρίου) ἐνεκρίθησαν ἀπὸ τὴν Μικτὴν Θεολογικὴν Ἐπιτροπὴν κατὰ τὴν παρούσαν, Δ', ἐν Ὁλομελείᾳ Συνδιάσκεψιν αὐτῆς καὶ ὑπεγράφησαν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐκπροσώπους καὶ τῶν δύο πλευρῶν, εἶναι:

1. (III/4). Ἡ αὐθεντία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

3. Τὰ ἐκκλησιολογικὰ κείμενα τῶν προηγουμένων τούτων Συνδιασκέψεων εἶναι:

1. (III/1). Οὐσία καὶ ἰδιότητες τῆς Ἐκκλησίας.

2. (III/2). Ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας καὶ αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι, καὶ

3. (III/3). Τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐχουν δημοσιευθῆ τὰ κείμενα αὐτὰ εἰς τὰς προμνημονευθείσας (βλ. ἐδῶ ἐν σελ. 233 σημ. 2) συναφεῖς μελέτας τῶν Ἰωάννου Καρμίρη καὶ Ἰωάννου Καλογήρου, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ θεολογικὰ περιοδικὰ τῶν ἄλλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, Πατριαρχείων καὶ Αὐτοκεφάλων, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καί, κατὰ μετάφρασιν, εἰς ἄλλας ἀντιστοιχίχους τῶν μετεχόντων Ὁρθοδόξων γλώσσας, κατὰ κύριον δὲ λόγον εἰς τὸ Δεκαπενθήμερον Δελτίον Εἰδήσεων «Ἐπίσκεψις» τοῦ Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς Σαμπεζῦ τῆς Γενεύης. Κατὰ τὴν εἰς τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν, συγχρόνως μὲ τὴν διατύπωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, εἰς τὰς Γενικὰς Συνελεύσεις πάντοτε γινομένην ταυτόσημον διατύπωσιν των, καὶ ὁμοίως ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη ὑπογραφῆ των, τὰ κείμενα αὐτὰ δημοσιεύονται εἰς τὸ παρὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἐν Βέρνῃ τῆς Ἑλβετίας ἐκιδόμενον Θεολογικὸν Περιοδικὸν «International Kirchliche Zeitschrift», καθὼς καὶ ἐν μεταφράσει ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν εἰς ἄλλας γλώσσας εἰς τὰ Περιοδικὰ καὶ τὰς ἄλλας συναφεῖς ἐκδόσεις τῶν εἰς τὴν Μικτὴν Ἐπιτροπὴν ἀντιπροσωπευμένων καὶ εἰς τὸν Διάλογον μετεχόντων μὴ γερμανοφώνων Παλαιοκαθολικῶν.

Τέλος ὑπενθυμίζεται ἐδῶ ὅτι τὰ εἰς τὰς δύο πρώτας, ἀπὸ τὸ 1975, Γενικὰς Συνελεύσεις ἢ ἐν Ὁλομελείᾳ Συνδιασκέψεις, τὴν Α', τοῦ 1975, καὶ τὴν Β', τοῦ 1977, ὁλοκληρωθέντα καὶ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐπίσης δημοσιευθέντα ἐνιαῖα δογματικὰ κείμενα εἶναι τὰ ἐξῆς:

1. (I/1). Ἡ θεία Ἀποκάλυψις καὶ ἡ παράδοσις αὐτῆς.
2. (I/2). Ὁ Κανὼν τῆς Ἁγίας Γραφῆς.
3. (I/3). Ἡ Ἁγία Τριάς.
4. (II/1). Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ Λόγου.
5. (II/2). Ἡ ὑποστατικὴ ἔνωσις, καὶ
6. (II/3). Ἡ Θεοτόκος.

2. (III/5). Τὸ ἀλάθητον τῆς Ἐκκλησίας,

3. (III/6). Αἱ Σύνοδοι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ

4. (III/7). Ἡ ἀναγκαιότης τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς.

Τὰ κείμενα αὐτὰ εἶναι, ὅπως πιστεύομεν ὅτι θὰ διαπιστωθῆ καὶ ἀπὸ τὴν μελέτην των, κεντρικοῦ ἐκκλησιολογικοῦ χαρακτήρος καὶ προκαλοῦν, συνεπῶς, γενικώτερον τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐνδιαφέρον, μὲ τὴν, κατὰ τὸν ἐκ τῶν πραγμάτων προσδιορισμὸν, φυσικῶς προκύπτουσαν δυνατότητα κανονιστικῆς προσαρμογῆς των καὶ εἰς τὴν ὅλην, κατὰ τὰς συγχρόνους ἀνάγκας, συνθήκας καὶ ἐπιταγὰς, προσπάθειαν, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν ἐπίκαιρον διερεύνησιν, παραγωγὴν καὶ ἀποτελείωσιν τοῦ κεντρικοῦ χριστιανικοῦ θέματος πίστεως καὶ ζωῆς. Τοιοῦτον δὲ θέμα εἶναι τὴν ὥρα ἡ Ἐκκλησιολογία, ἡ περὶ τῆς Ἐκκλησίας δηλαδὴ ἀλήθεια καὶ ἡ σύμφωνος, ὅπως πρέπει νὰ εἶναι κατὰ πάντα, περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς πίστις καὶ διδασκαλία ὅλων τῶν χριστιανῶν, μὲ σύστοιχον βεβαίως τὴν πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν σύμφωνον καὶ ἐναρμόνιον ζῶν ὅλων. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἀποτολμᾶται ἄλλωστε καὶ ἡ ἔκφρασις τῆς ἐλπίδος ὅτι μὲ τὸ ἔργον τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ὁρθοδόξο-Παλαιοκαθολικοῦ Διαλόγου, κατὰ τὴν παρούσαν μάλιστα ἀποφασιστικὴν φάσιν αὐτοῦ, τὴν τῆς ἐπεξεργασίας, ἀποτελειώσεως καὶ διακηρύξεως τῶν κεντρικῶν καὶ βασικῶν σημείων τῆς ὅλης Ἐκκλησιολογίας, γίνεται συμβολὴ καὶ προσφέρεται βοήθεια διὰ τὸν ἐπιτυχῆ καὶ καρποφόρον τελικῶς χειρισμὸν τοῦ γενικωτέρου συναφῶς θέματος, τοῦ οἰκουμενικοῦ (ὅπως ἐπεκράτησε νὰ χαρακτηρίζεται πρὸς τεχνικὴν διευκόλυνσιν ἢ ὅλη ἐπροκειμένῳ προσπάθειᾳ) ἐνωτικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θέματος τῶν χρόνων ἡμῶν, θέματος ἀδιαπτότου γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος καὶ ἐπιτακτικῆς πάντοτε χριστιανικῆς εὐθύνης καὶ ὀφειλῆς.

Τὰ εἰς τὴν Δ' ἐν Ὁλομελείᾳ Συνδιάσκεψιν, ἐν Ζαγκόρσκ-Μόσχᾳ, καταρτισθέντα τέσσαρα ἐνιαῖα δογματικὰ, ἐκκλησιολογικὰ κείμενα, δημοσιευθέντα ἤδη εἰς τὸ προμνημονευθὲν Δελτίον «Ἐπίσκεψις» (ἔτος 12ον, ἀριθμ. 259, 1 Ὀκτωβρίου 1981), ἐπισυνάπτομεν ἐδῶ, διὰ νὰ δοθοῦν πρὸς δημοσίευσιν καὶ εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν θεολογικὸν καὶ θρησκευτικὸν Τύπον τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν αὐτὸν πάντοτε σκοπὸν (συμφώνως καὶ πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῆς συντασσοῦσης καὶ ἀποδεχομένης τὰ κείμενα αὐτὰ, καὶ τὰ κείμενα τοῦ ὅλου Διαλόγου τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς) τῆς εὐρυτέρας γνωστοποιήσεώς των, διὰ τὴν γενικωτέραν ἐπὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν πρόκλησιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. Μία εὐρυτέρα ἐξοικειώσις μὲ τὰ κείμενα αὐτὰ καὶ μία, ἐπομένως, κατὰ δυνατότητα ἐμβάθυνσις εἰς τὰ ἐκκλησιολογικὰ θέματα, εἰς τὰ ὁποῖα τὰ κείμενα αὐτὰ ἀναφέρονται, θὰ εἶναι κατ' ἀρχὴν διαφωτιστικὴ διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν πλήρωμα, τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρεται διὰ τὰ σύγχρονα ζητήματα τῶν

ἐπιδιώξουν καὶ τῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας⁴.

Συγχρόνως, μία τοιαύτη ἐξοικείωσις θὰ εἶναι ὑποβοηθητικὴ καὶ διὰ τὴν ἐκ μέρους ἐπίσης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος ἀντιμετώπισιν καὶ ἄλλων γενικωτέρας καὶ εἰδικωτέρας χριστιανικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς φύσεως ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὸν σύγχρονον κόσμον ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸν ἰδικὸν μας ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας. Μερικὰ ἀπὸ τὰ θέματα τοῦ εἶδους αὐτοῦ εἶναι ἀσφαλῶς αὐτὰ τὰ ὁποῖα πραγματεύονται τὰ παρόντα κείμενα τοῦ ὀρθοδόξου-παλαιοκαθολικοῦ Διαλόγου, κατὰ τὴν εἰδικωτέραν ἐκκλησιολογικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν πλευρὰν καὶ ἄποψιν, βεβαίως ἐκ πρώτης ὄψεως προβαλλόμενα. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν προβολὴν τῶν αὐτῆν παρουσιάζονται τὰ ἐν λόγῳ ἐκκλησιολογικὰ θέματα τῶν κειμένων τοῦ

4. Ἄς παραθέσωμεν ἐδῶ καὶ γενικωτέρας σκέψεις τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Καρμίρη, σχετικὰς μὲ τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος καὶ τῶν Χριστιανῶν γενικώτερον διὰ τοὺς κατὰ τὰς ἡμέρας μας διεξαγομένους διμερεῖς ἐνωτικούς θεολογικοὺς Διαλόγους καὶ μὲ τὴν ἀνάγκην, ἐπομένως, γενικωτέρας ἐνημερώσεως ἐπὶ τῶν συμβαινόντων κατὰ τοὺς Διαλόγους αὐτοὺς. «Ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ ἐξάρσεως εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὴν λήψιν τῆς ἀποφάσεως περὶ διεξαγωγῆς θεολογικοῦ διαλόγου μεταξύ τῶν δύο πρεσβυγενῶν Ἐκκλησιῶν Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς ὡς καὶ τῶν διεξαγομένων νῦν ὑπολοίπων διμερῶν διαλόγων μεταξύ διαφόρων ἄλλων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, οὐκ ὀλίγον συνέβαλε, πρὸς πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ ἡ ἐκ τῶν κάτω, τ.ἐ. ἐκ μέρους τῶν συνειδητῶν Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν πιστῶν καὶ γενικώτερον πάντων τῶν χριστιανικῶν λαῶν ἀσκηθεῖσα πίσις ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς θεολογικῆς ἡγεσίας τῶν διηρημένων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ ἐκδηλωθεῖσα ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ παρόντος αἰῶνος διὰ τῆς οἰκουμενικῆς ἐκκλησιαστικῆς Κινήσεως. Διότι παγχριστιανικὸν εἶναι τὸ ἐνωτικὸν αἶτημα ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐποχῇ, καταστὰν κοινὴ συνείδησις καὶ ἀπαιτήσεις, ἀλλὰ καὶ ἀντικείμενον προσευχῆς τῶν χριστιανικῶν λαῶν, καὶ δὴ καὶ τῶν ἀληθῶν καὶ ἀξίων τοῦ ὀνόματος Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν (...) Ἰδίως οἱ σύγχρονοι χριστιανοί, ἀνεξαρτήτως τῆς ὁμολογιακῆς τοποθετήσεως αὐτῶν, εὐλόγως δὲν ἀνέχονται τὴν μετατροπὴν τῆς ἑαυτῶν θρησκείας τῆς ἀγάπης, τῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς ἐνότητος εἰς θρησκείαν τοῦ μίσους, τῆς ἐχθρότητος καὶ τῆς διαιρέσεως τῶν ὁπαδῶν τῆς, τοῦθ' ὕπερ ὀρθῶς ἔχει χαρακτηρησθῆ ὡς τὸ μέγα σκάνδαλον τῶν αἰῶνων. Διότι πιστεύουσιν οὗτοι, ὅτι τὸ χωρίζον τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας χάσμα δὲν εἶναι τελείως ἀγεφύρωτον, ἀλλ' ὅτι καὶ δύναται καὶ ἐπιβάλλεται ὅπως ἐπιγεφυρωθῆ. «Ὅ,τι ἐχώρισεν ἡ ἔλλειψις χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀμαρτία καὶ ἰδίᾳ τὸ ρωμαϊκὸν πνεῦμα καὶ ἡ φιλαρχία τῶν Παπῶν, ὡς καὶ διάφοροι ἄλλαι προσωπικαί, ἐκκλησιαστικαί, πολιτικαί, φυλετικαί, οικονομικαί καὶ παντοῖαι ἄλλαι ἐπιδιώξεις, πρέπει νὰ ἐπανενώσῃ ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη καὶ ἀδελφότης». Ὁρθοδόξια καὶ Ρωμαιοκαθολικισμός, IV. Περὶ τὸν Διάλογον μεταξύ Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν. (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία»), Ἀθήναι 1977, σελ. 6 ἐξ.

Διαλόγου ἡμῶν ὡς ἐμπερικλειόντα καὶ τὴν δυνατότητα, καὶ τὴν ἀναγκαιότητα, διὰ προεκτάσεις καὶ προσαρμογὰς τῶν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιολογικὴν πλευρὰν προσδιοριζομένων ἀρχῶν καὶ πορισμάτων καὶ εἰς ἄλλους τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, εἰς τὴν ὅλην ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὡς σύνολον μὲ τὰ ἀσφυκτικῶς συσσωρευμένα προβλήματα τῆς.

Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν καταλλήλων διὰ προεκτατικὰς καὶ εἰς ἄλλους τομεῖς, ἀναλογικὰς, διερευνήσεις καὶ ἐφαρμογὰς ἐκκλησιολογικῶν ἀρχῶν καὶ πορισμάτων ἀνήκουν καταφανῶς ὀρισμένα ἀπὸ τὰ κεντρικώτερα σημεῖα περὶ τῆς δομῆς τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα διακηρύσσονται εἰς τὰ παρόντα κείμενα τοῦ ὀρθοδόξου-παλαιοκαθολικοῦ θεολογικοῦ Διαλόγου. Τοιαῦτα εἶναι, ἐπὶ παραδείγματι, τὰ περὶ τῆς αὐθεντίας καὶ τὰ περὶ τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, προσδιοριζόμενα ἀμφότερα εἰς τὴν βαθύτεραν οὐσίαν των, ἔτσι δὲ καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκδήλωσίν των, ἀπὸ αὐτὸν τοῦτον τὸν ἰδρυτὴν καὶ αἰώνιον φροντιστὴν τῆς Ἐκκλησίας Ἰησοῦν Χριστόν. Παρόμοια εἶναι ἔπειτα τὰ περὶ τῶν ἐπισκόπων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὡς παρὰ τῶν Ἀποστόλων, ἐκ τοῦ Χριστοῦ, παραληπτῶν καὶ φορέων, οὕτω, καὶ χειριστῶν τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐξουσίας κατὰ τὴν πλευρὰν τῆς ἀπὸ αὐτοῦς, τοὺς ἐπισκόπους ὡς τοὺς διαδόχους καὶ ἐντολοδόχους τῶν Ἀποστόλων, ἐκπροσωπούμενης πνευματικῆς πληρότητος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀντίστοιχον συνάμα πλευρὰν τῆς εὐθύνης, ἡ ὁποία δεσμεύει ἀκριβῶς τοὺς ἐπισκόπους εἰς τὸ ὅλον ἔργον, ἦτοι εἰς τὸν ὅλον σκοπὸν τῆς ἀπὸ αὐτοῦς κατὰ προτεραιότητα, προσωπικῶς καὶ συλλογικῶς (συνοδικῶς), φροντιζομένης Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὰς σωτηριώδεις ἀκριβῶς ἐπιδιώξεις αὐτῆς. Παρόμοια εἶναι, περαιτέρω, τὰ ὅσα ὁμολογοῦνται εἰς τὰ ἡμέτερα, ἐκκλησιολογικὰ κείμενα, εἰς τὸ περὶ αὐθεντίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συγκεκριμένως, περὶ τῆς κοινῆς συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας ὡς παράγοντος ἀκριβῶς ἐκδηλώσεως ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας, μὲ τὴν καθοδηγητικὴν πάντοτε ἐν προκειμένῳ θέσιν τῶν Ἁγίων κατὰ τὴν χαρισματικὴν ποιικιλίαν αὐτῶν, πολύτιμα στοιχεῖα τῆς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναγνωρισθῶν εἰς ὅλους τοὺς διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸν κόσμον ἀγωνιζομένους πιστούς⁵.

5. Βλ. προχείρως, ἐπίκαιρα διὰ τὰ καθ' ἡμᾶς, πρόσφατα ἄρθρα εἰς ἐκκλησιαστικὰ περιοδικὰ Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι εἰς «Γνωριμία» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Σαμοθράκης, Τεύχ. 49ον, Σεπτέμβριος-Ὀκτώβριος 1981, Τὸ ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα (σελ. 1-3). Ἡ θέσις τῶν ἐπισκόπων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν (αὐτόθι, σελ. 10-13, ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ καθηγ. Ἰωάν. Καρμίρη, Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία). «Πληροφόρηση τῆς Ἐκκλησίας στὸ Λαόν», περιοδικὴ ἔκδοσις τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Δημητριάδος. Βόλος, ἔτος Α', Ὀκτώβριος 1981, ἀριθ. φύλλου 9. Κατὰ θέματα «Κάτω ἢ δεσποτοκρατία» (σελ.

“Ολα δέ, τέλος, τὰ ἐκκλησιολογικῶς ἀξιολογούμενα στοιχεῖα ἐν σχέσει πρὸς τὴν αὐθεντιαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὀργανικὴν μεταξύ των συνάφειαν καὶ διάρθρωσιν, παρουσιάζονται εἰς τὰ ἡμέτερα ἐκκλησιολογικὰ κείμενα ὡς προσδιοριζόμενα ἀπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ ὅλου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ὁποῖα προκύπτει ἀπὸ τὰ κοινὰ καὶ ὀλοκληρωτικὰ ἀκριβῶς δικαιώματα τούτου πρὸς συμμετοχὴν καὶ τελείωσιν εἰς τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν καὶ ζωὴν καὶ συνίσταται εἰς τὴν ὑποχρέωσιν διὰ φύλαξιν ἀκεραίας καὶ ἀνοθεύτου τῆς ἀπὸ τὸν Χριστὸν διὰ τῶν Ἀποστόλων του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐθεντικῶς παραδεδωμένης ἀληθείας ὡς τοῦ κεντρικωτέρου καὶ οὐσιωδεστέρου παράγοντος ἐξ ἀντικειμένου ἐνεργείας καὶ ἐξ ὑποκειμένου οἰκειώσεως τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας καὶ ζωῆς. Συγχρόνως τὰ αὐτὰ ὡς ἀνωτέρω ἀξιολογούμενα ἐκκλησιολογικὰ στοιχεῖα παρουσιάζονται ὡς προσδιοριζόμενα, διὰ τὴν καρποφόρον ἐφαρμογὴν καὶ ἀπόδοσίν των, καὶ ἀπὸ τὴν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν πληρότητα καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς πίστεως ὀφείλουσαν νὰ ἐκδηλώνεται δραστηριοποίησιν τῆς πίστεως μετὰ τὴν ἀγάπην, μετὰ τὴν γενικὴν καὶ ἀπεριόριστον διακονικὴν προσφορὰν. Εἰς τὴν ὑψίστην τῆς δὲ μορφήν ἀποκαλύπτεται, ὅπως ὑπεθυμίζει καὶ τὸ ἐκκλησιολογικὸν κείμενον, ἡ γενικὴ καὶ ἀπεριόριστος διακονικὴ προσφορὰ ἀπὸ τὸν προσωποποιήσαντα αὐτὴν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς καὶ οὕτως αὐτὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ εἰς τοὺς εἰς τὴν πίστιν προσκαλουμένους εἰς ὅλους λοιπὸν τοὺς ἀνθρώπους, ἐπιβάλλοντα Κύριον.

Ἐκτὸς καὶ πέραν ἀπὸ τὰς κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐπιδικωμένους καὶ ἐλπιζόμενας («ὠφελείας»), αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν νὰ προκύψουν ἀπὸ τὴν γενικωτέραν διάδοσιν καὶ ἐξοικείωσιν μετὰ τὰ κείμενα τοῦ ὀρθοδοξο-παλαιοκαθολικοῦ τώρα διαλόγου, ὅπως καὶ ἀπὸ τὰ ἀνάλογα ἐκάστοτε προϊόντα κάθε ἄλλου διμεροῦς διαλόγου, μία εἰδικωτέρα συναφὴς ὠφέλεια εἶναι ἀκριβῶς καὶ τὸ ὅτι μετὰ τὴν διάδοσιν τῶν κειμένων αὐτῶν καθίσταται δυνατόν νὰ ἐκφράζονται καὶ περαιτέρω περὶ τῶν κειμένων καὶ τῶν εἰς αὐτὰ διαλαμβανόμενων θεμάτων γινώμαι καὶ σκέψεις καὶ νὰ διατυπώνεται ἔτσι ἐποικοδομητικὴ ἐπὶ τῶν ὅλων κριτικὴ, ἐκ μέρους μάλιστα τῶν ἐν προκειμένῳ εἰδικωτέρων καὶ ἀρμοδιωτέρων. Τοιαύτη δὲ ἀπὸ μέρους ἄλλων εἰς τὸ ὅλον θέμα καὶ εἰς τὰ ἐπὶ μέρους παρεμβολὴ εἶναι πάντοτε εὐπρόσδεκτος, ὡς καθοδηγητικὴ

3, ὅπου ἀντιμετωπίζεται διαφωτιστικῶς τὸ εὐκαίρως ἀκαιρως, διαστρεφτικῶς δὲ πάντοτε ὡς πρὸς τὴν ὀρθὴν ἔννοιάν του, κατὰ τὰς ἡμέρας μας προβαλλόμενον ἐντυπωσιακὸν τοῦτο σύνθημα). Βλ. καὶ τὴν εἰσήγησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πειραιῶς κ. Καλλινίκου πρὸς τὴν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 1-9 Ὀκτωβρίου 1981, τὴν γενομένην κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 7 Ὀκτωβρίου, μετὰ τίτλον, Ἡ Ἐκκλησία ἐναντι τῶν σημερινῶν ἀλλαγῶν δομῆς τῆς κοινωνίας μας. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», Δεκαπενθήμερη Ἐφημερίδα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1 Νοεμβρίου 1981, Ἔτος βον, ἀριθμ. φύλλου 122, σελ. 5.

καὶ διὰ μεταβολὰς καὶ διορθώσεις εἰς τὸ παρὸν διασκεπτικὸν στάδιον τοῦ Διαλόγου, ἀλλὰ καὶ διὰ ἐν συνεχείᾳ προβλεπομένης διαδικασίας διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ τελικοῦ ἐνωτικοῦ σκοποῦ. Τὰ ἐκάστοτε τώρα, κατὰ τὰς ἐν Ὀλομελείᾳ Συνδιασκέψεις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ὀρθοδοξο-Παλαιοκαθολικοῦ Διαλόγου, καταρτιζόμενα εἰς τὰς Ἐκκλησίας ὑποβαλλόμενα, ἀλλὰ εὐθὺς ἀμέσως καὶ εὐρύτερον γνωστοποιούμενα, ἐνιαῖα δογματικὰ κείμενα, ὡς ἀποτελοῦντα, ὡς πρὸς τὸ κάθε εἰδικὸν ἐπὶ μέρους πραγματεύσεως τυγχάνον θέμα, «κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς Μικτὴν Ὀρθοδοξο-Παλαιοκαθολικὴν Θεολογικὴν Ἐπιτροπὴν Διαλόγου, διδασκαλίαν τῆς τε Ὀρθοδοξοῦ καὶ τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας» (ὅπως τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται σταθερῶς εἰς τὸ τέλος κάθε, ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ τῶν δύο πλευρῶν, ὑπογραφομένου, ἐνιαίου δογματικοῦ κειμένου), εἶναι ἀκριβῶς φύσεως συμβουλευτικῆς καὶ ἔχουν χαρακτῆρα εἰσηγήσεων πρὸς τὴν κατὰ τὴν κανονικὴν τάξιν, μετὰ τὴν ἱεραρχίαν, ἐκπροσωπούμενην Ἐκκλησίαν. Εἶναι λοιπὸν τὰ κείμενα αὐτὰ πρὸς τὰς Ἐκκλησίας ὑποβαλλόμενα ὑπεύθυνα στοιχεῖα διὰ τὸν ἐπιδικωμένον ἐνωτικὸν σκοπὸν, ἢ πραγματοποίησιν τοῦ ὁποίου θὰ ἐκφρασθῇ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας μεταξύ Ὀρθόδοξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν. Τὰ σχετικὰ μετὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, εἰς τὴν μετὰ τὴν ὀλοκληρωσιν καὶ τὴν λήξιν τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου περαιτέρω φάσιν τῶν διαπραγματεύσεων, θὰ χειρισθῇ καὶ θὰ διεκπεραιώσῃ ἡ Ἐκκλησία μετὰ τὴν προμνημονευθεῖσαν κανονικὴν διάρθρωσιν καὶ ἐκδήλωσιν, τόσον εἰς τὴν ὀρθόδοξον ὅσον καὶ εἰς τὴν παλαιοκαθολικὴν πλευράν. Ἔτσι, εἰς τὴν «Ἐκθεσιν τῆς συνελθούσης ἐν τῷ Διορθοδόξῳ Κέντρῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ 8' μέχρι 18' Ἰουλίου 1973 Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου Ὀρθόδοξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν» εἰς τὸ ὡς 12ον καὶ τελευταῖον ἀριθμούμενον σημεῖον ἀποφάσεων, κατὰ τὴν χάραξιν τῶν πλαισίων καὶ τὸν καθορισμὸν τῆς μελλούσης, τότε, ἵνα ἐφαρμοσθῇ κατὰ τὸν ἐπίσημον Θεολογικὸν Διάλογον μεθόδου, λέγεται: «(ἀπεφασίσθη) ὅπως συντελεσθεῖσιν τῆς ἐξετάσεως ἀπάντων τῶν θεμάτων τοῦ καθόλου Διαλόγου, τὰ ὑπογεγραμμένα κοινὰ κείμενα ὑποβληθῶσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῷ Παναγιωτάτῳ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ καὶ τοῖς Μακαριωτάτοις Πατριάρχαις καὶ Προέδροις τῶν Ὀρθόδοξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῷ Σεβασμιωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Οὐτρέχτης, Προέδρῳ τῆς Διεθνούς Παλαιοκαθολικῆς Ἐπισκοπικῆς Συνόδου, καὶ δι' αὐτοῦ τοῖς ἄλλοις Σεβασμιωτάτοις Ἐπισκόποις τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, πρὸς κρίσιν, ἀνακλήρῳξιν ἐνδεχομένως τῆς λήξεως τοῦ Διαλόγου, καὶ ἀποφασίαν ἐπὶ τῶν περαιτέρω»⁶.

6. Παρὰ Ἰωάν. Καρμίρη, Ὀρθοδοξία καὶ Παλαιοκαθολικισμός. Τεύχος V. Α' Συνδιασκέψεις τῆς Μικτῆς Ὀρθοδοξο-Παλαιοκαθολικῆς Ἐπιτροπῆς... Ἀθῆναι 1973 (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Περιοδικοῦ «Ἐκκλησία»), σελ. 50-51.

Με την πρόοδον που ἐσημειώθη και κατά την παρούσαν ἐν ὀλομελείᾳ Συνέλευσιν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν συμφωνίαν ἐπὶ τῶν βασικῶν και κεντρικῶν σημείων τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ θέματος, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπομένουν πλέον δύο ἀκόμη, ἀρκούντως ἤδη ἐπεξεργασμένα εἰς τὰ προκαταρκτικὰ των στάδια, (1. Ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, 2. Τὸ πρόβλημα τῆς «interkommunion»), ὁ ὄραματισμὸς τοῦ πρὸς τὸ τέλος ἐγγίζοντος σκοποῦ παρουσιάζεται ἐγγύτερος και σαφέστερος. Ἐν ὄψει τούτου, ἡ Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ εἰς εἰδικὰς συσκέψεις τῆς εἰς Ζαγκόρσκ-Μόσχαν, παραλλήλως πρὸς τὸ κύριον ἔργον τῆς, κατόπιν δὲ και εἰσηγήσεως ἀπὸ ἐπὶ τόπου καταρτισθεῖσαν εἰδικωτέραν Ἐπιτροπὴν, συνεφώνησαν ὅπως, κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε γόνιμον ἀποδειχθεῖσαν παράδοσιν και ἀκολουθηθεῖσαν μέθοδον, γίνῃ περαιτέρω ἐπεξεργασία τῶν τριῶν θεμάτων πού ἀπομένουν διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ θεολογικοῦ Διαλόγου. Κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτὴν, σύμφωνα και με τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον ὑπέδειξε και ὁ ἐκ τῶν συμπροέδρων σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Τρανουπόλεως Δαμασκηνὸς εἰς τὴν ἐναρκτήριον προσλαλίαν του (βλ. ἐδῶ προηγούμενως σελ. 192), πρέπει νὰ γίνῃ ἡ διαπίστωσις τῆς κοινῆς συμφωνίας και ἀποδοχῆς ἐπὶ τῶν ὑπολοιπομένων τριῶν θεμάτων. Αὐτὰ εἶναι, 1. ἡ Σωτηριολογία, ὑποδιαιεθεῖσα εἰς δύο ἐπὶ μέρους εἰδικώτερα θέματα, α' τὸ σωτηριῶδες ἔργον τοῦ Χριστοῦ, β' ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν και ἡ οἰκείωσις τῆς σωτηρίας 2) ἡ Μυστηριολογία, τὰ ἱερά Μυστήρια καθ' ἕκαστον και 3) ἡ Ἐσχατολογία.

Τὸ οὕτω καταρτισθὲν πρόγραμμα τῆς περαιτέρω ἐργασίας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἔγινεν ἀποδεκτὸν ἀπὸ τὴν Ὀλομελείαν κατὰ τὴν ἀπογευματινὴν συνεδρίαν αὐτῆς τὴν Κυριακὴν 20 Σεπτεμβρίου, ἀφοῦ ὑπεγράφησαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη και ἐκ τῶν δύο πλευρῶν τὰ καταρτισθέντα και καθαρογραφήντα τέσσερα ἐνιαῖα ἐκκλησιολογικὰ κείμενα εἰς τὴν ἑλληνικὴν και τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν.

Ἀκολούθως ἐλήφθησαν κατὰ τὴν αὐτὴν τελικὴν συνεδρίαν τῆς Ὀλομελείας αἱ ἐξῆς τεχνικῆς φύσεως ἀποφάσεις. Διὰ τὴν προσεχῆ συνέλευσιν τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Διαλόγου ἀπεφασίσθη, κατ' ἀρχὴν, ὅπως αὕτη γίνῃ κατὰ τὴν πρώτην ἐβδομάδα τοῦ Ὀκτωβρίου 1982 εἰς τὸ Διορθόδοξον Κέντρον τῶν Ἀθηνῶν παρὰ τὴν Ἱερὰν Μονὴν Πεντέλης. Διὰ τὴν Ε' Γενικὴν Συνέλευσιν τῆς Ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἔγιναν ἀποδεκταὶ μετ' εὐχαριστιῶν δύο προσκλήσεις, ὡς πρὸς τὸν τόπον και τὸν χρόνον τῆς συγκλήσεως, τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας, διὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου 1983, και τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ὀλλανδίας, ὁμοίως διὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου 1983. Ὅριστικὴ ἀπόφασις θὰ ληφθῇ κατόπιν και νεωτέρων συνεννοήσεων.

Συνετάγησαν και ἐστάλησαν, ὑπογεγραμμένα ἀπὸ τοὺς δύο συμπροέδρους, ἐγκάρδια χαιρετιστήρια

τηλεγραφήματα πρὸς τοὺς διὰ λόγους ἀνωτέρας βίας ἀπόντας τῆς παρούσης Δ' Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Σεβασμ. Μητροπολίτην Περιστερίου κ. Χρυσοστόμον, ἔλλογιμ. καθηγ. Ἰωάννην Καρμίρην, Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, και ἔλλογιμ. καθηγ. Ἐμμανουὴλ Φωτιάδην.

Ἀκολούθως ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Τρανουπόλεως Δαμασκηνὸς ἀπηύθυνε θερμὰς εὐχαριστίας ἐξ ὀνόματος ὅλων πρὸς τὴν ἀγιωτάτην Ἐκκλησίαν τῆς Ρωσσίας διὰ τὸ ὅλον θέμα τῆς ὑπ' αὐτῆς συγκλήσεως τῆς παρούσης Γενικῆς Συνελεύσεως εἰς τὴν πατριαρχικὴν ἔδραν αὐτῆς, διὰ τὴν φιλοξενίαν και διὰ τὴν ὅλην ἐπιμέλειαν και φροντίδα πρὸς ἄνετον και ἐπιτυχῆ κατὰ πάντα διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς, και παρεκάλεσε τὸν παριστάμενον Πρόεδρον τοῦ Τμήματος Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, Σεβασμ. Μητροπολίτην Μίνσκ και Λευκορωσσίας κ. Φιλάρετον, μέλος και τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν, ὅπως διαβιβάσῃ τὰς ἀποχαιρετιστηρίους θερμὰς εὐχαριστίας τῆς Συνελεύσεως ὡς και τὰ σεβάσματα αὐτῆς εἰς τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην κ. Ποιμένα. Ὑπὸ τὴν συνοδείαν θερμῶν χειροκροτημάτων ἐκ μέρους ὅλων ἐξέφρασαν ὁ Σεβασμ. Τρανουπόλεως Δαμασκηνὸς τὰς θερμὰς εὐχαριστίας τῆς Συνελεύσεως πρὸς τὸν Σεβασμ. Φιλάρετον διὰ τὴν συνεχῆ φροντίδα και ἐπαγρύπνησιν αὐτοῦ δι' ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς διοργανώσεως και τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς και διὰ τὴν σπουδαίαν οὕτω προσωπικὴν συμβολὴν του εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὅλου ἔργου. Ὁμοίως εὐχαριστίας ἀπηύθυνεν ὁ Σεβασμ. Τρανουπόλεως και πρὸς τοὺς συνεργάτας εἰς τὸ Γραφεῖον ὀργανώσεως τῶν τῆς Συνελεύσεως, τὸ ὁποῖον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτῆς ἐφρόντιζε διὰ τὰ τεχνικὰ ζητήματα τῶν ἐργασιῶν τῆς και διὰ τὰς ἄλλας ἀνάγκας τῶν ξένων ἐκπροσώπων με ἐξαιρετικὴν πάντοτε προσοχὴν και προθυμίαν δι' ὅλα.

Συμπληρώνων τὰς εὐχαριστίας πρὸς ὅλους τοὺς ἀνωτέρω και ὁ ἕτερος ἐκ τῶν Προέδρων, ὁ Σεβασμ. Ἐπίσκοπος τῆς Χριστοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλβετίας (ὅπως ἀποκαλεῖται ἡ Παλαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία τῆς χώρας αὐτῆς) Λέων Gauthier, ἐξέφρασαν ὅλας ἰδιαιτέρας θερμὰς εὐχαριστίας και συγχαρητήρια πρὸς τὸν συμπροέδρον του Σεβασμ. Μητροπολίτην Τρανουπόλεως Δαμασκηνὸν διὰ τὰς ὅλας πρωτοβουλίας του και δραστηρίας ἐνεργείας του πρὸς κάθε πλευρὰν τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ὀρθοδοξο-παλαιοκαθολικοῦ θεολογικοῦ Διαλόγου, ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπὸ τὰ πρῶτα του στάδια εἰς τὸ ἐν Chambésy παρὰ τὴν Γενεὺν Ὀρθοδόξου Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἶναι συνδεδεμένος με τὰς φροντίδας τοῦ Σεβασμ. Τρανουπόλεως, Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρον τούτου και Προέδρου τώρα, ἀπὸ τῆς ὀρθοδόξου πλευρᾶς, τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, διὰ τὴν ἐπιτυχῆ και καρποφόρον ἐξέλιξιν αὐτοῦ, τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, με ὅλα τὰ σχετικὰ ἐνδιάμεσα

του. Τους λόγους τοῦ Σεβασμ. Gauthier ἐκάλυψαν τὰ ζωηρὰ χειροκροτήματα τῶν παρισταμένων.

Τὴν ἐπομένην, Δευτέραν 21 Σεπτεμβρίου, τὴν πρῶταν διανεμήθησαν τὰ ἐν τῷ μεταξύ πολυγραφήθεντα ἐγκριμένα καὶ ἀπὸ ὅλους ὑπογεγραμμένα ἐνιαῖα ἐκκλησιολογικὰ κείμενα εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς Συνελεύσεως, μετὰ τὴν παράκλησιν ὅπως οἱ ἐκπρόσωποι τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν ὑποβάλουν αὐτὰ εἰς τὰς Ἐκκλησίας των καὶ φροντίσουν διὰ τὴν γνωστοποίησιν καὶ τὴν διάδοσιν αὐτῶν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν πλήρωμα.

Τὴν μεσημβρίαν παρετέθη πρὸς τιμὴν τῶν συνέδρων ὑπὸ τοῦ Τμήματος Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑποθέσεων τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας γεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησε καὶ ὁ τέως Πρόεδρος τοῦ Τμήματος τούτου Σεβασμ. Μητροπολίτης Κρουτίτσας καὶ Κολόμνης κ. Ἰουβενάλιος. Κατ' αὐτὸ ἀντηλλάγησαν θερμοὶ ἀποχαιρετιστήριοι λόγοι.

Ἐν συνεχείᾳ ἐπεσκέφθημεν ὅλοι οἱ σύεδροι τὸ ὑπὸ τελικὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ προετοιμασίαν εὐρισκόμενον νέον κτίριον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐγκατασταθῆ λίαν προσεχῶς τὸ Τμήμα Ἐκδόσεων, εἰς τοῦ ὁποῖου τὴν ἀρμοδιότητα ὑπάγεται ἡ ἐκδοτικὴ δραστηριότης τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἀντίστοιχον περίπου, κατὰ τὰς ἐκεῖ συνθήκας, τῆς ἰδικῆς μας Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ὁ Σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος Βολοκολάμσκ κ. Πιτιρίμ, Πρόεδρος τοῦ Τμήματος τούτου, μᾶς ἐξενάγησεν εἰς τοὺς χώρους καὶ μᾶς ἐξήγησε τὰ σχετικὰ μετὰ τὸ ἐκεῖ ἐπιτελούμενον ἔργον.

Τὴν Τρίτην 22 Σεπτεμβρίου ἀνεχώρησαν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους ἐκπροσώπους, ἐν οἷς καὶ οἱ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Σεβασμ. Μητροπολίτης Τρανουπόλεως Δαμασκηνὸς καὶ καθηγ. Θεόδωρος Ζήσης, μεταβάντες, οἱ τελευταῖοι αὐτοί, εἰς Τιφλίδα τῆς Γεωργίας, κατόπιν προσηκλήσεως τῶν εἰς τὴν Συνέλευσιν τοῦ ὀρθοδοξο-παλαιοκαθολικοῦ Διαλόγου παρευρεθέντων, διὰ πρώτην φοράν, ἐκπροσώπων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Γεωργίας. Οἱ διὰ λόγους ἀεροπορικῶν δρομολογίων καὶ δι' ἄλλας αἰτίας παραμείναντες Ὁρθόδοξοι καὶ ὅλοι οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ἐλάβομεν μέρος εἰς φιλοφρόνως ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὀργανωθεῖσαν ἐκδρομὴν εἰς τὴν περὶ τὰ 140 χιλιομέτρα ἀπὸ τὴν Μόσχαν ἀπέχουσαν ἱστορικὴν καιμόπολιν Σουσνάλ. Εἰς αὐτὴν ἐτύχαμε θερμῆς ὑποδοχῆς ἀπὸ τὸν ἐφημέριόν της, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὸ προσκύνημά μας εἰς τοὺς δύο σήμερον ἐκεῖ ἐν χρήσει ἱεροῦ ναοῦ, χειμερινὸν καὶ θερινόν, παραπλεύρως ὁ εἰς τοῦ ἄλλου εὐρισκόμενος, παρέθεσε παραδοσιακὴν ρωσικὴν τράπεζαν. Ἡ καιμόπολις αὕτη, μετὰ τὴν περίξ περιοχὴν, ἀπετέλει παλαιότερα μέγα κέντρον μοναχικοῦ βίου καὶ διὰ τοῦτο ὑπάρχει ἐκεῖ πλῆθος μεγαλοπρεπῶν ναῶν, περὶ τοὺς 45 σήμερον, οἱ ὁποῖοι διατηροῦνται μὲ ἐπιμέλειαν καὶ, ὅπως παρετηρήσαμε, γίνονται κατὰ καιροῦς εἰς αὐτοὺς ἐργασίαι συντηρήσεως καὶ ἀναπαλαιώσεως. Ἐπίσης εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν

περιοχὴν εὐρίσκονται καὶ ἄλλα παραδοσιακὰ κτίσματα, ξύλινα μὲ πολλὴν τέχνην, ἀγροτικαὶ οἰκίαι, λαϊκὰ ἐργαστήρια, ἀνεμόμυλοι, ἢ ὑδρόμυλοι κλπ., τὰ ὁποῖα ὅλα, συντηρούμενα καὶ διατηρούμενα εἰς καλὴν κατάστασιν, ἐπιδεικνύονται ἀπὸ ξεναγούς ὡς μνημεῖα τῆς παραδοσιακῆς ρωσικῆς γῆς καὶ ζωῆς. Ἡ ξενάγησις αὕτη ἐγινε καὶ εἰς ἡμᾶς κατὰ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας, μᾶς ἐδόθη δὲ ὡς δῶρον καὶ ὠραῖον ἐγγράμμον λεύκωμα μὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἄλλα προαναφερθέντα κτίσματα.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐσταθμεύσαμεν (40 περίπου χιλιόμετρα μετὰ τὸ Σουσνάλ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Μόσχας) εἰς τὴν πόλιν Βλαντιμίρ, ἡ ὁποία ἔχει μεγάλην ἱστορικὴν σημασίαν διὰ τὴν ὅλην ἐκεῖ περιοχὴν. Καὶ εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν, κοντὰ εἰς τὰ πολυάριθμα σύγχρονα νεώτερα καὶ νεώτατα κτίσματα (κυρίως λαϊκὰς πολυκατοικίας), ὑπάρχει καὶ πλῆθος ὠραίων παραδοσιακῶν παλαιῶν, ἐν χρήσει, κτιρίων, ὡς καὶ μεγαλοπρεπῶν ἱερῶν ναῶν, οἱ ὁποῖοι διατηροῦνται καὶ ἐπιδεικνύονται ὡς ἱστορικὰ μνημεῖα, ὅπως τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὸ κέντρον τῆς Μόσχας. Εἰς τὸ Βλαντιμίρ, κατὰ τὴν βραχειάν στάθμειν μας, τὰς πρώτας ἑσπερινὰς ὥρας, προσεκυνήσαμεν εἰς τὸν εἰς λειτουργικὴν χρῆσιν εὐρισκόμενον καθεδρικὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τεχνολογίας νεομπαρόκ, τοῦ 15ου αἰῶνος πρὸς τὸν 16ον, μὲ ὠραίας βυζαντινίζουσας τοιχογραφίας (φρέσκο) τοῦ ζωγράφου τοῦ 17ου αἰῶνος Μάρκου Ματνεγεν, ἀπεθαυμάσαμε δὲ καὶ τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ παραπλεύρως ὑπάρχοντος μεγαλοπρεποῦς ἐπίσης ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, εἰς τὸν ὀρθούμενον τροῦλον τοῦ ὁποῖου, κάτω ἀπὸ τὸν σταυρόν, εὐρίσκεται καὶ σχῆμα τῆς ἡμισελήνου, πρὸς ἔκφρασιν τῆς πίστεως τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς, ὅτι ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἐπροστάτευε τὴν χώραν ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ Ἰσλάμ, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸν 13ον καὶ τὸν 14ον αἰῶνα, μετὰ τοὺς Τατάρους ποῦ ἐκυριάρχησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἶχαν ἐπεκταθῆ καὶ πρὸς τὰ μέρη αὐτά. Ἡ αὕτη πίστις ἢ, ἀκριβέστερα, ἡ συναφὴς περὶ θείας προστασίας εἰς τοὺς κινδύνους χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐλπίς τοῦ ὀρθοδόξου ρωσικοῦ λαοῦ, μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν του ἐπὶ κεφαλῆς, εἶχεν ἀναπτρωθῆ καὶ ἐκδηλωθῆ, ὡς γνωστόν, καὶ φανερὰ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ναζιστῶν ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας καὶ τὴν ἀρχικὴν προέλασιν αὐτῶν εἰς τὴν ἐνδοχώραν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου.

Τῆς πόλεως Βλαντιμίρ μᾶς ἐδωρήθη καὶ ἐκ 220 σελίδων ὠραιότατον λεύκωμα, μὲ ἐγγράμμους φωτογραφίας τῶν κτισμάτων καὶ ἀξιοθεάτων, τόσοσιν τῆς νέας ὕσον καὶ τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς (τὰ ὁποῖα, τελευταῖα, ὅπως καὶ οἱ Ναοί, προσδίδουν τὸν ιδιαίτερον χαρακτήρα εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τῆς πόλεως αὐτῆς), καθὼς καὶ ὅλων τῶν ἐκεῖ ναῶν, τῶν ἐν χρήσει, ὀλίγων, καὶ τῶν ὡς ἱστορικῶν μνημείων πλέον ἐπιδεικνυμένων (ἐν οἷς καὶ τοῦ προαναφερθέντος ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, μετὰ τὸ ἐπίσης προμνημονευθὲν ἰδι-

αίτερον χαρακτηριστικὸν σύμβολον ἐπὶ τοῦ τρούλου αὐτοῦ). Εἰς τὸ λεύκωμα περιλαμβάνονται καὶ ἐγχρωμοὶ φωτογραφίαι ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ναῶν μὲ τοιχογραφίας παραδοσιακῶν ρώσων ζωγράφων (διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ὁποίων ἐργάζονται νεώτεροι καὶ σύγχρονοι ἐκεῖ καλλιτέχναι) καὶ μὲ ἄλλα ἱερὰ σκευὴ θρησκευτικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς σημασίας, ὅπως ἐπίσης καὶ φωτογραφίαι ἀπὸ σκηναῶν τῶν νεωτέρων ἐκδηλώσεων καὶ προόδων τῆς ζωῆς. Δι' ὅλας τὰς ἀπεικονίσεις εἰς τὸ ἐν λόγῳ λεύκωμα ὑπάρχουν ἐπεξηγηματικὰ κείμενα εἰς τὴν ρωσικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν.

Μὲ τὴν κατὰ τὴν κατακλείσασαν τὰς ἐργασίας τῆς Συνελεύσεως ἐκδρομὴν καὶ περιήγησιν αὐτὴν συμπλήρωσιν τῶν ὑπομνήσεων καὶ ἐντυπώσεων ἀπὸ τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, ὅπως καὶ ἀπὸ τὸ παρὸν, διὰ τὸ ὁποῖον ἐλαμβάνομεν παραστάσεις καὶ ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις μας, κατὰ τὰ σύντομα ἐνδιάμεσα χρονικὰ διαστήματα τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως, περὶ τῶν νεωτέρων καὶ τῶν συγχρόνων προόδων καὶ τεχνικῶν ἐπιτευγμάτων, ὡς καὶ περὶ τῆς διαβιώσεως ἐκεῖ, ἐπεβεβαιώνετο καὶ δι' ἡμᾶς, ἀπὸ τὴν ὀπτικὴν γωνίαν τῆς ἐκδηλώσεως τῆς θρησκευτικότητος, κατὰ τὸ δυνατόν, διερωτώντας καὶ ἐκτιμώντας τὰ φαινόμενα, ἢ γενικώτερον ὡς πρὸς τὸ ὅλον ἐκεῖ σχηματιζομένη ἀντίληψις. Ἡ ἀντίληψις αὕτη συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει προσδιορίσει βαθέως, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ προσδιορίζῃ εἰς πολλά, εἰς τὰ μυχαιάτατα, τὴν ρωσικὴν ψυχὴν, τὸν ρωσικόν, σοβιετικόν σήμερον, λαὸν ὡς πρὸς τὴν ἀγάπην του διὰ τὸ ἱστορικὸν του παρελθὸν καὶ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν του διὰ τὴν καὶ κατὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον ἐναρμόνιον εἰρηρικὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν του ἀπὸ ὅλας τὰς πλευρὰς καὶ ὡς πρὸς ἄλλα, πραγματικῶς καὶ ὄχι μόνον θεωρητικῶς, τὰς ἀνάγκας του, ὅπως βεβαίως τοῦτο ἐπιθυμεῖ, ἢ πρέπει νὰ ἐπιθυμῇ καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ, καὶ κάθε ἄξιος τοῦ ἱστορικοῦ του παρελθόντος καὶ φιλότιμος δημιουργὸς τοῦ μέλλοντός του λαός. Εἰς τὰς πρὸς συνεχῆ καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν προβαλλομένης ἀνάγκας αὐτὰς περιλαμβάνονται βεβαίως κατὰ κύριον λόγον καὶ αἱ ψυχικαὶ καὶ πνευματικαί, διακινούμεναι καὶ ἐξυπηρετούμεναι ἀπὸ τὴν ἐξ ἀντικειμένου καὶ ὑποκειμένου πραγματικότητα τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος, ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν, χριστιανικὴν συγκεκριμένως, ἀλήθειαν καὶ ζωὴν. Πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν, ἢ ὁποῖα συνιστᾷ καὶ μίαν σημαντικωτάτην πλευρὰν τῶν ἀπὸ ὅλους σήμερον διακηρυττομένων καὶ κατοχυρουμένων — πολλάκις μόνον θεωρητικῶς — ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, πρέπει παντοῦ καὶ πάντοτε, κατὰ πάσας τὰς περιστάσεις καὶ τὰς δοκιμασίας αὐτῆς, νὰ στρέφῃ τὴν προσοχὴν τῆς ἡ Ἐκκλησίας, ἀφορώσα, παντοῦ καὶ πάντοτε, ἢ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν στρατευομένη Ἐκκλησία, καὶ ἐκεῖ ὅπου παρουσιάζεται αὕτη ὡς ἐξωτερικῶς «εὐημεροῦσα», ἐκεῖ δὲ μάλιστα ἀκριβῶς ἀναγκαιότερον καὶ περισσότερον, αἰεὶ τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντί

τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνῃς καταφρονήσας» (Ἐβρ. 12,2) καὶ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰ ὅσα εἰς τὸ σχετικὸν μὲ τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἐκκλησίας ἐκκλησιολογικὸν κείμενον τῆς παρουσίας ἐν Ζαγκόρσκ-Μόσχᾳ ἐν Ὁλομελείᾳ Συνελεύσεως τοῦ ὀρθοδοξο-παλαιοκαθολικοῦ Διαλόγου, εἰς τὸ τέλος τοῦ κειμένου τούτου, ὁμολογοῦνται.

Μὲ τὰς προϋποθέσεις αὐτάς, καθὼς καὶ μὲ τὴν συνείδησίν τῆς ἡ Ἐκκλησία ὅτι εἶναι καθιδρυμένη ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως, ἥτοι ἐπὶ τὴν ἐξ ἀντικειμένου ἀλήθειαν καὶ ἐπὶ τὴν ἐξ ὑποκειμένου ἀπὸ αὐτῆν, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς πιστοὺς, διδομένην ἀκεραίαν καὶ ἀνόθευτον ὁμολογίαν εἰς τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ὑπερφυσικῶς ἀποκεκλυμένην πίστιν (Ματθ. 16,16-17), ἐμμένει περιχαρῆς εἰς τὴν βεβαιότητά τῆς ἡ Ἐκκλησία περὶ τῆς ὑπὸ πάσας καὶ παρὰ πάσας τὰς κατὰ κόσμον καὶ κατ' ἀνθρώπον συνθήκας καὶ περιστάσεις, ἐπαληθεύσεως τῆς διαβεβαίωσεως τοῦ Κυρίου ὅτι «πύλαι Ἰερουσόλυμα κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματθ. 16,18).

ΙΩΑΝΝΗΣ ΟΡ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ

Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς

τοῦ Ἀριστοτελείου Παν/μίου Θεσσαλονίκης

2. ΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟΣ ΠΡΟΣΕΛΛΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΙΝΣΚ ΚΑΙ ΛΕΥΚΟΡΩΣΣΙΑΣ ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ, Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Δυτικῆς Εὐρώπης, Προέδρου τοῦ Τμήματος Ἐξωτερικῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχέσεων, πρὸς τοὺς μετέχοντας τῆς Δ' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸν Ὁρθοδοξο - Παλαιοκαθολικὸν Διάλογον.

Ἐμπετέρα Πανιερότης Μητροπολίτα Τρανουπόλεως Δαμασκηνέ!

Ἐμπετέρα Χάρις, Δρ. Leon Gauthier, Ἐπίσκοπε τῆς Χριστοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἐλβετίας!

Σεβάσμοι συμμετέχοι τῆς Δ' Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸν Ὁρθοδοξο - Παλαιοκαθολικὸν Διάλογον, ἐκλελεγμένοι ἐκπρόσωποι τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν Τοπικῶν Ἐκκλησιῶν!

Αἰσθάνομαι μεγάλην ἱκανοποίησιν χαιροῦντων ἐγκαρδίως καὶ ἐντολὴν τοῦ Ἁγιοπάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσσίας Π ο ι μ ε ν ο ς πάντας Ἐμᾶς, ἐλθόντας κατόπιν προσκλήσεως τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν πρωτεύουσαν, τὴν Μόσχαν, ἵνα ἐν τῷ ὄνό-

ματι τοῦ Χριστοῦ συνεχίσετε τὰς ἐργασίας τοῦ ὀρθοδοξο - παλαιοκαθολικοῦ Διαλόγου.

Ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν πρὸς ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἤδη καὶ προηγουμένως εἶχον τὴν δυνατότητα νὰ χαρακτηρισθοῦν ἡμᾶς μὲ ἐπισκέψεις τῶν ἐκ διαφόρων ἀφορμῶν καὶ πρὸς ἐκείνους εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν ἀγαπῆτοι ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ, οἱ ὅποιοι διὰ πρώτην φορὰν ἔρχονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν καὶ εἰς τὴν χώραν ἡμῶν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν συνέχεται εἰς μίαν κάπως ἀνανεωμένην σύνθεσιν. Δὲν βλέπομεν μετὰ ἡμῶν τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Εἰρηναῖον, τὸν ἄλλοτε συμπρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς, εἰς τὸν ὅποιον πάντες εἴμεθα εὐγνωμόνες διὰ τὴν ἐργασίαν του, ἣ ὅποια κατὰ πολὺ ἔχει συμβάλει εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Διαλόγου.

Μετὰ χαρᾶς χαιρετίζομεν τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Τραπεζοπόλεως Δαμασκηνόν, ὁ ὅποιος διαορίσθη ὑπὸ τοῦ Παναγιωτάτου Παιριάρχου Δημητρίου ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐξελέγη ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ὄρθοδόξου Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς συμπρόεδρος τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς.

Δὲν βλέπομεν μετὰ ἡμῶν τὸν ἀξιότιμον καθηγητὴν Werner Küppers, τὸν Γραμματέα τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ παλαιοκαθολικῆς πλευρᾶς, ἕνα ἄσκον ἐργάτην εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ ὀρθοδοξο - παλαιοκαθολικοῦ Διαλόγου, τὸν ὅποιον ἄς ἀναπαύη ὁ προσλαβὼν αὐτὸν Κύριος εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς Του.

Ἐξ ὅλης καρδίας χαιρετίζω εἰς τὴν ἡμετέραν εὐχάριστον οἰκογένειαν τὸν ἀξιότιμον καθηγητὴν Πέτρον Amiet, τὸν Γραμματέα τῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ παλαιοκαθολικῆς πλευρᾶς εἰς τὸν ὅποιον εὐχόμεθα τὴν ἀρωγὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἐργασίας τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου*.

Χαίρομεν διὰ τὸ ὅτι ἡ παρούσα Συνέλευσις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς γίνεται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ρωσικῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἣ ὅποια ἀποδίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν βαθεῖαν μελέτην ζητημάτων χριστιανικῆς ἐνότητος. Οὕτως ἐπιβεβαιώνεται ἐπανειλημμένως ἡ προσπάθεια τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας νὰ συμβάλλῃ ἐξ ὅλων τῶν πλευ-

ρῶν εἰς τὴν μεγάλην καὶ ἱερὰν ὑπόθεσιν τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ὀρθοδοξο - παλαιοκαθολικοῦ Διαλόγου, ὁ ὅποιος μὲ συμμετοχὴν ῥώσων ὀρθοδόξων Θεολόγων εἶχεν ἀρχίσει κατὰ τὸ τέλος τῆς παρελθούσης ἑκατονταετίας, κατόπιν διὰ δύο παγκοσμίων πολέμων εἶχε διακοπῆ σχεδὸν πλήρως καὶ ὁ ὅποιος κατὰ τὰς ἡμέρας μας συνεχίζεται μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς μίαν νέαν φάσιν.

Εἰς τὸν Διάλογον ἐλθόντες, προσβλέπομεν μετ' ἐλπίδος εἰς τὸ μέλλον κατ' ὄν χρόνον δυνάμεθα ν' ἀνασκοπῶμεν ἐν διδακτικῶν παρελθόν, τὸ ὅποιον ὑπεθυμίζει εἰς ἡμᾶς ὅτι ἔχει ἀναπνευσθῆ, διὰ θεολογικῶν μελετῶν ζωνρὰ δραστηριοῦτης εἰς τὸν θεολογικὸν τομέα ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς προσαγωγῆς τῆς ἐν τῇ πίστει ἐνότητος μετὰ Ὄρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν ἀπ' ἀρχῆς τῆς υπάρξεως τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εἰς πολλὰς παλαιοκαθολικὰς συνδιασκέψεις, συνεδριάσεις καὶ συνέδρια ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ τῆς Πετροπόλεως καὶ τοῦ Rotterdam**.

Εἰς μέγα βαθμὸν ἀμοιβαίας κατανόσεως συνέβαλον εἰς τὸ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἔργον Ὄρθόδοξοι καὶ Παλαιοκαθολικοὶ Θεολόγοι, πρὸ πάντων ὁ καθηγητὴς Ἰγνάτιος Döllinger, ὁ Προϊστορσοδύτης Ἰωάννης Janyschew, ὁ Δρ. Reinkens, ὁ καθηγητὴς W. W. Bolotow, ὁ Ἐπίσκοπος Δρ. Ἐδουάρδος Herzog, ὁ καθηγητὴς I. G. Osinin καὶ ἄλλοι.

Ἀξιότιμοι ἀντιπρόσωποι Ὄρθοδόξων καὶ Παλαιοκαθολικῶν Ἐκκλησιῶν. Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἡμῶν ἀρχαὶ ἀνέθεσαν εἰς ἡμᾶς τὸ τιμητικὸν καὶ ὑπεύθυνον ἐνάπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἱστορίας ἔργον νὰ συνεχίσωμεν τὸν ἀρξάμενον Διάλογον, νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὰ θεϊκὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ καὶ νὰ συντελέσωμεν εἰς τὸ νὰ ἔλθῃ ἐγγύτερον ὁ καιρὸς τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλήσεν εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν Αὐτοῦ προσευχὴν (Ἰωάν. 17) ὁ ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς τῆς πίστεως, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς (Ἐβρ. 12,2).

Μὲ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Κύριον ἡμπορεῖ νὰ διαπιστωθῇ ὅτι αἱ ὀρθοδοξο - παλαιοκαθολικαὶ σχέσεις εἰς τὴν νέαν φάσιν τῆς ἐξελιξεῶς των διακρίνονται διὰ τὴν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ἐπιδεικνυμένην εὐλικρινεῖ προσπάθειαν πρὸς παγγροιστιανικὴν ἐνότητα. Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1966 ἀρξάμενη ἀμεσος προετοιμασία διὰ θεολογικὸν διάλογον καὶ ἡ διεξαγωγὴ αὐτοῦ ἀπὸ τὸ ἔτος 1975 χαρακτηριστὴν ἡμᾶς μὲ

* Τελικῶς, κατὰ τὴν ἐπακολούθησαν πορείαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως, οἱ Παλαιοκαθολικοὶ ὤρισαν ὡς Γραμματέα τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ τῆς ἰδικῆς τῶν πλευρᾶς τὸν καθηγητὴν ἱερέα Ernst Hammerschmidt, διάδοχον τοῦ ἀποθανόντος Werner Küppers εἰς τὴν ἐν τῷ Διαλόγῳ ἐκπροσώπησιν τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας, τοῦ καθηγητοῦ Peter Amiet διατηρήσαντος τὴν μέχρι τοῦδε ιδιότητά του ὡς συμβούλου εἰς τὸν Διάλογον. (Ἰ. Κ.).

** Ὁ Σεβασμιώτατος ἐπιμητῆς ὑπαινίσσεται ἐδῶ τὸ ἔργον τῆς καλουμένης Ἐπιτροπῆς τῆς «Πετροπόλεως» καὶ τοῦ «Rotterdam» ἣ ὅποια, διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐνωτικῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τῶν Ὄρθοδόξων καὶ τῶν Παλαιοκαθολικῶν, καθιερίσθη κατὰ τὸ ἔτος 1894 καὶ αἱ ἐργασίαι αὐτῆς διήρκασαν μέχρι τοῦ ἔτους 1913. Εἰς τὴν ἀρχικὴν φάσιν τῶν αὐτῶν διαπραγματεύσεων, ἀπὸ 1874 - 1882, ἐλάμβανον μέρος καὶ Ἕλληνες Ὄρθόδοξοι, Ἱεράρχαι καὶ Καθηγηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. (Ἰ. Κ.).

Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γ Ν Ω Μ Ο Λ Ο Τ Η Σ Ι Σ

Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Σ.Π. 776) 2.3.1982 ἐγγράφου μοι διεβιβάσθη ἡ πρὸς τὴν Δ.Ι.Σ. ὑπ' ἀριθ. 141) 82 ἀναφορά τοῦ Σεβ. Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας, διὰ τῆς ὁποίας ζητοῦνται ὁδηγία ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διὰ τοῦ ἄρθρου 39 παραγράφοι 4 καὶ 5 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁριζομένων καὶ ζητεῖται ἡ γνώμη μου.

Ι. Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 παρ. 4 τοῦ νόμου 590) 77 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» αἱ Ἱεραὶ Μοναὶ εἶναι ΝΠΔΔ. Διὰ τῆς ἀνω ρητῆς διατάξεως ἔπαυσαν αἱ, μέχρι τοῦ ἀνωτέρου νόμου, διχογνωμῆαι σχετικῶς μὲ τὴν φύσιν τῆς προσωπικότητος τῶν Ἱ. Μονῶν.

Διὰ τῆς παραγρ. 4 τοῦ ὡς ἀνω ἄρθρου ὁρίζεται ὅτι, δι' ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ δημοσιευομένου διὰ τοῦ Δελτίου «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καθορίζονται ὑπὸ τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου, μεταξύ ἄλλων καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς Ἱερούς Κανόνες, τὰς μοναχικὰς παραδόσεις καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, καὶ τὰ τῆς διοικήσεως ἐκάστης Ἱ. Μονῆς. Προσθέτως διὰ τῆς παραγρ. 5 ἰδίου ἄρθρου ὁρίζεται ὅτι ὁ Ἡγούμενος καὶ τὰ Μέλη τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ὁρίζεται ὑπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν ἐκάστης Μονῆς, ἐκλέγονται, ἐὰν ἡ Ἱ. Μονὴ ἔχη πέντε (5) τουλάχιστον ἐγκαταθεσθέντας μοναχοὺς, ὑπὸ τῆς μοναχικῆς ἀδελφότητος, ἄλλως ὁρίζονται ὑπὸ τοῦ ἐπιχωρίου Ἀρχιερέως.

ἐπιτυχίας. Ἀπὸ τῆς ἐνάρεξως τῶν ἐργασιῶν τῆς ἡ Μικτὴ Θεολογικῆ Ἐπιτροπῆ ἡμῶν ἐμελέτησε καὶ καθήρτισε ἀνάλογα κείμενα ἐπὶ θεμάτων τῆς Θεολογίας, τῆς Χριστολογίας καὶ τῆς Ἐκκλησιολογίας τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Παλαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα θεωροῦμεν ὡς πολὺ πολύτιμα.

Εἰς τὴν παροῦσαν συνάντησιν συνήλθομεν διὰ τὰ συνεχίσωμεν τὸ ἔργον. Ἐκκλησιολογικὰ θέματα πρόκεινται εἰς ἡμᾶς: Ἡ ἀσθεντία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τὸ ἀλάθητον τῆς Ἐκκλησίας. Αἱ Σύνοδοι τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀναγκαιότης τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς. Ἀρχίζομεν τὴν ἐργασίαν τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν μὲ τὴν τολμηρὰν ἐλπίδα ὅτι τὸ ἔργον ἡμῶν εἶναι εὐάρεστον εἰς τὸν Κύριον καὶ ὅτι Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁδηγεῖ τὰς εἰλικρινεῖς προσπάθειάς ἡμῶν διὰ τὴν ἐπίτευξιν καλῶν στόχων. Ἄς παρακαλέσωμεν τὸν Θεόν, τὸν δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ, ὅπως παρίσταται διὰ τῆς χάριτος τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος εἰς πάντας ἡμᾶς διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος ἡμῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σαφὲς καθίσταται ὅτι διοικητικὰ ὄργανα τῆς Ἱ. Μονῆς εἶναι ὁ Ἡγούμενος, ἡ ἡ Ἡγουμένη εἰς τὰς γυναικείας Μονὰς, καὶ τὸ Ἡγουμενοσυμβούλιον (ἴδετε σχετ. καὶ ἄρθρον 8 κωδικοποιημένου νόμου 4684) 30, Π.Δ. 1) 5.3.32 «περὶ τοῦ τρόπου διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 8 νόμου 4684 διατηρουμένης περιουσίας τῶν Μονῶν» Β.Δ. 12) 23.2.1948 «περὶ ἔργων καὶ τρόπου ἐκποιήσεως τῶν ἀκινήτων τῆς διατηρουμένης περιουσίας τῶν Μονῶν»).

Ἐκ τῆς διατυπώσεως τῆς παρ. 5 τοῦ ὡς ἀνω ἄρθρου 39 τοῦ νόμου προκύπτει ζήτημα ἐρμηνείας κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς.

Συντασσόμεθα μὲ τὴν γνώμην τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου κ. Σπ. Τρωιάνου, μέλους τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ σχεδίου νόμου περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅτι διὰ τῆς εἰς τὴν παραγρ. 5 ἀναφορᾶς τοῦ νομοθέτου εἰς τοὺς ἐγκαταθεσθέντας μοναχοὺς, ὁ νομοθέτης «ἀπέβλεψε στὸν ἀριθμὸ τῶν μοναχῶν κάθε Μονῆς σύμφωνα μὲ τὸ μοναχολόγιό τῆς» (Σπ. Τρωιάνου, Παραδόσεις Ἐκκλ. δικαίου, Β', Ἀθήναι: 1981, σελ. 212-213).

Ὁ νομοθέτης τοῦ ἄρθρου 39 τοῦ νόμου δὲν καθορίζει τὰ τῆς διαδικασίας διὰ τὴν ἐκλογὴν Ἡγουμένου καὶ Ἡγουμενοσυμβουλίου. Ὅρίζει μόνον ὅτι αὐτὰ θὰ καθορισθοῦν δι' ἰδιαίτερου ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ ἐκάστης Μονῆς, τὸν ὁποῖον θέτει ὡς προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐκλογὴν,

Ἄς δίδῃ εἰς ἡμᾶς ὁ Κύριος τὴν οὐράνιαν εὐλογία Του πρὸς ἐνδυνάμωσιν τοῦ δεσμοῦ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συνεργασίας μεταξύ ἡμῶν. Εἰς τὸ ἔργον μας πορευόμεθα μὲ ἀγάπην πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ μὲ χριστιανικὴν ταπεινοφροσύνην, διότι εἶναι ἄνευ ἐννοίας πᾶσα συζήτησις ἐπὶ ζητημάτων πίστεως, θίαν αὐτὴ γίνεται «κατὰ ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν» (Φίλιπ. 2,3).

Ἀρχίζομεν τὴν ἐργασίαν μὲ τὴν συναίσθησιν τῆς μεγάλης εὐθύνης καὶ σπουδαιότητος αὐτῆς, ἀκολουθοῦντες τὴν ἀρχὴν τῆς πιστότητος καὶ τοῦ δεσμοῦ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἀδαιορέτου Ἐκκλησίας.

Σᾶς χαιρετίζω διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἐν Χριστῷ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, οἱ ὁποῖοι ἤλθατε πρὸς ἡμᾶς, καὶ Σᾶς εὐχομαι εὐχάριστον τὴν διαμονήν, ἀλλ' ἔτι περισσότερο πλοῦσι εἰς καρποὺς ἀποτελέσματα εἰς τὴν ἐργασίαν εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ ἐπ' ἀγαθῶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν.

(Συνεχίζεται)

βάσει τῶν ὑπὸ τούτου ὀριζομένων, Ἡγουμένου καὶ Ἡγουμενοσυμβουλίου τῶν Ἱ. Μονῶν.

Τὴν ὡς ἄνω προϋπόθεσιν καταρτίσεως ἰδιαίτερου ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ δι' ἐκάστην Ἱ. Μονὴν προβλέπει καὶ τὸ ἄρθρον 8 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 39) 1972 Καταστατικοῦ Κανονισμοῦ «περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἱερῶν Μονῶν καὶ Ἡσυχαστηρίων».

Κατὰ τὴν γνώμη μας, διὰ τὸν ἀνωτέρω Κανονισμόν ὁ ὁποῖος ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου κατ' ἐξουσιοδότησιν τοῦ ἄρθρου 33 παραγρ. 2 τοῦ Ν.Δ. 126) 1969, τὸ ὁποῖον καὶ κατηργήθη διὰ τοῦ Ν.Δ. 87) 3.10. 1974 καί, ὡς ὀρίζεται δι' ἄρθρον 74 τοῦ νόμου 590) 77 δὲν ἀναδιστά, ὑπάρχει θέμα ἐὰν τὰ ὀριζόμενα διὰ τούτου ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν μετὰ τὰ ἄρθρα 74 καὶ 67 τοῦ νόμου 590) 77.

Ταῦτα ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 866) 1974 ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τὰ ὀριζόμενα διὰ τοῦ ἄρθρου 5 τούτου ἐκρίθησαν ὡς ἀντίθετα πρὸς τὸ Σύνταγμα.

II. Διὰ τῶν ἀνωτέρω εἰδικῶς ὀριζομένων δι' ἄρθρον 39 τοῦ νόμου 590) 77 εἶναι σαφές ὅτι, ὁ νομοθέτης θέσισεν ὡς προϋπόθεσιν ἐκλογῆς Ἡγουμένου καὶ Ἡγουμενοσυμβουλίου τὴν προηγουμένην ψήφισιν ὑπὸ τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου ἰδιαίτερου ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ ἐκάστης Μονῆς, διὰ τοῦ ὁποῖου θὰ καθορίζονται τὰ τῆς ὀργανώσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Μονῆς συμφώνως πρὸς τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας, τὰς μοναχικὰς παραδόσεις καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κράτους (ἴδετε ἄρθρον 39 παρ. 4).

Ὅπως ὀρίζοντος περὶ τῶν Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, προβάλλει τὸ εὐλογον ἐρώτημα: Τί θὰ γίνῃ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὀριζομένων διὰ τῆς παραγράφου 5 τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου, ἐὰν συγχρομένη Ἱερὰ Μονὴ δὲν ἔχει ἐσωτερικὸν Κανονισμόν διὰ τοῦ ὁποῖου νὰ καθορίζονται τὰ τῆς διαδικασίας ἐκλογῆς Ἡγουμένου καὶ Ἡγουμενοσυμβουλίου;

Ἡ ἀπάντησις ἐκ τῆς λογικῆς δὲν εἶναι δύσκολος. Ἐὰν ὑπάρχει ἡγουμενοσυμβούλιον πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου 590) 77, τὸ ὁποῖον συγχροτεῖται ἀπὸ τὸν Ἡγούμενον καὶ τὰ Μέλη του, δὲν δημιουργεῖται πρόβλημα, διότι τὸ ὑπάρχον Ἡγουμενοσυμβούλιον θὰ καταρτίσῃ τὸν διὰ τῆς παρ. 4 ἄρθρου 39 τοῦ νόμου προβλεπόμενον ἐσωτερικὸν Κανονισμόν τῆς Ἱ. Μονῆς καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τούτου διὰ τοῦ δελτίου «Ἐκκλησία» θὰ χωρήσῃ ἢ ἐκλογή Ἡγουμένου καὶ μελῶν τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου κατὰ τὰ καθοριζόμενα διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ.

Ἐὰν ὁμως δὲν ὑπάρχει Ἡγούμενος ἢ τὸ Ἡγουμενοσυμβούλιον δὲν ἔχει δι' οἰονδήποτε λόγον νόμιμον συγκρότησιν, ἐκ τριῶν μετὰ τοῦ Ἡγουμένου τουλάχιστον μοναχῶν ὡς ὀρίζεται ὑπὸ τῆς Νεαρᾶς Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, τότε ἀνακύπτει ζήτημα νομίμου συγκροτήσεως τούτου ὡς

προϋπόθεσις διὰ τὸ ἐγκυρον τῆς καταρτίσεως ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ τῆς Ἱ. Μονῆς.

Διὰ τοῦ ἄρθρου 67 τοῦ νόμου 590) 77 ὀρίζεται ὅτι: «Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῶν διὰ τοῦ παρόντος νόμου προβλεπόμενων Προεδρικῶν Διαταγμάτων ἢ ἀποφάσεων τῆς Γ.Σ.Ι. ἢ τῆς Δ.Ι.Σ. ἐξακολουθοῦν ἐφαρμοζόμενα αἱ μέχρι τοῦδε κείμενα διατάξεις, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκεινται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος».

Σημειοῦται ὅτι τὸ ἄρθρον 33 παρ. 2 τοῦ προϋχούσαντος καὶ καταργηθέντος Ν.Δ. 126) 1969 ἦτο ἐξουσιοδοτική διατάξις, κατ' ἐξουσιοδότησιν τῆς ὁποίας ἡ Δ.Ι.Σ. δι' ἀποφάσεώς της θὰ ἐξέδιδε γενικὸν Κανονισμόν ὀρίζοντα τὰ τῆς ἐν γένει ὀργανώσεως τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ τῆς διοικήσεως τῶν Ἱερῶν Μονῶν, πράγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἐγένετο, ἐκδοθέντος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 39) 1972 Καταστατικοῦ Κανονισμοῦ «περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἱερῶν Μονῶν καὶ Ἡσυχαστηρίων».

Εἰς τὸν ἰσχύοντα ὁμως Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας (ν. 590/77) δὲν περιελήφθη ἐξουσιοδοτική διατάξις διὰ τὴν ἐκδοσιν γενικοῦ Κανονισμοῦ περὶ Ἱερῶν Μονῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου (31.5.1977) τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἀπησχόλησαν δύο θέματα:

Πρῶτον: Ποῖος ὁ χρόνος ἐναρξέως ἐφαρμογῆς τῶν ὑπὸ τῆς παρ. 5 ἄρθρου 39 τοῦ ν. 590) 77 ὀριζομένων; (ἴδετε ἀνωτέρω).

Δεύτερον: Ποῖον τὸ ἐφαρμοστέον δίκαιον διὰ τὴν διαδικασία ἐκλογῆς Ἡγουμένου καὶ Ἡγουμενοσυμβουλίου μέχρι τῆς καταρτίσεως ἰδιαίτερου ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ ἐκάστης Μονῆς;

Ἦτὸ τῆς παραγρ. 5 ἄρθρ. 39 ν. 590) 77 δὲν τάσσεται διάφορος χρόνος ἀπὸ τὸν δι' ἄρθρου 75 τοῦ νόμου ὀριζόμενον διὰ τὴν ἰσχύν του ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ ταῦτα χρόνος ἐναρξέως ἐφαρμογῆς τῆς ὡς ἄνω παραγράφου τοῦ ἄρθρου 39 τοῦ νόμου ἀναντιρρήτως εἶναι ἡ 31.5.1977 κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ νόμος ἐδημοσιεύθη εἰς φύλλον 146 τεύχος Α' τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

III. Μὴ ὑπαρχούσης προβλέψεως εἰς Κεφάλαιον Κ' «Μεταβατικαὶ διατάξεις» τοῦ ἰσχύοντος Καταστατικοῦ Χάρτου, διὰ τὴν διαδικασία ἐκλογῆς ἡγουμένου καὶ ἡγουμενοσυμβουλίου μέχρι τῆς ὑπὸ τούτου, κατὰ τὰ προειρημένα καὶ διὰ τῆς παραγρ. 5 ἄρθρου 39 τοῦ νόμου εἰδικῶς ὀριζόμενα, καταρτίσεως ἰδιαίτερου ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ, ἐφαρμοστέον δίκαιον εἶναι τὸ ἀπὸ 12 Φεβρουαρίου / 6 Μαρτίου 1857 Β.Δ. «περὶ Κανονισμοῦ τῶν μοναστηρίων».

Παρὰ τὰς ἐπιφυλάξεις μας διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ὡς μεταβατικὸν δίκαιον τοῦ πρὸ 125 ἐτῶν ὡς ἄνω Β.Δ. δεχόμεθα τοῦτο ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει νεώτερον δίκαιον. Κυριώτερα ἐπιφυλάξεις μας εἶναι ὅτι ἡ μακροτάτη χρονικὴ

ἀπόστασις ἀπὸ τῆς θεοπίσειώς του καὶ μάλιστα ὑπὸ Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Πολιτικῶν καθεστῶς μὲ τὰ ὅποια δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ὁμοιότης σήμερον, τὸ Β.Δ. τοῦ 1857 δὲν συμπορεύεται μὲ τὸ σύγχρονον πνεῦμα τοῦ ἰσχύοντος νόμου 590) 77 περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ γενικὴν ἀρχὴν εἰς τὴν νομοθεσίαν, αὕτη συγχρονίζεται παρακολουθοῦσα τὰς ἐξελίξεις. Ἄλλως ἀπεικονίζουσα τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς τῆς δημιουργεῖ προβλήματα εἰς τὸν ἐφαρμοστήν.

Ὡς προαναφέρεται αἱ Ἱεραὶ Μοναὶ εἶναι Ν.Π.Δ.Δ. καὶ διοικῶνται ὑπὸ τοῦ ἔχοντος νόμιμον συγκροτήσιν Ἡγουμενοσυμβουλίου.

Εἰς τὰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας δὲν ὑπάρχει δι' οἰονδήποτε λόγον Ἡγουμενοσυμβούλιον τὸ ὅποῖον γὰ ἔχη νόμιμον συγκροτήσιν (δὲν ὑπάρχει: Ἡγούμενος ἢ ἐπιβάλλεται διὰ λόγους Κανονικοῦς ἢ ἀντικατάστασις τούτου ἢ Μέλους τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου) ὁ ἐπιχώριος Ἀρχιερεὺς διὰ πράξεώς του θὰ ὀρίσῃ ἐκ τῆς μοναχικῆς ἀδελφότητος προσωρινὸν Ἡγούμενον ἢ θὰ συμπληρώσῃ μέλος τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου. Ἔργον τοῦ διὰ πράξεως τοῦ Ἀρχιερέως συγκροτουμένου Ἡγουμενοσυμβουλίου εἶναι, ἐκτὸς τῆς ὑπευθύνου διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς διατηρουμένης περιουσίας τῆς Ἱ. Μονῆς καὶ ἢ κατάρτισις ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ, ὁ ὁποῖος προβλέπεται διὰ τῆς παραγρ. 4 ἄρθρου 39 τοῦ ν. 590) 77 ὡς προϋπόθεσις διὰ τὴν, κατὰ τὰ διὰ τούτου καθοριζόμενα, ἐκλογὴν Ἡγουμένου καὶ μελῶν τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου ὡς διὰ τῆς παραγρ. 5 τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου τοῦ νόμου ὀρίζεται.

Ἡ τοιαύτη δικαιοδοσία τοῦ ἐπιχωρίου ἀρχιερέως προκύπτει καὶ ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως, ἐκτὸς ἄλλων, ἐξασφαλισθῇ συνεχῆς νόμιμος διοίκησις καὶ διαχειρίσις τῆς περιουσίας τῆς Ἱ. Μονῆς ὡς Ν.Π.Δ.Δ.

Ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἐπιχωρίου Ἀρχιερέως πρὸς ἐκδοσιν τῆς ἀνωτέρω πράξεως ἐρεῖσμα εὕρισται εἰς τὴν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῶν διὰ τῆς παραγρ. 5 ἄρθρου 39 τοῦ ν. 590) 77 ὀριζόμενων διὰ τὴν δικαιοδοσίαν τούτου γὰ ὀρίσῃ διὰ πράξεώς του Ἡγουμενοσυμβούλιον ὅταν ἡ Μονὴ ἔχει ὀλιγωτέρους τῶν πέντε ἐγκαταδιοῦντας μοναχοῦς.

Περαιτέρω δι' ἄρθρου 3 παρ. 1 τοῦ Ν.Δ. 374 τῆς 6) 7 Αὐγούστου 1974 «περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπλή-

ρώσεως τῶν Ἐκκλησιαστικῶν νόμων 326) 1945 καὶ 1144) 1946 καὶ ρυθμίσεως ἐτέρων τινῶν Ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων» (Φ.Ε.Κ. Α.Φ. 163) προβλέπεται ἢ ὡς ἄνω δικαιοδοσία τοῦ ἐπιχωρίου Ἀρχιερέως, ἀφοῦ ὀρίζεται:

«Ἐν ἡ περιπτώσει καθίσταται ἀδύνατος ἢ θάσει τῶν κειμένων διατάξεων νόμιμος συγκροτήσις τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου ἱεράς τινος Μονῆς, λόγῳ μὴ ὑπάρξεως τοῦ κανονισμένου ἀριθμοῦ μοναχῶν, διορίζεται δι' ἀποφάσεως τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου καὶ μέχρι τῆς νομίμου συγκροτήσεως τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου κληρικός, εἰς ὃν ἀνατίθενται διὰ πράξεως τοῦ οἰκείου Μητροπολιτικοῦ συμβουλίου ἀρμοδιότητες ἡγουμενοσυμβουλίου, ὡς καὶ ἢ ἐκπροσώπησις τῆς Ἱεράς Μονῆς ἐνώπιον τῶν διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν ἀρχῶν».

Τὰ ἀνωτέρω ἐκτιθέμενα λύουν τὸ πρόβλημα. Ἄλλως, ἀφοῦ αἱ Ἱ. Μοναὶ εἶναι Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου ἐπιβάλλεται γὰ ἔχουν νομίμως συγκροτημένα Ἡγουμενοσυμβούλια διὰ τὴν διοίκησιν των, διαχειρίσιν τῆς περιουσίας των καὶ νόμιμον ἐκπροσώπησιν των. Ἐὰν δὲν ὑπάρξῃ ἢ δικαιοδοσία τοῦ ἐπιχωρίου ἀρχιερέως κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτιθέμενα, κατ' ἀνάγκην θὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ ἄρθρον 69 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, τὸ ὅποῖον ἐφορμίζεται καὶ διὰ τὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου καὶ τὸ ὅποῖον προβλέπει διορισμὸν προσωρινῆς διοικήσεως διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Ἡ ἀνωτέρω ὁμῶς διάταξις δὲν εἶναι δυνατὸν γὰ τύχη ἐφαρμογῆς καὶ εἰς τὰς Ἱ. Μονάς, αἱ ὁποῖαι ὡς προαναφέρεται καὶ ὀρίζεται διὰ τῆς παραγράφου 4 ἄρθρον 1 τοῦ νόμου 590) 77 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» εἶναι νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου «κατὰ τὰς νομικὰς αὐτῶν σχέσεις», ἀλλὰ δὲν ἐξομοιοῦνται μὲ τὰ κοινὰ νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πολλὰ τῶν ὁποίων ἀσχοῦν μορφήν δημοσίας διοικήσεως κατὰ παραχώρησιν ἐκ τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου.

Εἶναι ἐκκλησιαστικὰ νομικὰ πρόσωπα καὶ τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐκ τῶν Ἱ. Κανόνων καὶ τῶν νόμων τῆς Πολιτείας ἐξουσίαν τοῦ ἐπιχωρίου Ἀρχιερέως.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΛΙΑΛΙΟΣ

Εἰδικὸς Νομικὸς Σύμβουλος τῆς Ἐκκλησίας

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

«Δαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει».

Οἱ ὕμνοι τῆς λαμπροφόρου εορτῆς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου εἶναι μία ἐκ τῶν πολλῶν ἀποδείξεων, αἵτινες πείθουν δι' οὐκ ἀσφαλτοῦς ἢ ὑμολογία τῆς Ἐκκλησίας χρησιμοποιεῖ αὐτοσώτους ἐκφράσεις ἐκ κηρυγμάτων μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τῶν λαμπροτέρων ἀναστασίμων πατερικῶν κηρυγμάτων εἶναι καὶ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος τοῦ Θεολόγου «εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα», ἐξ οὗ ἀντλεῖ τὰς σπουδαιότερας ἐκφράσεις του ὁ γνωστός πασχάλειος ὕμνος «Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει...». Χαρακτηριστικῶς τονίζει ὁ ἅγιος Γρηγόριος: «Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ ἡ ἀρχὴ δεξιὰ καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπιτυξώμεθα εἰπώμεν, ἀδελφοί, καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς, μὴ δι' τοῖς δι' ἀγάπην τι πεποιηκόσιν ἢ πεπονθόσι συγχωρήσωμεν πάντα τῇ ἀναστάσει δώμεν συγγνώμην ἀλλήλοις...».

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀγάπη καὶ παροχὴ συγγνώμης εἶναι ἡ καρδιά ἐκδήλωσις τοῦ βιώματος τῆς συνεργήσεως μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ἥτις ὀδηγεῖ εἰς τὸ «ἐν καινότητι ζωῆς περιπατεῖν» (Ρωμ. σί', β). Διὰ τοῦτο ὁ ἅγιος Γρηγόριος, μορφοποιῶν τὸ βίωμα παντός συνεργηθέντος μετὰ τοῦ Χριστοῦ, προσθέτει: «Χθὲς συνεσταυρούμεν Χριστῷ, σήμερον συνδοξάζομαι χθὲς συνενεκρούμεν, συζωποιοῦμαι σήμερον χθὲς συναπαυμάμεν, σήμερον συνεγείρομαι».

Ἡ περιφρόνησις

τῆς Χριστιανικῆς Ἀνθρωπολογίας.

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ἐν τῷ ἐπὶ τῇ εορτῇ τοῦ Πάσχα μηνύματι αὐτοῦ πρὸς τὸ Χριστιανικὸν πλῆρωμα τῆς Ἰ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἐτόνισε, πρὸς τοῖς ἄλλοις, δι' ἃς «δύο φοικαλέοι παγκόσμιοι πόλεμοι ἐγιναν εἰς τὸν αἰῶνά μας ἐν ὄνοματι τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτοδιαθέσεως τῶν λαῶν καὶ διὰ τὴν δικαίαν κατανομήν τῶν ἀγαθῶν καὶ ὅμως ἕως τῆς σήμερον καὶ λαοὶ παραμένον ἀνελεύθεροι καὶ ὑπόδουλοι καὶ μωριάδες ἀνθρώπινες ὑπάρξεις ἀποθνήσκουν ἀπὸ στέργου τροφῆς καὶ ἑλλειψιν στοιχειωδῶν ὄρων διαβιώσεως. Καὶ τοῦτο, διότι οἱ ἡγέται τῆς Οἰκουμένης στοχεύουν λανθασμένα, ἐπιμένοντες νὰ ἐρευνῶν διὰ τὴν ἐπιτόπισιν τῶν αἰτίων τῆς παγκοσμίου κακοδαιμονίας εἰς τὸν χῶρον τῆς ὕλης μόνον, μὲ παντελῆ ἀγνοίαν, ἂν μὴ καὶ περιφρόνησιν τοῦ ἀνθρώπου, τῆς κορωνίδος αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ εἰκόνας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ γῆς».

Ἀληθῶς! Ἡ περιφρόνησις τῆς Χριστιανικῆς Ἀνθρωπολογίας συντελεῖ εἰς τὸ νὰ λησμονῆται, δι' ἃς

τὸν ἀνθρώπου, ὡς θὰ ἔλεγεν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «οὐρανὸς ἐτανύσθη καὶ ἥλιος φαίνει καὶ σελήνη τρέχει καὶ ἀῆρ ἐξεχύθη καὶ πηγαὶ βοῦνται καὶ θάλασσα ἠπλώθη καὶ προφήται ἐπέμψθησαν καὶ νόμος ἐδόθη». Διὰ τὸν ἀνθρώπου ἐπίσης «ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος ἐγένετο. Ὁ Δεσπότης μου ἐσφάγη καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐξέχεεν ὑπὲρ ἀνθρώπου κἀγὼ καταφρονῆσαι ἔχω; Καὶ ποῖαν ἔχω συγγνώμην;».

Πρέπει ἐπὶ τέλος νὰ κατανοηθῆ, ὅτι ἄνευ ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀνθρωπισμοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταπολεμηθῆ ἡ παγκόσμιος κακοδαιμονία.

Ἀναγκαία ἡ ἐνότις ἐντὸς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Προσφάτως ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γαλλίας κ. Μελετίου ἐπραγματοποιήθη ἡ 6η Κληροκολαϊκὴ Συνέλευσις τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γαλλίας διὰ τῆς συμμετοχῆς 50 κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ἐκπροσώπων πασῶν τῶν ἐνοριῶν κοινοτήτων.

Ἐν τῇ ἐναρκηθίῳ εἰσηγήσει του ὁ ἅγιος Γαλλίας ἐτόνισε, πρὸς τοῖς ἄλλοις, τὰ ἐξῆς: «Εἰς τὸ ἔργον τῆς ὀρθοδόξου μαρτυρίας καὶ ἱεραποστολῆς μας στηριζόμεθα πολὺ ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Διασπορᾶς σιτηρὴν καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἁρμονικὴν συνεργασίαν, παρὰ τὰς προβαλλομένας δυσκολίας συννάρξεως, καὶ ἀπὸ τὴν ἀναζητήσιν, ἐκτὸς τοῦ παραδοσιακοῦ, οχημάτων συγκροτήσεως, διοικήσεως καὶ λειτουργίας τοῦ ὀρθοδόξου στοιχείου. Καὶ εἶναι ἴσως ἀπαραίτητος ἡ ἐνότις καὶ ἐντὸς τῆς Ὁρθοδοξίας, διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἐκπροσώπησιν αὐτῆς εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητός της. Δείγμα τῆς συναισθησεως τῆς εὐθύνης μας αὐτῆς, ἴσως δὲ καὶ ὑπόδειγμα τῆς δυνατικότητος ἐξενεργήσεως ἐνιαίου οχηματος διενεργήσεως τοῦ θέματος τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς, εἶναι ἡ παρ' ἡμῶν ἀπὸ δεκαπενταετίας περίπου ὑπάρχουσα καὶ λειτουργοῦσα Ὁρθόδοξος Διεπισκοπικὴ ἐν Γαλλίᾳ Ἐπιτροπὴ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς ὁποίας τίθενται ὅλα αἱ ἐνέργειαι, πρὸς τὰ ἐντὸς καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς Ὁρθοδοξίας».

Οἱ πεφωτισμένοι οὗτοι λόγοι τοῦ Σεβασμιωτάτου προβάλλουν τὸ ἰδεώδες τῆς ἐνότιος καὶ τῆς συνεργασίας πασῶν τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ὁρθοδόξων δυνάμεων, ἥτις εἶναι ὅπως ἀναγκαία, ἵνα ἡ Ὁρθόδοξος μαρτυρία ἀποβῆ τελεσφόρος καὶ καρποφόρος.

Νέοι τομεῖς

«Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης».

Περίπου χίλιοι ἱερεῖς, μέλη τῶν Φιλοτιμῶν Ταμείων τῆς Ἰ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν συνεκεν-

ιρώθησαν εις τὸν Ἱ. Μητροπολιτικὸν Ναόν, διὰ τὰ ἐνημερωθῶν ἐπὶ τοῦ νέου προγράμματος τοῦ ὄλον ἐπεκτεινομένου προνοιακοῦ ἔργου τῆς «Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης». Ἐγένοντο δύο εἰσηγήσεις διὰ τοὺς νέους τομεῖς δραστηριότητος αὐτῆς. Ἡ πρώτη εἰσηγήσεις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου Προέδρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυνθοῦ Σπυροῦ Καθηγητοῦ κ. Ὁρ. Δουρίδου, ἀναπτύξαντος τὸ πρόγραμμα τῆς ἀντιμετώπισεως τῶν ναρκωτικῶν διὰ τοῦ ἰδρύματος «Ἀνταίος», τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν ὀργανοῦται ἐν Ἑλλάδι τῇ συνεργασίᾳ τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ε.Ε.Σ. Ἡ δευτέρα εἰσηγήσεις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κοινωνιολόγου κ. Ἀ. Παπαντωνίου, ὁμιλήσαντος ἐπὶ θεμάτων τῆς 3ης ἡλικίας, διὰ τὴν δημιουργίαν παιδικῶν καὶ συμβουλευτικῶν σταθμῶν, διὰ τὴν τόνωσιν τοῦ θεσμοῦ τῆς οἰκογενείας καὶ διὰ τὰ μοναχικὰ ἄτομα.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συνάξεως ταύτης ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἀνακοίνωσεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ τρέχοντος ἔτους θὰ λειτουργήσουν ἐκ νέου αἱ κατασκηνώσεις τῆς 3ης ἡλικίας.

Τὸ ἴσσον ἀδοξῶς ἐπιτελούμενον ἔργον τῆς «Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ πᾶν Ἱ. Μητροπόλεων πείθει πόσον ἀδικοῦν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος οἱ μετὰ προκαταλήψεως κατηγοροῦντες αὐτὴν δι' ἔλλειψιν κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ κοινωνικῆς δράσεως.

«Μορφωτικὴ ἐπανάστασις».

Ὁ Ἀναπληρωτὴς Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς ΕΡΤ, ἐν συνεντεύξει του εἰς τὴν ἐφημερίδα «Στάμπα» τοῦ Τουρίνου, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἶπεν: «Αὐτὸ, ποῦ μπορῶ νὰ κάνω ἐδῶ καλύτερα ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλον, εἶναι νὰ προσπαθῶ νὰ πραγματοποιήσω ἓνα πρόγραμμα μορφωτικῆς ἐπανάστασις, γιὰ τὴν οἰκοδόμησιν μιᾶς νέας κοινωνίας... Ἐγὼ θέλω νὰ χρησιμοποιήσω τὴν τηλεόραση, γιὰ νὰ ἀλλάξω τοὺς ἀνθρώπους».

Ἄλλ' ἢ πνευματικὴ ἐπανάστασις, τὴν ὁποῖαν δραματίζεται τὸ ἀνώτατον ἀπὸ στέλεχος τῆς ΕΡΤ, διὰ νὰ εἶναι ἀληθῶς μορφωτικὴ καὶ οὐχὶ παραμορφωτικὴ, πρέπει νὰ ἐπιφέρει ἀλλαγὴν κατευθυνομένην πρὸς τὸ κρεῖττον καὶ βέλτιον καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ ἥτιον καὶ ἔλασσον.

Ἀνοτιχῶς τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως γενικῶς δὲν παρουσιάζουν ὑγιᾶς προοδευτικὸν πνεῦμα. Συχνάκις εἶτε βάλλον ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐναντίον τοῦ ἐλληνορθόδοξου πνεύματος καὶ τῆς Ἐκκλησίας, εἶτε διαδίδουν διάφορα εἶδη πνευματικῆς κανθαριδίνης. Ὡς ἐτιοίσθη προσφάτως ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κορίνθου κ. Παντελεήμονος, «οἱ θεωμολογίαι, οἱ αἰσχρολογίαι, οἱ χυδαῖαι ἐκφράσεις, ποὺ ἀκούονται ἀπὸ τὰ μέσα ἐνημερώσεως, κάνουν νὰ κοκκινίξῃ ἀπὸ ντροπὴ κάθε στοιχειωδῶς πολιτισμένος ἄνθρωπος».

Ἀληθῆς μορφωτικὴ ἐπανάστασις δεόν νὰ στηριχθῆ μόνον ἐπὶ τοῦ ὑγιοῦς δυναμιμοῦ τῆς ἐλληνορθόδοξου παραδόσεως.

Διατύπωσης

θεωρητικοῦ δεοντολογικοῦ αἰτήματος.

Ὁ Ὑφυπουργὸς Ἐξωτερικῶν κ. Κ. Παπούλιας εἰς δηλώσεις του πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς τῆς Ἀμερικῆς ἐτόνισεν, ὅτι «ἡ ἑλληνικὴ μειονότητα τῆς Ἀλβανίας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπολαμβάνῃ ὅλων ἐκείνων τῶν δικαιωμάτων, ποὺ ἀναγνωρίζονται ὡς μειονότητες ἀπὸ τὸν χάρτη τοῦ ΟΗΕ, τὶς διεθνεῖς συμβάσεις καὶ συμφωνίες».

Ἀσφαλῶς ἡ δήλωσις αὕτη τοῦ ἐπισήμου ἐκπροσώπου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως σημαίνει τὴν διατύπωσιν θεωρητικοῦ δεοντολογικοῦ αἰτήματος καὶ οὐχὶ ἐξεκόνισιν τῆς πραγματικότητος, ἔφ' ἣν διαβιοῦν ἐν τῇ ὑπὸ ἀλβανικὴν κατοχὴν Βορείῳ Ἠπείρῳ οἱ δευνῶς καταδιωκόμενοι καὶ χετμαζόμενοι 400.000 Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, οἵτινες, ὡς κατ' ἐπανάληψιν ἐτιοίσθη προσφάτως, «δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἔχουν ναοὺς καὶ νὰ λατρεύουν εἰς αὐτοὺς τὸν Θεὸν ἐλευθέρως· δὲν ἔχουν δικαίωμα νὰ ὁμιλοῦν ἐλευθέρως τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ κατοικοῦν ὅπου θέλουν εἰς τὰ ἀπὸ αἰῶνων ἑλληνικὰ ἐδάφη των· δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπισκεφθοῦν τοὺς ἰδικούς των εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἐπίσης καὶ τόσα ἄλλα στοιχειώδη ἀνθρώπινα δικαιώματα, ἅτινα καταπατοῦνται κατὰ τὸν ἄσυστολον».

Ὁθεν οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες πρέπει δι' ὅλων των τῶν δυνάμεων νὰ συμπλαστοῦνται εἰς τοὺς Βορειοηπειρωτῶτας ἀδελφούς των.

Ἀποκαλυπτικὴ σφηνγομέτρησης.

Ἡ ἐφημερίς «Τὰ Νέα» ἐπεχείρησε σφηνγομέτρηση τῆς κοινῆς γνώμης εἰς δέκα πόλεις ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ ἐρωτήματος «Ποῖός γάμος θὰ θέλατε νὰ καθιερωθῆ».

Ἡ σχετικὴ ἔρευνα τῆς ἐπιτόμως ταχθείσης ὑπὲρ τοῦ πολιτικοῦ γάμου ἐφημερίδος ταύτης πληροφοροεῖ ἡμᾶς, ὅτι τὴν καθιέρωσιν τοῦ πολιτικοῦ γάμου ὡς ὑποχρεωτικοῦ δι' ὅλους εἰς τὰς πόλεις Θεσσαλονίκην, Πάτρας, Λάρισα, Ἡράκλειον, Βόλον, Καβάλαν, Χανιά, Σέρρας, Ἰωάννινα καὶ Καλαμάταν μόνον τὸ 18ο) τοῦ πληθυσμοῦ ἐνέκρινεν, ἐνῶ τὸ 52ο) ἐπεθύμει τὴν καθιέρωσιν ὡς «ἰσοκρυῶν καὶ ἰσοδύναμων καὶ τῶν δυὸ γάμων (θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ)». Ἐξ ἄλλου τὸ 29ο) ἐζήτησε νὰ ἰσχύῃ μόνον ὁ θρησκευτικὸς γάμος.

Ὡς ὁρθῶς παρετηρήθη, «ἂν ἡ σφηνγομέτρησης ἐπεχειρεῖτο καὶ εἰς μικροτέρας πόλεις καὶ τὴν ὑπαίθρον, ὁ ὑποχρεωτικὸς πολιτικὸς γάμος θὰ ἐλάμβανε περίπου 3ο)ο, ὅπως εἰς τὴν Κόνιτσαν, ὅπου ἐπὶ χιλίων ἐνηλίκων οἱ 972 κατεδίκασαν τὸν ὑποχρεωτικὸν πολιτικὸν γάμον».

Ὁθεν συνάγεται, ὅτι ὅσοι μετὰ φανατισμοῦ «ἐζήτησαν νὰ ἐπιβάλλουν ὁπωσδήποτε εἰς τοὺς Ὀρθόδοξους Ἕλληνας τὸν πολιτικὸν γάμον, ἐνήργουν κατὰ τὸν ἄποδοκτικὸν ἀντιδημοκρατικὸν καὶ ἀντιλαϊκόν».

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Μητρόπολις Χαλκίδος

Ίδιαίτερη έπιτυχία σημείωσε τὸ διήμερο Ίερατικό Συνέδριο τῆς Ί. Μητροπόλεως Χαλκίδος, ποὺ ἔγινε στὸν Ί. Ναὸ Εὐαγγελιστρίας Χαλκίδος, μὲ συμμετοχὴ 135 Ίερέων.

Τὸ γενικὸ θέμα τοῦ Συνεδρίου ἦταν Τὸ Μυστήριο τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως.

Σχετικὰ εἰσηγήθηκε ὁ Ίεροκέρυκας καὶ Ἀρχιερατικὸς Ἐκπρόσωπος Ἰστιαίας Ἀρχιμ. π. Ἰγνάτιος Κωνίσης καὶ ἀναφέρθηκε στὴν προσωπικότητα καὶ τὰ προσόντα τοῦ ἐξομολόγου καθὼς καὶ στὰ προβλήματα τοῦ ἐξομολογουμένου, ἀνάλογα μὲ τὶς διάφορες ἡλικίες.

Τῆ δεύτερη ἡμέρα ὁ αἰδεσιμ. π. Κωνσταντῖνος Εὐριπίδης, ἐφημέριος Ν. Λαμφάκου, εἰσηγήθηκε τὸ θέμα ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ Ίερέως.

Καὶ τὶς δυὸ εἰσηγήσεις ἀκολούθησε δημιουργικὸς διάλογος καὶ ὁ Σεβασμιώτατος ἀνακεφαλαίωσε τὰ ὅσα εἰπώθηκαν.

● Μὲ ἐπιτυχία ἐξ ἄλλου ἔγινε στὶς 28 Μαρτίου 1982 στὴν αἴθουσα τελετῶν τῆς Σχολῆς Πεζικοῦ ἐκδήλωση, ποὺ διοργάνωσαν τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα τῆς Μητροπόλεως μας, γιὰ νὰ τιμήσουν τὴν ἐπέτειο τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1821.

Ἀπὸ νορὶς κόσμος πολὺς κατέκλυσε τὴν αἴθουσα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Σεβ. Μητροπολίτη μας κ. Χρυσόστομο, τὸν Νομάρχη κ. Παναγιώτη Λαμπρόπουλο, τὸν ἐκπρόσωπο τοῦ στρατηγοῦ, τὸν Δ)ντὴ τοῦ Πυροσβεστικοῦ Σώματος κ.ἄ.

Στὴν ἀρχὴ τῆς ἐκδήλωσης 80μελὴς χορωδία καὶ ὀρχήστρα τῶν Κατηχητικῶν μας ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Βασιλείου Χαραμαντίδη παρουσίασε ἕνα πλούσιο μουσικὸ πρόγραμμα, σχετικὸ μὲ τὸ θέμα τῆς ἐκδήλωσης.

Στὴ συνέχεια ὁ Ίεροκέρυκας καὶ Γεν. Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος Ἀρχιμ. Διονύσιος Μάνταλος εἰσηγήθηκε πολὺ ἐμπεριστατωμένα καὶ γλαφυρὰ τὸ θέμα: 1821 Ἀγῶνας γιὰ τὴν Πίστη, τὴν Πατρίδα καὶ τὴ Λευτεριά.

Ἡ ἐκδήλωση ἔκλεισε μὲ τὸ δεύτερο μουσικὸ μέρος καὶ μὲ τὶς θερμὲς καὶ παρατεταμένες ἐπευφημίες τῶν παρευρεθέντων.

Στὸ τέλος διανεμήθηκε ἀπὸ τὴν Μητρόπολὴ μας τὸ φυλλάδιο «Πρὸς τὸ Λαὸ» μὲ θέμα «Ἡ Ἐκκλησία στὴν Τουρκοκρατία».

Ἐκκλησία Σερβίας

Ἐπὶ τῆ ἐπετείῳ τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας, κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ἐψάλη εἰς τὸ ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Μεγάλῳ Παρακλήσιον τοῦ Ἁγίου Συ-

μεὼν Δοξολογία, χοροστατοῦντος τοῦ Βοηθοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ, Ἐπισκόπου Μαρκίας Δανιήλ. Εἰς τὴν Δοξολογίαν παρέστη ὁ Πατριάρχης Γερμανός, ὁ ἐν Βελιγραδίῳ Ἕλλην Πρέσβυς κ. Μακρῆς μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Πρεσβείας, καὶ πολλοὶ Ἕλληνες μονίμως διαμένοντες ἢ παρεπιδημοῦντες εἰς Βελιγράδιον, ἔψαλον δὲ οἱ ἐν Βελιγραδίῳ Ἕλληνες φοιτηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Εἰς τὸ τέλος τῆς Δοξολογίας ὠμίλησε καταλλήλως ὁ Πρέσβυς κ. Μακρῆς.

Ἐπὶ τῇ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἐφέτος ἐγένοντο εἰς τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν αἱ ἀπὸ ἐτῶν καθιερωμέναι ἐορταστικαὶ ἐκδηλώσεις εἰς τοὺς κατάμεστους ἀπὸ πιστοὺς ἱεροὺς ναοὺς. Ὁ κεντρικὸς ἐορτασμὸς ἐγένετο εἰς τὸν Καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Βελιγραδίου, παρουσίᾳ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ, μὲ σχετικὴν ὀμιλίαν, ἀπαγγελίας καὶ μὲ συμμετοχὴν τριῶν πολυμελῶν χορωδιῶν ποὺ ἔψαλον διαφοροὺς ἐκκλησιαστικὸς ὕμνους Σέρβων συνθετῶν. Εἰς τὴν ὀμιλίαν του ὁ ὀμιλητὴς ἀναφέρθη εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν θρίαμβον τῆς Ὁρθοδοξίας, τόνισας ἰδιαίτερος καὶ τοὺς σημερινοὺς κινδύνους τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἀπὸ τῶν συγχρόνων ἐχθρῶν.

Εἰς τὸν Πατριάρχην Γερμανὸν καὶ τὴν Ἱεράν Σύνοδον ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποστέλλονται τηλεγραφήματα διαμαρτυρίας ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ Κοσσυφοπεδίου, ὅπου οἱ Ἀλβανόφωνοι ἐντείνουν τὴν τρομοκράτησιν τῶν ἐκεῖ Σέρβων μὲ ἐπιθέσεις ἐναντίον ὀρθοδόξων Μοναστηρίων καὶ ναῶν, ἐναντίον ἱερέων, μοναχῶν, Καθηγητῶν καὶ σπουδαστῶν τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς τῆς Πρεζρένης, ὡς καὶ ἐναντίον τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου Ράσκας καὶ Πρεζρένης Παύλου, ὁ ὁποῖος καὶ ἐπισκέφθη τοὺς ἀνωτάτους τοπικοὺς κρατικοὺς λειτουργοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους διεμαρτυρήθη ἐντονώτατα ζητήσας λήψιν ἀποτελεσματικῶν μέτρων πρὸς προστασίαν τοῦ ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ, ἀναφερθεὶς λεπτομερῶς καὶ συγκεκριμένως εἰς τὰς πολλαπλὰς δοκιμασίας εἰς τὰς ὁποίας ἐξακολουθοῦν νὰ ὑποβάλλονται οἱ ὀρθόδοξοι Σέρβοι τοῦ Κοσσυφοπεδίου, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἀναγκάζονται εἰς ἐγκατάλειψιν τῶν ἐστιῶν των, τῶν ὑπαρχόντων των καὶ τῶν ἐργασιῶν των μεταβαίνοντες πρὸς ἐγκατάστασιν εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Σερβίας. Περὶ αὐτῶν γράφει καθημερινῶς πλέον καὶ ὁ ἡμερήσιος καὶ περιοδικὸς Τύπος τῆς χώρας.

Ἐκκλησία Βουλγαρίας

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Ὀνομαστικῆς ἐορτῆς τοῦ Πατριάρχου Μαξίμου, κατὰ τὸν ἐορτασμὸν τῆς μνήμης Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, τὸ Ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας «CERKOUEN VESNIK», εἰς τὸ φύλλον

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Γεωργίου Ι. Θεοχαρίδου, 'Ιστορία τής Μακεδονίας κατά τους μέσους χρόνους (285-1354). Θεσ/νίκη 1980 (Μακεδονική Βιβλιοθήκη, άριθ. 55. Δημοσιεύματα τής Έταιρείας Μακεδονικών Σπουδών), σσ. 489.

1. Έργον τὰ μάλιστα εὐπρόσδεκτον. Ὁ λαμβάνων εἰς χεῖρας τοῦτο ἐκπλήττεται μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ σ. τιθέμενα χρονικά ὁροθέσια (285-1354). Ἄλλ' ἐν τῷ προλόγῳ του αἰτιολογεῖ ἀρκούντως τοῦτο. Πρὸ αὐτοῦ εἶχον δημοσιευθῆ δύο ἀξιόλογα ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τής Μακεδονίας: α) τοῦ Δ. Κανατσούλη, ἐξικνούμενον μέχρι τοῦ Μεγάλου Κων/τίνου καὶ β) τοῦ Ἀπ. Βακαλοπούλου, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ 1354 μέχρι τοῦ 1833. Ὁ σ. τοῦ ἀνά χεῖρας ἔργου ἠθέλησε νὰ καλύψῃ τὰ ἀφεθέντα ἀκάλυπτα ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω ἱστορικῶν χρονικά ὁροθέσια ἀπὸ τοῦ 285-1354.

2. Ἐκ προοιμίου λεχθήτω ὅτι πρόκειται περὶ τής σοβαρωτέρας καὶ ἀξιολογωτέρας μελέτης τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐπὶ τοῦ διαπραγματευομένου θέματος. Παρὰ τὰ ἐν προλόγῳ μετ' ἐφεκτικότητος καὶ μετὰ σεμνότητος λεγόμενα ὑπὸ τοῦ σ., τὸ πόνημά του ἀπο-

τελεῖ ἐξαιρετον σύμβολον διὰ τὴν ἱστοριογραφίαν τής Μακεδονίας. Εἶναι γεγραμμένον μετὰ βαθείας γνώσεως τῶν πηγῶν καὶ ἐπιτυχούς χρησιμοποίησεως τῶν ἀξιολογωτέρων βοηθημάτων. Οὕτω πως οἱ μελετηταί, ὄχι μόνον τής μέσης μορφώσεως, ἀλλὰ καὶ σοβαροὶ ἐρευνηταί τής ἱστορίας τής Μακεδονίας ἀποκοτῶν ἀριστον βοήθημα εἰσαγωγῆς εἰς τὰ ἐπὶ μέρους προβλήματα τῶν ἱστορουμένων.

3. Διὰ τοὺς Ἕλληνας μελετητάς, μάλιστα δὲ τοὺς φιλόλογους, θεολόγους, νομικούς, τοὺς πτυχιούχους ἢ καὶ σπουδαστάς, θεωρῶ σκόπιμον νὰ παραθέσω τὸν Πίνακα τῶν περιεχομένων, δι' οὗ ἐπισημαίνονται καὶ ἀξιολογοῦνται κατὰ περιόδους τὰ ἱστορικά γεγονότα. Μετὰ τὸν πρόλογον ἀκολουθεῖ: Μέροσ πρῶτον. Εἰσαγωγή: α) Ἡ Μακεδονία εἰς τέσσαρα τμήματα (167-148 π.Χ.). β) Ἡ Μακεδονία ὡς ρωμαϊκὴ ἐπαρχία κατὰ τοὺς χρόνους τής Δημοκρατίας (148-30 π.Χ.). γ) Ἡ Μακεδονία κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους (30 π.Χ.- 285 μ.Χ.) καὶ δ) Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τής Μακεδονίας μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 3ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου αἰῶνος (50-325 μ.Χ.): 1. Ἡ Ἱδρυσις τής Ἐκκλησίας τῶν Φιλιππῶν καὶ 2. Ἡ Ἱδρυσις τής Ἐκκλησίας τής

τῆς 11 Μαρτίου 1982, δημοσιεύει κύριον ἄρθρον τοῦ Μητροπολίτου Νευροκοπίου Ποιμένδς, τὸ ὁποῖον μεταξὺ τῶν ἄλλων περιλαμβάνει καὶ ὠρισμένας ἀπαντήσεις τοῦ Πατριάρχου, ὑπὸ τύπον συνεντεύξεως, εἰς ὑποβληθείσας σχετικὰς ἐρωτήσεις. Οὕτω εἰς τὴν ἐρώτησιν: Ποῖα καθήκοντα θέτει ὁ Πατριάρχης εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν τής Βουλγαρίας κατὰ τὰς ἡμέρας μας, ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ἡ ἐξῆς ἀπάντησις:

«Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τής Βουλγαρίας κατὰ τὰς ἡμέρας μας ἔχει καθήκον νὰ προσπαθῆ, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, νὰ παρέχῃ τὴν εὐλογημένην συμβολήν της εἰς τὰς οἰκουμενιστικὰς προσπάθειας τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, διὰ τὴν θερμὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χρέους, διὰ τὴν στήριξιν τής ἁγίας Ὁρθοδοξίας, διὰ τὴν ἐπίτευξιν παγγρηστιανικῆς προσεγγίσεως, διὰ τὴν στερέωσιν τής εἰρήνης ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τής καλῆς θελήσεως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων».

Κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἢ Θεολογικὴ Ἀκαδημία τής Σόφιας «Ἅγιος Κλήμης Ἀρχίδος», ὠργάνωσε πανγρησικὸν ἑορτασμόν, καθ' ὅσον καὶ οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι μαζί μὲ τὸν Κλήμεντα Ἀρχίδος εἶναι πάτρωνες τής Ἀκαδημίας, διότι, ὡς ἐτόνισε μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰς σχετικὴν ὁμιλίαν του ὁ Σχολάρχης της Πρωτοπρεσβύτερος Νικόλαος Σιδάρωθ, «αἱ ἐξαιρετοὶ μορφαὶ τῶν Ἁγίων Μεγάλου Βασιλείου, Γρηγορίου Θεολόγου καὶ Ἰωάννου Χρυσόστομου εἶναι βαθέως καὶ ἀδιασπάστως συνδεδεμένα μὲ

τὴν νίκην τής Ὁρθοδοξίας καὶ τὴν ἀνθισιν τής Θεολογίας κατὰ τὴν μετὰ τοὺς Ἀποστολικοὺς Πατέρας περίοδον. Διὰ τοῦτο πολὺ εὐστόχως ἐπελέγησαν οὗτοι ὡς πάτρωνες καὶ ὡς φωτισταὶ τῶν ὀρθοδόξων ἀνωτέρων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων ἀνά τὰς τρεῖς ἡπείρους, καὶ ἐπαξίως τιμῶνται κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν».

Νέος Ἀρχιεπίσκοπος Παλαιοκαθολικῶν

Παρατηθέντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῶν Παλαιοκαθολικῶν Σεβ. Μαρίνη Κόκ, ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος ὁ Ἐπίσκοπος Ντέϊφεντερ Σεβ. Ἀντώνιος Γιὰν Κλάζεμάκερ. Ἡ ἐνθρόνισις αὐτοῦ ἔγινε μὲ ἐπισημότητα εἰς τὴν Οὐτρέχτην τὴν 23ην τοῦ μηνὸς Μαρτίου. Τὴν Ἐκκλησίαν τής Ἑλλάδος ἐξεπροσώπησεν εἰς τὰς τελετὰς ὁ Πρόεδρος τής Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καὶ Διαγρηστιανικῶν Σχέσεων Σεβ. Μητροπολίτης Κίτρους κ. Βαρνάβας, ὁ ὁποῖος καὶ προσεφώνησε τὸν νέον Ἀρχιεπίσκοπον. Σημειωτέον, ὅτι μετὰ τῶν Παλαιοκαθολικῶν ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ ἐτῶν θεολογικὸς Διάλογος, ποῦ ἐμφανίζεται ἀρκετὰ ἐνθαρρυντικὸς διὰ τὴν προώθησιν τῶν καλῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ὁ Σεβ. Κίτρους, τὴν Κυριακὴν 21ην τοῦ μηνός, ἐλειτούργησεν διὰ τοὺς Ἕλληνας τής Οὐτρέχτης καὶ ὠμίλησεν καταλλήλως εἰς πολυπληθὲς ἐκκλησίασμα.

Θεσ/κης. — Ἀκολουθοῦν τὰ ἐξῆς κεφ.: 1. Πρωτοβυζαντινὴ περίοδος (285-395 μ.Χ.). Κεφ. πρῶτον: Ἡ Μακεδονία κατὰ τὸν Δ' αἰ. (285-408): 1. Ἡ Μακεδονία κατὰ τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ τοῦ Μεγάλου Κων/τινοῦ. 2. Τὸ Ἰλλυρικὸν καὶ ἡ Μακεδονία μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Θεοδοσίου Α' (395) καὶ τοῦ Στιλίκωνος (408). 3. Συμβάντα εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα: α) Τὸ μαρτύριον καὶ ἡ λατρεία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσ/κης: 1. Τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου. 2. Ὁ ἑπαρχος τοῦ Ἰλλυρικοῦ Λεόντιος καὶ ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς Θεσ/κην. Ι. Ὁ ἑπαρχος Λεόντιος. ΙΙ. Ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς Θεσ/κην. 3. Ἡ ἀνάμειξις τοῦ Σιρμιίου. β) Ἀγῶνες τῆς Τετραρχίας εἰς τὴν Μακεδονίαν (καὶ τὴν Θράκην). γ) Ὁ Μέγας Θεοδόσιος εἰς τὴν Μακεδονίαν. — ΙΙ. Πρωτοβυζαντινὴ περίοδος. Κεφ. δεύτερον: Ἡ Μακεδονία ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Θεοδοσίου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρακλείου (395-641 μ.Χ.). Τὸ κεφ. τοῦτο περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς ἐπὶ μέρους θέματα παραλειπομένων τῶν διαμέσων παραγράφων: 1. Τὸ Ἰλλυρικὸν καὶ ἡ Μακεδονία μέχρι τοῦ σχηματισμοῦ τῶν θεμάτων. 2. Βαρβαρικαὶ ἐπιδρομαὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν (Οὐννικῶν φύλων, Σλάβων, Ἀβάρων). Μέρος δεύτερον. Κυρίως βυζαντινὴ περίοδος. Κεφ. πρῶτον: Ἡ Μακεδονία ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρακλείου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Θεοφίλου καὶ τοῦ τέλους τῆς εἰκονομαχίας (641-843). — Τὸ κεφ. τοῦτο ὑποδιαιρεῖται εἰς πέντε ἐπὶ μέρους παραγράφους, ἐνθα καὶ περὶ τῶν Θεμάτων Θεσ/κης καὶ Στρυμόνος, ὡς καὶ τῆς «τούρμα» τοῦ Βολεροῦ. — Κεφ. δεύτερον: Ἡ Μακεδονία ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Θεοφίλου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου (843-1025). — 1. Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, οἱ ἀπόστολοι τῶν Σλάβων. 2. Ἡ ἄλωσις τῆς Θεσ/κης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τὸ 903. 3. Ὁ τσάρος τῶν Βουλγάρων Συμεὼν καὶ ἡ Μακεδονία. 4. Ἡ ἵδρυσις τῆς μοναχικῆς Πολιτείας τοῦ Ἁθῶ. 5. Ὁ τσάρος τῶν Βουλγάρων Σαμουήλ καὶ ἡ Μακεδονία. — Κεφ. τρίτον: Ἡ Μακεδονία ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Βασιλείου Β' τοῦ Βουλγαροκτόνου μέχρι τῆς Φραγκοκρατίας (1025-1204). — Κεφ. τέταρτον: Ἡ Μακεδονία κατὰ τὰ ἔτη τῆς Φραγκοκρατίας (1204-1224). — Κεφ. πέμπτον: Ἡ Μακεδονία ὑπὸ τὸ Δεσποτάτον τῆς Ἡπείρου. — Κεφ. ἕκτον: Ἡ Μακεδονία ὑπὸ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίας (1246-1261). — Κεφ. ἑβδόμον: Ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀνασυσταθείσης βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ κεφ. τοῦτο περιλαμβάνει πέντε παραγράφους μετὰ τινῶν ὑποδιαίρεσεων. Ἐνταῦθα καὶ τὰ περὶ Ζηλωτῶν καὶ Ἡσυχαστῶν. — Τὸ ἔργον κατακλείεται μὲ τὸν Ἐπιλογον, τὰς συντομογραφίας, τὴν βιβλιογραφίαν (419-452), τὸν πίνακα τῶν σχεδίων (13) καὶ τῶν εἰκόνων (8), τὸ εὑρετήριο καὶ τὰ παροράματα.

4. Ὁ μελετητὴς, ἀπὸ τὴν ἀπλὴν ἐπι ἀνάγνωσιν τῆς Εἰσαγωγῆς, θὰ διαπιστώσῃ μετὰ θαυμασμοῦ πόσον κάτοχος τῆς ὕλης τοῦ θεματὸς του εἶναι ὁ συγγραφεὺς. Καίτοι οὗτος βασιζέται, ὡς ὁμολογεῖ, εἰς τὰς ἐργασίας ἄλλων ἐρευνητῶν ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων, ἐν τούτοις ἡ ἐκθεσίς του διακρίνεται διὰ τὴν εὐθυκρίσιαν, τὴν ἀντικειμενικότητα, τὴν μετ' ἔλεγχον ὀρθὴν διατύπωσιν καὶ τὴν σαφήνειαν. Ἡ ὑποσημειομένη βιβλιογραφία περιορίζεται εἰς τὰ σπουδαιότερα καὶ νεώτερα ἔργα. Εἶναι ἀδύνατον εἰς μίαν βιβλιοκρίσιαν νὰ κριθοῦν καὶ ἀναλυθοῦν εἰς τὰ ἐπὶ μέρους θέματα αἱ ἀπόψεις τοῦ συγγραφέως. Προσωπικῶς ὀρισμένα θέματα, ἀναφερόμενα εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐνδιαφερόντων μου, εἴλωσαν ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴν μου.

5. Ἐν σελ. 37 ἐσφαλμένως λέγεται ὅτι «κατὰ τοὺς πρώτους διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν ἐμαρτύρησαν εἰς τοὺς Φιλίππους (;) οἱ Ἰγνάτιος, Ζώσιμος καὶ Ρούφος». Οὗτοι ἐμαρτύρησαν τὸ 107, πιθανῶς τὸν μῆνα Σ/βριον. Δὲν ἔχομεν μίαν, ἀλλὰ δύο ἐπιστολάς τοῦ Πολυκάρπου πρὸς τοὺς Φιλιππησίους. Ἡ πρώτη ἐστάλη περὶ τὸν Αὐγούστον τοῦ 107 μ.Χ., ἡ δὲ δεύτερα πολὺ βραδύτερον. Διορθωτέα ἡ χρονολόγησις 150-160. (Λεπτομερεῖαι ὅρα Κων. Γ. Μπὸν η, Χριστιανικὴ Γραμματεία, ἥτοι φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία τῶν Πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων. Τόμ. Α': Οἱ λεγόμενοι Ἀποστολικοὶ Πατέρες. Ἐν Ἀθήναις 1977, σ. 278 ἐ.ε.).

6. Τὰ ἀπὸ τῆς σ. 59-82 περὶ τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς λατρείας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ ἐπάρχου, Λεοντίου καὶ τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἶναι γεγραμμένα μετὰ θαυμαστῆς γνώσεως τῆς ὄλης ἐπὶ τοῦ θεματος πλουσιωτάτης βιβλιογραφίας. Ἄλλ' ἐν τῇ ἀντιπαραβολῇ τῶν ἀντικρουμένων θέσεων τῶν νεωτέρων δυτικῶν ἐρευνητῶν περὶ τῆς λατρείας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐν Σιρμιῳ πρὶν τῆς Θεσ/κης, ὁ Θεοχαρίδης ἐμφανίζεται παρασυρόμενος ὑπὸ τοῦ συναισθήματος τῆς πατρίδος, ἀφοῦ ζητεῖ νὰ στηρίξῃ τὴν λίαν παρακεκινδυνευμένην θέσιν του ἐπὶ τοῦ θρύλου καὶ τῆς εἰκονογραφικῆς παραδόσεως. Εἶναι κρίμα ὅτι δὲν εἶχεν ὑπ' ὄψιν του δύο ἀξιολογώτατα ἔργα, δημοσιευθέντα ἀμφότερα τὸ 1979, ἅτινα θὰ προσεπόριζον αὐτῷ ἀσφαλέστερα στοιχεῖα τοποθετήσεως τῆς ἀντιθέτου ἀπόψεώς του. Ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τὴν 13ην Μαρτίου 1980 παρουσιάσεως τοῦ ἔργου τοῦ ἐταίρου καὶ τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας Καθηγητοῦ Paul Lemerle, Les plus anciens recueils des Miracles de Saint Démétrius et la pénétration des Slaves dans les Balkans, I. Le texte «Le Monde byzantin», Paris, Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, 1979, σ. 268 ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Διον. Ζακυθινοῦ ἐγένοντο συζητήσεις, εἰς ἃς ἔλαβον μέρος καὶ ἐγώ, εἰπὼν ἐν περιλήψει τὰ ἐξῆς: «Ἐπιθυμῶ ἐν πρώτοις νὰ ἀνακοινώσω ὅτι ὁ γνωστὸς Ἀγγλος David Balfour ἐδημοσίευσεν τελευταίως τὸ ἔργον Politico-historical Works of Symeon, Archbi-

shop of Thessalonica (1416/17 to 1429). Wien, Verlag der österreichischen Akad. d. Wiss. (Wiener byzant. Studien, Bd. VIII), 1979, σελ. 319. Περαιτέρω εξέθεσα τὰς γνώμας πολλῶν δυτικῶν συγγραφέων, πρὸς τὰς ὁποίας συνεταιρίσθη. Εἶναι δὲ αὐταὶ αἱ ἐξῆς: α) Ὁ Ἅγιος Δημήτριος ἐμαρτύρησεν οὐχὶ ἐν Θεσ/κῆ, ἀλλ' ἐν Σιρμίῳ, πού ἀπετέλει μέχρι τοῦ 441, ἤτοι μέχρι τῆς δηώσεως καὶ καταλήψεως τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ἀττίλα, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἰλλυρικοῦ. β) Ἐκτοτε ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἰλλυρικοῦ μετεφέρθη εἰς τὴν Θεσ/κῆν. Τότε ἤρχισε καὶ ἡ λατρεία τοῦ Ἁγίου εἰς τὴν Θεσ/κῆν, ἐνῶ ἀρχικῶς ἐλατρεύετο ὁ Ἅγιος ἐν Σιρμίῳ. γ) Μὲ τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτεύουσας εἰς Θεσ/κῆν, μετεφέρθησαν (;) κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ θύλον καὶ τὰ λειψάνα τοῦ Ἁγίου ἐκ Σιρμίου εἰς τὴν Θεσ/κῆν, πρᾶγμα ὄχι καὶ τόσον βέβαιον. δ) Πρὸς ἔμφασιν τῆς λατρευτικῆς τιμῆς πρὸς τὸν Ἅγ. Δημήτριον, ἐκτίσθη τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ Ἐ' αἰ. μεγαλοπρεπῆς Ναός. ε) Σημειωθῆτω ἐπίσης — καὶ ἐλπίζω νὰ μὴ σκανδαλίση τινὰς ἢ ἐπιστημονικῆ διαπίστωσης —, ὅτι οἱ ἀοίδιμοι Γ. καὶ Μ. Σωτηρίου ἀνεκάλυψαν διὰ τῶν ἀνασκαφῶν σωλῆνα, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου διέρρεε τὸ μύρον ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ Βήματος μέχρι τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου, ὥστε νὰ εὐωδιάζῃ οὗτος, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ «μυροβλύτου». στ) Ἄλλ' ἡ ὀνομασία αὕτη ἀπεδείχθη ὅτι μνημονεύεται διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Καμενιάτου, αὐτόπτη μαρτυροῦς τῆς καταλήψεως τῆς Θεσ/κῆς ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν τὸ 904. ζ) Οἱ Σωτηριοῦ, ὅπως καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες, δέχονται ὅτι ἡ μνεῖα τοῦ «μυροβλύτου» ὑπὸ τοῦ Καμενιάτου ἀναφέρεται κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ υποθέτῃ τις εὐλόγως ὅτι τὸ κοσμητικὸν τοῦτο ἐπίθετον ἐδόθη ἓνα ἢ καὶ δύο αἰῶνας — ἴσως τὸν ζ' αἰ. — πρότερον εἰς τὸν Ἅγιον. η) Ἀξίον σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ Σωμῶν Θεσ/κῆς κάμνει χρῆσιν ἐνίοτε καὶ τοῦ ἐπιθέτου αἰ α τ ο β λ ὕ τ η ς, ὅπερ ὑποδηλοῖ ἴσως ἀμφισβήτησιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ φαινομένου. θ) Οἱ Σωτηριοῦ, ἐν γνώσει πολλῶν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀντιλήψεων περὶ τῆς λατρείας τοῦ Ἁγίου, δέχονται ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ὑπῆρχε συγχρόνως ἡ λατρεία τοῦ Ἁγίου εἰς τε τὸ Σίρμιον καὶ εἰς τὴν Θεσ/κῆν, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν πολλὰς τοιαύτας περιπτώσεις διὰ πολλοὺς ἁγίους, ἐρταζομένους καὶ λατρευομένους εἰς δύο συγχρόνως πόλεις ἐξ ὑπ' ἀρχῆς. ι) Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου οἱ πλείστοι ἐπιστήμονες δέχονται ὅτι ὁ Ἅγιος πρέπει νὰ ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Διοκλητιανῶ (284-305), ἤτοι περὶ τὰ τέλη τοῦ γ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ δ' αἰῶνος. — Καὶ κατέληξα: Ἐν ὄψει τῆς ἐπὶ διεθνοῦς ἐπιπέδου ἀμφιβολίας πολλῶν ἱστορικῶν ἀφηγήσεων περὶ τοῦ Ἁγίου καὶ ἐκ τῶν ὄσων ἀνωτέρω ἐξετέθησαν περὶ μεταφορᾶς ἢ μὴ τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου καὶ τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἐν Σιρμίῳ ἢ εἰς Θεσ/κῆν, καὶ ἀκόμη ἐκ τῆς διαπιστώσεως ὅτι ἤδη πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς Θεσ/κῆς ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν τὸ 1185, ἤτοι πρὸ τῆς Φραγκοκρατίας (1204-1430) ὁ τάφος ἦτο κενὸς καὶ ἄνευ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου, ὡς ὁ Ἀθ. Πα-

παδόπουλος-Κεραμεὺς ἀπέδειξεν (προχθίμως «Ἀνάλεκτα Ἱεροσολ. Σταχυολογίας», St. Petersburg 1891, I, 460-215, ἐνθα δημοσιεύεται ἐγκώμιον τοῦ Ἁγίου ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Ἀκροπολίτου), εἶναι λίαν παρακεινδυνευμένον καὶ δυσεξήγητον νὰ ὁμιλώμεν περὶ τῆς μεταφορᾶς τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς Θεσ/κῆν καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν Ἱταλίαν!». Ἡ ὠραία ἔκθεσις τοῦ Καθηγητοῦ Γ. Θεοχαρίδου ὁμολογᾷ ὅτι δὲν με ἐπείσει. Διὸ καὶ ἐμμένω εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀπόψεις μου.

7. Μὲ πλήρη γνώσιν τῶν πηγῶν καὶ τῆς νεωτέρας βιβλιογραφίας καὶ κατὰ τρόπον ἐξαιρετικὸν ἐκτιθένται ὑπὸ τοῦ σ. τὰ ἐν Μακεδονίᾳ συμβάντα «μετὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν Θεμάτων». Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέροντος εἶναι ἡ διαπίστωσις ὅτι τὸ θέμα τῆς Θεσ/κῆς «πρέπει νὰ ἰδρῦθη μεταξὺ 796, ὅτε ὑπῆρχεν ἀκόμη ἔπαρχος Θεσ/κῆς καὶ ὄχι στρατηγός, καὶ 828 τὸ πολὺ, πρὸ τοῦ ὁποίου συνετάγη τὸ Τακτικὸν τοῦ Uspenskij, τὸ ἀναφέρον διὰ πρώτην φορὰν «πατρικίον καὶ στρατηγὸν Θεσσαλονίκης». Ἡ διαπίστωσις αὕτη ἔχει μεγάλην σημασίαν καὶ διὰ τὴν θέσιν μου περὶ Λέοντος, τοῦ καὶ «δρουγγαρίου», πατρὸς τῶν ἱεραποστόλων τῶν Σλάβων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, καὶ ἰδίως ἀναιρετικῆς τῆς θέσεως τοῦ I. Svecenko, On the social Background of Cyril and Methodius. Studia Palaeoslovenica (Praha 1971. Academia. Festschrift. L. J. Kurz).

8. Τὰ ἐν σ. 236-240 ἐκτιθέμενα περὶ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, εἰλκυσαν ἰδιαίτερος τὴν προσοχὴν μου. Εὐχαριστῶ δὲ τὸν συνάδελφον κ. Γ. Θεοχαρίδην ὅτι με ἀνέφερον ὡς ἀσχοληθέντα περὶ τοὺς ἐνδόξους τούτους ἱεραποστόλους. Τὸ ἀπόσπασμα, τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὰ σχετικὰ μελετήματά μου, ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁ Κ. Μπόννης, ἀντλῶν στοιχεῖα ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου (P.G. 99), προσεπάθησε νὰ ἀνακαλύψῃ συγγενικοὺς δεσμοὺς τοῦ οἴκου τοῦ «δρουγγαρίου» Λέοντος, τοῦ πατρὸς τοῦ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, με τοὺς λίαν πιθανῶς συγγενεῖς μεταξὺ τῶν οἴκων τοῦ περιφήμου ἀσκητοῦ Πλάτωνος τῆς Μονῆς Σακκουδίωνος, θείου τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, καὶ τοῦ οἴκου τῆς αυτοκρατείας Θεοδώρας τοῦ Θεοφίλου, ὡς καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατριάρχου Φωτίου, καὶ νὰ ἀποδείξῃ τοὺς Κύριλλον καὶ Μεθόδιον, ὡς ἔχοντας βασιλικὴν καταγωγὴν. Ἐστήριξεν ὅμως πολλὰς ἐκ τῶν συγγενικῶν αὐτῶν σχέσεων εἰς ἐντελῶς προσωπικὰς αὐτοῦ ὑποθέσεις καὶ εἶναι δύσκολον νὰ πείσῃ εὐκόλως καθ' ὅλα» (σ. 239/40). Ἐν δὲ τῇ σημ. 1 τῆς σ. 240 γράφει: «Παραδείγματα ὑποθέσεων τοῦ συγγραφέως, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔμπορουν νὰ πείσουν, βλέπε π.χ. εἰς Κ.Γ. Μπόννη, «Οἱ Ἅγιοι κ.τ.λ.», ἐνθ' ἀν. 267 (Λέων «κουβικουλάριος»), Λέων «πρωτοσπαθάριος», 269 Λέων «δροφοανοτρόφος» κ.ά. πολλά». Μὲ ἄρνησιν δι' ὑποθέσεων ὑποθέσεων (;) ἄλλων ἢ θεωριῶν, δὲν λύνονται τὰ ἐπιστημονικὰ θέματα, ἀλλὰ δι' ἀποδεικτικῶν θέσεων

σαφῶν καὶ πηγαίων. Τοῦτο προσεπάθησε νὰ κάμῃ ὁ Sevcenco ἐν τῷ μνημονευθέντι ἔργῳ του, ἀλλ' ἐμμέσως καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, ἵνα ἀναιρέσῃ τὴν περὶ προσελύσεως ἐξ ἀριστοκρατικοῦ οἴκου τοῦ Λέοντος καὶ ἀσημάντου ἀξίας τοῦ βαθμοῦ καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀξιώματος τοῦ «δρουγγαρίου» κατὰ τὸν Θ' αἰ. γνῶμας μου.

9. Εἰς μίαν βιβλιοκρισίαν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξεταστοῦν αἱ ἐκατέρωθεν ἀπόψεις τῶν ἀντικρουομένων θέσεων. Καὶ ὡς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Θεοχαρίδου λεγόμενα, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων πού διετύπωσα ὅτι ὁ Λέων «κουβικουλάριος», ὁ Λέων «Πρωτοσπαθάριος», ὁ Λέων «ὄρφανοτρόφος», λεχθήτω τοῦτο. Αἱ γνῶμαί μου στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἐπιστολογραφίας τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου, δὲν πείθουν δέ, διότι θεωροῦνται ὑπ' ἄλλων ὡς ἀναφερόμενοι εἰς πρόσωπα ὁμώνυμα μὲν, ἀλλὰ διαφοροτικῶν ἀξιωμάτων. Ὅμως ἡ σειρά τῶν ἐν λόγῳ ἀξιωμάτων εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ ἀποκλείεται ἡ προαγωγή ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου εἰς τὰ εὐθὺς ἀμέσως ἀνώτερα ἀξιώματα. Περὶ τῶν ἀξιωμάτων δὲ τούτων θὰ γράψω ἐν τῇ ἀπαντήσῃ μου πρὸς τὸν Sevcenco ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι. Τοῦτο μόνον δύναμαι καὶ ἐνταῦθα νὰ προσθέσω, ὅπερ ἐσημείωσα καὶ ἐν τῇ βιβλιοκρισίᾳ μου διὰ τὸ ἔργον τῆς συναδέλφου Αἰκ. Χριστοφιλοπούλου, Βυζαντινῆ ἱστορία. Ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐν σ. 219 τοῦ Β' τόμου τοῦ ἔργου τῆς ἐκφραζομένην γνώμην της, ὅτι ἡ περὶ Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου θέσις μου κρίνεται «ὡς τολμηρά» (!), ἔγραψα τὰ ἐξῆς: «Ἐλπίζω νὰ ἄρω τὰς ἀντιρρήσεις ἐπὶ τε τῆς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς καὶ ἐπὶ τοῦ οἴκου καθόλου τῶν ἐνδόξων τούτων ἱεραποστόλων τῶν Σλάβων προσεχῶς δι' ἑτέρας μελέτης. Τοῦτο μόνον λεχθήτω. Οὐδεμία ἱκανοποίησις διὰ τὸν ἀληθῆ ἐπιστήμονα ἐρευνητὴν εἶναι μεγαλειτέρα ἀπὸ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας κατόπιν ἐρεύνης, ἀντικρουομένης ἀδόμη καὶ πρὸς τὰς ἰδικὰς του ἀπόψεις. Ἄλλ' ἡ ἀνευ ἐρεύνης ρηματικὴ καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἀξιωματικὴ ἀπαίτησις ἀναιρέσεως μιᾶς ἔστω θεωρίας, εἶναι ἂν μὴ τι ἄλλο, ἀδόκιμος ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀποδεικτικῆς δεοντολογίας. Ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο ἀρκεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ εἶπω ὅτι διήλθον νύκτας καὶ ἡμέρας πολλὰς ἀναζητῶν τὴν πηγαίαν ἀλήθειαν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ πηγαίαι — ἰδίᾳ τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου — ἦσαν ἀσαφεῖς, ἐσκέφθην ὅτι τὴν λύσιν θὰ προσεπύριζεν ἡ ὀνοματολογία τῶν ἐνδόξων τούτων ἀνδρῶν. Ἐξ αὐτῆς ἐκκινήσας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀγιολογικῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν πηγῶν κατέληξα εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς ἀνιχνεύσεως οὐ μόνον τῶν συγγενῶν προσώπων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, ἀλλὰ καὶ τῶν μετὰ τοῦ οἴκου αὐτῶν συνδεομένων προσώπων καὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Τὰ συμπεράσματά μου δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα φαντασίας — ἂν καὶ ἀνευ φαντασίας ἀδύνατος εἶναι οἰαδήποτε ἐπιστημονικῆ ἀνακάλυψις —, ἀλλ' ὄριμον σκέψεως, μακρᾶς ἐρεύνης καὶ συγκριτικῆς τῶν ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν πηγῶν ἀνάδιφσεως. Τὴν μόνην ἐπιστημονικοφανῆ ἔμμεσον ἀπάντησιν εἰς τὴν τοπο-

θέτησιν ὑπ' ἐμοῦ τοῦ ὄλου θέματος, προσεπάθησε νὰ δώσῃ ὁ ἐν Dumbarton Oaks βυζαντινολόγος Ρῶσος κ. Sevcenco, ὅστις ἐπανερχόμενος εἰς τὴν προσφιλεῖ ἄποψιν ἐκ τῶν παλαιότερων Σλάβων, ἰδίᾳ Ρώσων, συγγραφέων περὶ σλαβικῆς καταγωγῆς τῶν ἀδελφῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, ἐπεζήτησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ τίτλος τοῦ «δρουγγαρίου» εἶχε ἤδη δῆθεν ὑποβαθμισθῆ κατὰ τὸν Θ' αἰ., ὑπερπηδῶν δεκαετίας τινάς, καθ' ἃς δὲν ἀναφέρεται ἡ ὑποβάθμισις καὶ ὑπερτονίζων τὴν μετὰ τὴν Μακεδονικὴν δυναστείαν ἐπελθοῦσαν μειωτικὴν πράγματι μεταβολὴν τοῦ στρατιωτικοῦ τούτου ἀξιώματος. Ἀλλὰ διὰ παραλείψεων καὶ ὑπερπηδήσεων καὶ ἀναποδείκτων ὑποθέσεων ἢ καὶ ἀοριστολογιῶν καὶ ἰσχυρισμῶν μακρὰν τῶν πηγῶν καὶ μάλιστα τοῦ «Βίου» τοῦ τε Κυρίλλου καὶ τοῦ Μεθοδίου καὶ ἀρνήσεως τῶν ἐν τοῖς «Βίοις» ρητῶς λεγομένων περὶ τῆς καταγωγῆς ἐξ ἀριστοκρατικοῦ οἴκου τῶν δύο ἐνδόξων ἱεραποστόλων, οὐδὲν ἀποδεικνύεται, παρὰ τὴν σωρηδὸν ἐπίκλησιν τῆς παλαιότερας ρωσικῆς βιβλιογραφίας, τῆς ἀπὸ πολλοῦ πεπαλαιωμένης. Τουναντίον ἐπιφέρεται σύγχυσις καὶ πρόκλησις εἰς ἐπιδόσεις ἄλλων πρὸς ἀναίρεσιν των. Ὅπερ καὶ προτίθεται νὰ πράξω ἐν καιρῷ δι' Ἀνακωνώσεώς μου ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ».

10. Ἄλλ' ἐπανέρχομαι εἰς τὸ σπουδαῖον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἔργον τοῦ συναδέλφου κ. Γ. Θεοχαρίδου. Ὁμολογουμένως οὕτως συνεισέφερε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας κατὰ τοὺς μέσους χρόνους (285-1354) μὲ τὸ ἀξιόλογον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἔργον του. Σύνθεσις, διάρθρωσις, ἀφήγησις, κριτικὴ ἱκανότης, γλωσσικὴ διατύπωσις, λεκτικὴ μετ' ἀκριβολογίας καὶ σαφηνείας ἐκθεσις, πληρότης καὶ ἀριότης ἱστορουμένων, βιβλιογραφικὴ ἐνημερότης, πάντα ταῦτα καὶ ἐπι πλείονα εἶναι προσόντα, διὰ τὰ ὅποια ἀξιολογεῖται τὸ ἔργον του, κατατασσόμενον εἰς τὰ σοβαρὰ σύγχρονα μελετήματα περὶ Μακεδονίας. Ἐμελέτησα ἐκ συναρπαγῆς ὅλον τὸ ἔργον καὶ συνιστῶ τὴν μελέτην τούτου καὶ εἰς πάντα φιλομαθῆ. Εὐχὴν ἐκφράζω, ὅπως τὸ ἔργον κοσμήσῃ ὅλας τὰς Βιβλιοθήκας, ἰδιωτικὰς καὶ δημοσίας.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Σόλωνος Π. Κυδωνιάτου, Ἀναδρομὴ
στὴν Παράδοξον, Ἀθήνα 1982.

Εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ τεχνικὸς πολιτισμὸς καὶ αἱ δομαὶ τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας ὡδηγοῦν εἰς τὴν τυποποίησιν καὶ τὸν ἀφανισμόν κάθε παραδοσιακοῦ στοιχείου, ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Σόλων Π. Κυδωνιάτης πού χρόνια τώρα ἀγωνίζεται διὰ τὴν διάσωσιν καὶ συνέχισιν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ κληρονομίας, ἐρχεται μὲ τὸ μετῶν καὶ πυκνὸν αὐτὸ δοκιμῶν του νὰ κρούσῃ τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἔθνηκὴν μας ἐπιθώσιν καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἐλληνορθοδόξου τουτότητος τοῦ λαοῦ μας.

Ἐπισκοπῶν ὅλας τὰς πτυχὰς τοῦ ἔθνικοῦ καὶ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ μας, ἐπισημαίνει τοὺς παράγοντας ἐκείνους ὅσοι κατὰ τὸ παρελθὸν συνετέλεσαν εἰς τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ ποῦ λέγεται ἑλληνικὴ πολιτιστικὴ παράδοσις καὶ ποῦ ἂν ἐκλείψουν θὰ μεταβάλουν τὴν Ἑλλάδα εἰς «ἔρημον χῶρον» μὲ λίαν σοβαρὰς ἐπιπτώσεις εἰς τὸν ἔθνικόν καὶ πνευματικόν βίον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν (τουρισμὸς κ.λπ.).

Ἐνώπιον καὶ ἡμεῖς τὴν φωνήν μας μὲ τὸν κ. Κυδωνιάτην. Ναί, «ἡ πορεία τῆς Ἑλλάδος μπορεῖ νὰ συνεχισθῆ», διότι πράγματι:

«Ὁ ἴδιος τόπος γεννᾷ πάντα τοὺς ἰδίους ἀνθρώπους. Πολλὰ συμπτώματα δείχνουν ὅτι στὴν Ἑλλάδα ἡ μνήμη δὲν νεκρώθηκε τελείως. Τὰ δὲ συναισθηματικά ἀποθέματα τοῦ Ἑλλήνα εἶναι ἀπέραντα καὶ ἀπύθμενη ἡ δύναμις τῆς βουλήσεώς του. Ἀρκεῖ νὰ διασωθῆ ἡ γύρω μας φύσις - ὁδηγός, ὁ μέγας αὐτὸς ἐμπνευστὴς συναισθημάτων. Ἰστέρα ἀπὸ μιᾶς γενεᾶς σωστὴ ἐκπολιτιστικὴ διδασκαλία καὶ ἀνατροφή ὁ Ἕλληνας θὰ βρῆ τὸν σωστὸ δρόμον».

Καὶ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κυδωνιάτη δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁ καλύτερος ὁδηγός.

K. Γ. Μ.

Γ. Β λ ά χ ο υ, Φρόνησις πολιτικὴ. Ἡ ἀντινομία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη στὰ «Ἡθικὰ Νικομάχεια» (ἀνάτυπο), Ἀθήνα 1981.

Εἰς τὸ ἀνά χεῖρας ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτηρίδος τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, τῆς ὁποίας ὁ κ. Γ. Βλάχος διετέλεσε καὶ Πρύτανης (1977 - 1978), ἀναπτύσσεται διεξοδικῶς τὸ ἐνδιαφέρον θέμα τῆς φρονήσεως κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ τοῦ σημαντικοῦ ρόλου αὐτῆς εἰς τὸ πεδίον τῆς πολιτικῆς.

Ἡ φρόνησις δὲν εἶναι ἀπλῶς «ἡ ἀρετὴ τῆς πρακτικῆς διανοίας», ἀλλὰ καὶ τὸ «ὀργανωτικὸ στοιχεῖο τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος τῆς ἀριστοτελικῆς πολιτικῆς κληρονομίας. Εἶναι εἰδικότερα ἡ κεντρικὴ ἔννοια ποῦ πλησιάζει καὶ συνδέει ὅσον τὸ δυνατό πρὸς στενὰ τὸν θεωρητικὸ μὲ τὸν πρακτικὸ λόγον καὶ ἐξασφαλίζει ἔτσι στὴν πολιτικὴ τὴ δυνατότητα νὰ συγκροτηθῆ σὲ ἐπιστήμη, κατὰ τὴ σημερινὴ ἔννοια τοῦ ὄρου».

Εἰς τὴν σύντομον μελέτην τοῦ κ. Γ. Βλάχος ἀναλύει τὴν πορείαν τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ὁ ἀριστοτελικὸς στοχασμὸς κατὰ τὴν διευκρίνησιν τῆς ἐννοίας αὐτῆς. Καὶ τὸ ἐπιτυγχάνει μὲ πληρότητα, μὲ τὴν βοήθειαν καὶ τῆς πλουσίας, ἑλληνικῆς καὶ ξένης, σχετικῆς ἐπὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφίας, τὴν ὁποίαν θαφιλῶς χρησιμοποιοεῖ.

K. Γ. Μ.

Θ ε ο λ ο γ ι κ ῆ ς Β ι β λ ι ο γ ρ α φ ί ε ς .

Τὸ οἰκουμενικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας ἔχει συντελέσει, μετὰξὺ τῶν ἄλλων, στὸ ὅτι οἱ σημερινοὶ Θεολόγοι ἐνδιαφέρονται εἰλικρινῶς γιὰ τὴν διδασκαλία, τὴν ζωὴν καὶ τὰ προβλήματα ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀποφεύγοντας, ὅσο μποροῦν, τὴν μονόπλευρην, ἀπασχόλησίν τους μὲ τὴν Ἐκκλησίαν στὴν ὁποία ἀνήκουν. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ Θεολόγοι, ἀκόμη, ποῦ, γιὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλο λόγο ἀσχολοῦνται μόνον μὲ τὴν Ἐκκλησίαν τους, ἀνακαλύπτουν, γρήγορα ἢ ἄργά, ὅτι ἕνας σημερινὸς Θεολόγος — ἂν θέλει νὰ εἶναι καλὸς ἐπιστήμων — πρέπει νὰ ἔχει μιὰ πλούσια μόρφωσι, πράγμα ποῦ σημαίνει ὅτι εἶναι ἀναγκασιμὸς νὰ μελετήσῃ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργο ὄλων τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ θρησκευτικῶν ὁμάδων.

Θεολόγοι: — τέλος — ποῦ, μὲ τὸν ἕνα ἢ ἄλλο τρόπο, ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς μας, ἔχουν διαπιστώσει: ὅτι ἡ συμμετοχὴ τους στὴν Οἰκουμενικὴ Κίνησιν καὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Διάλογον προϋποθέτει τὴν γνώσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ - Θεολογικοῦ ἔργου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν ὁμάδων στὶς ὁποίας δὲν ἀνήκουν, δεδομένου ὅτι ὁ Διάλογος ἐνὸς Ὁρθόδοξου Θεολόγου π.χ. μεταβάλλεται σὲ μονόλογον, ὅταν αὐτὸς ὁ Θεολόγος δὲν ἔχει ἰδέαν τοῦ τί πιστεύει, τοῦ πῶς σκέφτεται ἢ τοῦ πῶς ἐργάζεται ἕνας μὴ Ὁρθόδοξος Θεολόγος.

Δὲν εἶναι λοιπὸν τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι αὐξάνει συνεχῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν Θεολογικῶν Βιβλιογραφικῶν, πράγμα ποῦ τὸ διαπιστώνουμε εἰδικῶς στὴν Γερμανίαν: μιὰ χώρα δηλαδὴ ποῦ εἶναι γνωστὴ γιὰ τὸν αὐστηρὸ ἐπιστημονικὸν χαρακτήρα τῶν Θεολογικῶν τῆς Σχολῶν. Σ' αὐτὲς τὶς Βιβλιογραφίας ἀνήκει καὶ ἡ Διεθνὴς Οἰκουμενικὴ Βιβλιογραφία («Internationale Oekumenische Bibliographie»), ποῦ κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὸ 1967 στὶς ἐκδόσεις Kaiser (München) καὶ Matthias - Grünwald (Mainz), καὶ ποῦ ἐκδίδεται ἀπὸ μιὰ πραγματικὰ οἰκουμενικὴ ἐπιτροπὴ, στὴν ὁποία ἀνήκουν παγκόσμια γνωστοὶ Καθολικοὶ, Εὐαγγελικοὶ καὶ (δύο) Ὁρθόδοξοι Θεολόγοι.

Μέχρι σήμερα ἔχουν κυκλοφορήσει ἐννιά τόμοι. Τόσο τὴν σημασία, ὅσο καὶ τὴν ποιτικὴν καὶ ποσοτικὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς τῆς Βιβλιογραφίας μποροῦμε νὰ τὴν καταλάβουμε μὲ θάσι: τὸ ἐπόμενον παράδειγμα: Ἐνῶ ὁ πρῶτος τόμος (1/2) περιέχει τοὺς τίτλους τεσσάρων χιλιάδων βιβλίων καὶ ἄρθρων, ποῦ δημοσιεύθηκαν σὲ διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ σὲ δέκα - πέντε περίπου γλῶσσας, βρίσκουμε στὸν δεῦτερον τόμον (3/4) ἑνδεκάχιλιὰς πεντακόσιους τίτλους.

Πολὺ ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ γεγονός ὅτι αὐτὴ ἡ Βιβλιογραφία ἔχει κάνει γνωστὸς τοὺς Οἰκουμενικοὺς Θεολογικοὺς κύκλους πολυάριθμης ἐργασίας Ὁρθόδοξων Θεολόγων γενικῶς καὶ τῶν Ἑλλήνων Θεολόγων εἰδικῶς. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι οἱ ξένοι θεολόγοι εἶναι σὲ θέσιν, μὲ θάσι: αὐτὴν τὴν Βιβλιογραφίαν νὰ ἀποκτήσουν μιὰ πλήρη ἰδέαν τοῦ τί γράφουν καὶ δημοσιεύουν οἱ Ἕλληνες Θεολόγοι. Γιὰ τοῦτο τὸν λόγον μποροῦμε νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν Ἑλληνικὴν Θεολογικὴν Βιβλιογραφίαν, τῆς ὁποίας ἡ ἔκδοσις ἀνήκει στὸ πολὺπλευρον καὶ πλούσιον ἔργο τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ — Καθηγητῆ τῆς Θεολογίας — Κωνσταντίνου Γ.

Μ π ό ν η, σάν μιὰ μοναδική στό εἶδος τῆς ἐπιτυχία τῆς Ἑλληνικῆς Θεολογίας, καθὼς καί σάν μιὰ ἀξιόλογη συμβολή στήν διάδοσι καί ἐπικράτησι τοῦ Οἰκουμενικοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς μας.

Γιατί αὐτὴ ἡ Βιβλιογραφία, τὴν ὁποία ἐπιμελεῖται ὁ φιλόλογος Ἀ δ α μ ά ν τ ι ο ς Σ τ. Ἀ γ ε σ τ ῖ δ η ς, δίνει, γιὰ πρώτη φορά, τόσο στοὺς Ὁρθόδοξους ὅσο καί στοὺς μὴ Ὁρθόδοξους Θεολόγους τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσουν τὸν πλοῦτο τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς τῶν Ἑλλήνων Ὁρθόδοξων Θεολόγων. Ἐκτὸς αὐτοῦ δίνει αὐτὴ ἡ Βιβλιογραφία στοὺς Ἕλληνας Θεολόγους τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσουν τὸ τί δημοσιεύουν οἱ συνάδελφοί τους γαλλικά, ἀγγλικά, γερμανικά κ.λπ., πράγμα πού σημαίνει: ὅτι, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, συνειδητοποιοῦν οἱ Ὁρθόδοξοι Θεολόγοι τὸν παγκόσμιο χαρακτήρα, τὴν παγκόσμια παρουσία καί τὴν παγκόσμια σημασία τόσο τῆς Ὁρθόδοξης Θεολογίας, ὅσο καί τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας γενικά.

Μιὰ σύγκρισι τοῦ πρώτου τόμου, πού κυκλοφόρησε τὸ 1979 μὲ τὸν δεύτερο τόμο (1980) μᾶς δείχνει ὅτι μέσα σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα κατόρθωσαν αὐτοὶ πού ἔχουν ἀναλάβει τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ δύσκολου ἔργου νὰ ἀνεβάσουν τὸ ποιοτικὸ καί ποσοτικὸ ἐπίπεδο αὐτῆς τῆς Βιβλιογραφίας κατὰ ἕναν τρόπο, πού κάνει μεγάλη ἐντύπωσι σὲ κάθε Ἕλληνα Ὁρθόδοξο Θεολόγο, πού ξέρει τίς δυσκολίες, πού πρέπει: νὰ ὑπερνηκῆσι: στήν Ἑλλάδα μιὰ τέτοια προσπάθεια. Τὸ σημερινό της δὲ ἐπίπεδο δὲν ἀφήνει καμιά ἀμφιβολία ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Θεολογικὴ Βιβλιογραφία θὰ συμβάλει ἀποτελεσματικὰ τόσο στήν πρόοδο τῆς Ὁρθόδοξης Θεολογίας ὅσο καί στὸν πλουτισμὸ τῆς παγκόσμιας Θεολογικῆς Βιβλιογραφίας.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΣΑΒΡΑΜΗΣ

Δρ. Θεολογίας, Φιλοσοφίας

καί Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Κολωνίας

Π α ρ ο υ σ ῖ α τ ο ῦ Χ ρ ῖ σ τ ο ῦ. Γραμμένο ἀπὸ ἕνα μοναχὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Βρεσθένης Δ η μ ἡ τ ρ ῖ ο Τρακατέλλη. Β' ἔκδοσι, «Δόμος», Ἀθήνα 1982, σ. 108.

Γιὰ τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ πού ζητᾶ στέρεα πνευματικὴ τροφή, θὰ ἀποδειχθεῖ ἐξαιρετικὰ χρήσιμη ἡ ἐπανεκδόσι τῆς «Παρουσίας τοῦ Χριστοῦ», αὐτοῦ τοῦ θαυτάτα πνευματικοῦ διβλίου τοῦ γάλλου ὀρθόδοξου ἀρχιμ. Lev Gillet (1892 - 1980).

Ὅπως σημειώνει: στὸν πρόλογο τῆς δ' ἔκδόσεως ὁ μεταφραστῆς τοῦ ἔργου Ἐπίσκοπος Βρεσθένης Δ η μ ἡ τ ρ ῖ ο ς, «τὸ κείμενο προσφέρει: μιὰν ἐξοχη καί συχὰ πρωτότυπη ἐρμηνεῖα χωρίων τῆς Καινῆς ἀλλὰ καί τῆς

Παλαιῆς Διαθήκης. Πάντοτε ὁμως ἡ ὀπτικὴ γωνία, ὁ ἄξονας σκέψεως καί τὸ βασικὸ ἐρμηνευτικὸ κλειδί εἶναι ὁ Χριστός».

Χωρισμένο σὲ 14 μικρὰ κεφάλαια, βοηθᾷ τὸν προσεκτικὸ ἀναγνώστη νὰ ἐμβαθύνει μὲ ἀσφάλεια σὲ ὀρισμένα σημεῖα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, πού ἂν καί γνωστὰ δὲν εἶχε τὴ δύναμι ἢ τὴν εὐκαιρία νὰ τὰ ἐνοήσῃ σὲ ὄλο τους τὸ εὖρος. Οἱ τίτλοι τῶν κεφαλαίων: Ἡ παρουσία σου σήμερα. «Εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν»: ἕνας ρυθμὸς ζωῆς. Ἄν δὲ σὲ πλύνω... Χριστός: τὸ ἐξάισιο ἐνδυμα. Σηκώθηκα νὰ διαβάσαι. Ἐγραφε στή γῆ. Ὁρες ἐργασίας καί μόχθου. Στὴν ἀνάπυσή σου. Ἡ ἐξήγησι τῆς παραβολῆς. Ἡ ἐπαφή τῶν χειρῶν. Μέσα στοὺς δρόμους καί στοὺς ἀγρούς. Ἄρτος προσφερόμενος. Ὑπνος σὲ πλοῖαρι. Αὐγὴ τοῦ Πάσχα.

Ἡ ἀφογή, σὲ ρέουσα δημοτικῆ, μετάφρασι τοῦ Θεοφιλεστάτου καί ἡ ἄρτια στοιχειοθεσία καί ἐκτύπωσι τοῦ «Λύχνου», μᾶς χάρισαν, ἔπειτα ἀπὸ τὴ δ' ἔκδοσι τοῦ «Ἰησοῦ», ἕνα ἀκόμα διβλίον - πνευματικὸ ἐντρυφήμα.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

Ἡ ταπεινώσις κατὰ τὴν Ἀ γ. Γ ρ α φ ῆ ν καί τοὺς Πατέρας τῆς Ἐ κ κ λ η σ ῖ α ς, Ἀθήνα: 1981.

Τὸ διβλίον ἢ «ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΣ» δὲν εἶναι προῖον σκέψεων ἢ στοχασμῶν γύρω ἀπὸ τὴν μεγάλη καί θεμελιώδη αὐτὴ ἀρετῆ. Ἐντάσσεται στὰ πλαίσια περισπούδαστης καί ἐμβριθοῦς μελέτης πού καλύπτει τὸ θέμα ἀπ' ὄλας τίς πλευρὰς καί ἐξαντλεῖ ἐξονυχιστικὰ κάθε πτυχή καί σχέση τῆς μὲ τὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τὴν τελικὴ δικαίωσι καί σωτηρία του.

Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ πάθημα τοῦ Ἑωσφόρου, ὁ ὁποῖος «ἐξέπεσε» ἐπειδὴ ἐπεδίωξε ἰσοθεῖαν, καί τὴν πτώσι τοῦ Ἀδάμ ὁ ὁποῖος «προσδοκῆσας ἕσθαι Θεός καί ὕπερ εἶχεν ἀπίστευεν» (σελ. 6), μᾶς περιγράφει τίς συνέπειες τῆς παράδοσης καί παρακοῆς, ἀλλὰ καί τὴ συγκατάδοσι τοῦ Θεοῦ καί τὴ συνεργασία Του μὲ τὸν ἀνθρώπο γιὰ τὴν σωτηρία του, πού ἐπιτυγχάνει μὲ τὴν ταπεινώσι. Μᾶς γνωρίζει τοὺς τρόπους γιὰ νὰ ἀποκτήσομε τὴν θεοειδῆ αὐτὴ ἀρετῆ πού εἶναι «ὁ θρόνος τῆς ἀγάπης καί τῶν ἄλλων ἀρετῶν» (σελ. 95). Μᾶς προειδοποιεῖ ὅτι «ἀπούσης ταπεινώσεως πᾶν ἀγαθὸν εἰς μάτην» (σελ. 43) καί ὅτι ἀπαιτεῖται προσοχή γιὰτι ἄλλο εἶναι ταπεινώσι καί ἄλλο ταπεινολογία, ἡ ὁποία προκαλεῖ κενοδοξία (σελ. 45). Ἡ ταπεινώσι εἶναι ἡ θάσι τῶν ἀρετῶν. Ὁ ἀνθρώπος δὲν ἔχει φόβο νὰ πέσει: ἐφ' ὅσον ἔχει συνοδίτη του τὴν ἀγία ταπεινώσι. «Ὅπου πτώσις κατέλαβε, ἐκεῖ ὑπερηφάνεια προεσκήνωσεν» (σ. 73).

Ἡ ταπεινώσι καταπολεμεῖ τὰ πάθη, ἀναπληρώνει τὰ ἔργα τῶν ἀδυνάτων, ἐνώνει, ὕψώνει, σώζει, ἐφελκύνει τὴ θεία Χάρη (σελ. 71-102). Ἡ ταπεινώσι εἶναι δύναμι ἀκατανίκητη. «Ἦτο θεία δουλή ἵνα ὁ Κύριος διὰ τῆς

ταπεινώσεως νίκηση τὸν διάβολον καὶ οὐχὶ διὰ τῆς δυνάμεως» (σελ. 89). Περιγράφεται ἡ θαυμαστὴ σχέση τῆς ταπεινώσεως μὲ τὴν ἀγάπη, τὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα, τὴν μετάνοια, τὴν ἐξομολόγηση, τὴν διάκριση. Καταδεικνύεται ὅτι ἡ ταπεινώση εἰσάγει στὴν ἀλήθεια, γιατί ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει τὰ μυστήριά Του μόνο στοὺς ταπεινοὺς.

Τέλος ἀποδεικνύεται μὲ Γραφικὰ καὶ ἱστορικὰ στοιχεία ὅτι ἡ ἀπιστία τῶν Φαρισαίων, ἡ πτώση τοῦ Ἰσραὴλ, ἡ πτώση τῆς νοητῆς Βαβυλώνος ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποστασία τῶν «σοφῶν» τοῦ κόσμου τούτου εἶναι συνέπεια τῆς ἔλλειψης τῆς μεγάλης ἀρετῆς τῆς «ταπεινώσεως» καὶ τῆς ἀληθινῆς αὐτογνωσίας, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τοὺς ἀληθινὰ μεγάλους καὶ πραγματικὰ σοφοὺς. Διότι κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα «οἱ ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες σοφοὶ» (παροιμ. γ' 10). Χωρὶς ταπεινώση εἶναι ἀδύνατο νὰ γνωρίσει τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ μετανοήσῃ: ὁ ἄνθρωπος ἐγὼ καὶ μόνο αὐτὴ «ἀρκεῖ ἴλεον ποιῆσαι τὸν Θεόν» (σελ. 91). Τόσο μεγάλη εἶναι ἡ δύναμη καὶ ἡ ἀξία τῆς ὕψοσι τοῦ αὐτῆς ἀρετῆς ὥστε κατὰ τοὺς ἁγίους πατέρας, ὅποιοι τὴν ἀπέκτησε μὲ πληρότητα, ἔφθασε στὴν τελειότητα («τί ἐστιν τελειότης; Βάθος ταπεινώσεως» σελ. 126).

Τὸ πλῆθος τῶν Ἁγιογραφικῶν καὶ Πατερικῶν χωρίων, πού μὲ τόσο σοφὴ ἀρχιτεκτονικὴ δομὴ ἔχουν παρατεθεῖ στὸ βιβλίον, μαρτυροῦν τὸ σεβασμὸ τοῦ συγγραφέα στὴν παράδοση καὶ δὲν ἀφήνουν περιθώρια γιὰ ταλαντεύσεις ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα τῶν ἀπόψεων πού ὑποστηρίζει.

Ἄς εὐχηθῶμε στὸ συγγραφέα, πού καὶ μόνη ἡ ἀνωμμία σὲ μιὰ τόσο πολυμοχθὴ ἐργασία ἀποκαλύπτει πόσο θαθεῖα ἔχει ἐνοστερινιστεῖ τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου του, νὰ συνεχίσει τὸ δημιουργικὸ καὶ ψυχωφελέστατό του ἔργο καὶ στὴ σειρά τῶν «πνευματικῶν θεμάτων», νὰ μᾶς προσφέρει σύντομα καὶ ἄλλες σχετικοῦ περιεχομένου ἐργασίες.

ΠΕΤΡΟΣ ΑΘ. ΜΠΟΤΣΗΣ

Κ α λ. Π α π α θ α ν ά σ η - Μ ο υ σ ι ο π ο ῦ λ ο υ,
Λαϊκὴ Μεταφυσικὴ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού ἡ συγγραφέας μᾶς ἐκπλήσσει μὲ μιὰ τόσο ἀξιόλογη καὶ καλαισθητὴ ἐργασία. Χρόνια τώρα κινεῖται μὲ ἰδιαίτερη ἀνέση στὸ χῶρο τῆς Λαογραφίας. Γνωστὴ πιά στὸν ἑλληνικὸ πνευματικὸ χῶρο, μὲ τὸ ἔργο αὐτὸ χαρίζει στὴ λαογραφικὴ ἔρευνα νέα ἐξαιρετὴ συμβολὴ καὶ καλύπτει ἕνα μεγάλο κενὸ στὸν τόσο εὐαίσθητο αὐτὸ τομέα, ἰδιαίτερα στὸν ἑλληνικὸ χῶρο.

Μετακπαιδευμένη στὸ ἐξωτερικὸ (Ἀγγλία καὶ Γερμανία), ἔχει στὸ ἐνεργητικὸ τῆς ἀξιόλογη σειρά ἐργασιῶν, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θραβεύθηκαν μὲ τιμητικὲς διακρίσεις ἀπὸ τὴν Ἑστία Ν. Σμύρνης, τὸ Δῆμο Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Τὸ ἔργο τῆς «Λαϊκὴ Μεταφυσικὴ» θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριστεῖ συλλογὴ ἢ καὶ σύνοψη παραδόσεων καὶ σχετικῶν πληροφοριῶν γιὰ τὶς μεταφυσικὲς ἀνησυχίες τοῦ λαοῦ μας, πού ὅπως ἡ συγγραφέας γράφει: «...ἀγωνιὰ νὰ ἀποκρυπτογραφῆσαι ἀπὸ πού ἔρχεται, ποῖο εἶναι τὸ νόημα τῆς ζωῆς, πού πάει ἡ ψυχὴ μετὰ θάνατο καὶ ἀγωνίζεται νὰ διασφαλίσῃ τὴν ἐπίγεια παραμονὴ του».

Τὸ ὄλικὸ τῆς, συγκεντρωμένο μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ ἐπιστημονικὴ συνέπεια, προσφέρεται σὲ τρία μέρη: Στὸ πρῶτο παρουσιάζονται δοξασίες καὶ δεισιδαμονίες σχετικὲς μὲ τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ, τὰ πρὸ καὶ μετὰ τὸ γάμο, τὴ γέννα καὶ τὸ θάνατο. Στὸ δεύτερο μέρος παρουσιάζεται ἡ λαϊκὴ μαντεία, μέσα ἀπὸ μιὰ ποικιλία περιπτώσεων, πού ἔχουν σχέση μὲ τὰ ὄνειρα, τὰ ὄραματα, τὴν τηλεπάθεια, τὴ θρησκοληψία καὶ ἄλλα. Τέλος, στὸ τρίτο μέρος παρουσιάζονται τὰ σχετικά μὲ τὴ λαϊκὴ μαγεία, μαύρη καὶ λευκὴ μαγεία, ξεματιάσματα καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἡ ἐσωτερικὴ δομὴ τοῦ ἔργου, ἡ παράθεση πλούσιων βιβλιογραφίας, ἑλληνικῆς καὶ ξένης, ἡ ρεαλιστικότητά τῶν σχετικῶν διηγήσεων, ἡ ἀπλότητα τοῦ ὕφους καὶ ἡ καλλιπέπεια τοῦ λόγου, εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἔργου πού τὸ κάνουν εὐχάριστο στὸ διάβασμα καὶ τὰ ὁποῖα βοηθοῦν κάθε ἀναγνώστη νὰ ἔρθῃ σὲ ἐπαφή μὲ μιὰ καινούργια διάσταση τῆς λαϊκῆς πνευματικῆς ἀναξήτησης στὸν ἑλληνικὸ χῶρο.

Τέλος, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μείνει ἀπαρατήρητη ἡ πρωτοτυπία τῆς σ. νὰ παραθέσει τὰ ὄραματα ὄλων ἐκαίνων πού μὲ προθυμία τῆς πρόσφεραν μιὰ τόσο ἀξιόλογη ποικιλία διηγήσεων. Ὁ ἀναγνώστης, ἀνατρέχοντας τὶς σελίδες τῆς «Λαϊκῆς Μεταφυσικῆς», σχηματίζει τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι μάρτυρας κάποιου ζωντανοῦ ρεπορτάζ, πού τὸν βοηθᾷ νὰ ὀδηγηθεῖ σὲ προσωπικὰ συμπεράσματα.

Ἀνεξάντλητος ὁ λαογραφικὸς μας πλοῦτος περιμένει νὰ ἀκολουθήσουν καὶ νέες παρόμοιες ἐργασίες ἀπὸ τὴν συγγραφέα, πού ἀπέδειξε ὅτι ἔχει ἰδιαίτερη εὐαισθησία στὸ χῶρο αὐτό.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν προκηρύσσει τὴν πλήρωσιν μιᾶς (1) θέσεως τακτικοῦ Ὑπαλλήλου Κλάδου ΑΤ 2 Διοικητικοῦ - Οἰκονομικοῦ ἐπὶ εἰσαγωγικῷ βαθμῷ 8φ.

Ἡ θέσις αὕτη θέλει πληρωθῆ, κατόπιν ἐπιλογῆς τῶν ὑποψηφίων, κατὰ τὰ ἄρθρα 14 καὶ 15 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5)1978 Κανονισμοῦ «Περὶ Κώδικος Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπαλλήλων», ὑπὸ τῆς, δυνάμει σχετικοῦ ἐγγράφου τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰδικῶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ συσταθείσης Ἐπιτροπῆς.

Οἱ ὑποψήφιοι διὰ τὴν θέσιν ταύτην δέον, ἵνα ὦσιν πτυχιούχοι Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν Ἀνωτάτου τινος Ἐκ-

παιδευτικού Ίδρύματος τής ήμεδαπής ή Ισοτίμου τοιούτου τής άλλοδαπής, έχοντες τὰ ἐν τοῖς ἄρθροις 6 ἕως 13 τοῦ ὡς ἄνω Κανονισμοῦ ὀριζόμενα τυπικὰ προσόντα, ὡς καὶ διετῆ, τοῦλάχιστον, προϋπηρεσίαν παρ' Ἐκκλησιαστικῆ Ν.Π.Δ.Δ.

Αἱ αἰτήσεις τῶν ὑποψηφίων, δέον, ὅπως ὑποβληθῶσιν —ἐντὸς εἰκοσαήμερου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης διὰ τῆς Ἐφημερίδος «Ἐκκλησιαστικῆ Ἀλήθεια» καὶ τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»— εἰς τὰ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἁγίας Φιλοθέης 21 Γραφεῖα τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ κατὰ τὰς ὥρας 10.00 ἕως 13.30' καθ' ἐκάστην.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 6ῃ Ἀπριλίου 1982,

Ἐντολῇ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου

Ὁ Πρωτοσύγκελλος

Ἀρχιμ. ΜΑΞΙΜΟΣ ΞΥΔΑΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 37 τοῦ Νόμου 590)1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», καὶ τὰς τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προσκαλοῦμεν τοὺς ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα καὶ βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν κενὴν ὀργανικὴν ἐφημεριακὴν θέσιν τοῦ ἐν Πόρῳ - Τροιζηνίας Ἱεροῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρῶσεως, ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Ὑδρᾷ τῆ 26ῃ Μαρτίου 1982,

† Ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης ΙΕΡΟΘΕΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων τῶν κάτωθι Ἱερῶν Ναῶν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱ. Μητροπόλεως ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτούμενων δικαιολογητικῶν, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν κάτωθι Ἱ. Ναῶν: 1) Ἀγ. Σπυρίδωνος Ροδοδάφνης, 2) Ἀγ. Ἀνδρέου Αἰγίου, 3) Ἀγ. Ἀνδρέου Πλατάνου, 4) Ἀγ. Τριάδος Αἰγῶν, 5) Ἀγ. Κων-

σταντίνου καὶ Ἑλένης καὶ Θεομήτορος Ἁννης Αἰγίου, 6) Μητροπολιτικοῦ Κοιμήσεως Θεοτόκου Καλαβρύτων.

Ἐν Αἰγίῳ τῆ 2ᾷ Ἀπριλίου 1982,

† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 33 παρ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν κενῶν Ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Ἀγ. Νικόλαος Ἁγίου Νικόλαου Βονίτσης, 2) Ἀγ. Σπυρίδων Ἄετοῦ, 3) Ἀγ. Νικόλαος Βλιζιανῶν, 4) Μεταμόρφωσις Σωτήρος Κοκκινόβρυσης, 5) Ἀγ. Δημήτριος Λαμπιρίου, 6) Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου Λεσινίου, 7) Ἀγ. Ἰωάννης Μοναστηρακίου, 8) Ἀγ. Παρασκευῆ Παλαίρου, 9) Κοίμησις τῆς Θεοτόκου Παναγούλας, 10) Ἀγ. Βλάσιος Σκλαβαίνων καὶ 11) Ἀγ. Δημήτριος Σκουρτοῦς, καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα, συμφώνως πρὸς τὰς κειμένας διατάξεις, ὅπως ὑποβάλωσιν, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ἅπαντα τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Μεσολογγίῳ τῆ 5ῃ Ἀπριλίου 1982,

† Ὁ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μυτιλήνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει: 1) τὰς διατάξεις τοῦ Π. Δ. 1398)73 «περὶ συστάσεως ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων παρὰ τῆ Ἀρχιεπισκοπῆ Ἀθηνῶν καὶ ταῖς Ἱεραῖς Μητροπόλεσι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», 2) τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1342)1976 ἡμετέραν Ἀπόφασιν, 3) τὰς διατάξεις τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2104)1976 Ἐγκυκλίου τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «περὶ ἀναδιαρθρώσεως τῶν ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων», 4) τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ Ν. 673)77 «Περὶ ἀνακατανομῆς καὶ ρυθμίσεως ὀργανικῶν τινῶν θέσεων διακόνων» καὶ 5) τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33, 34, 36 καὶ 37 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2)1969 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου Διακόνου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς ὀργανικῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικόλαου Πλωμαρίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης προκηρῶσεως ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν νομίμων δικαιολογητικῶν.

Ἐν Μυτιλήνῃ, τῆ 12ῃ Ἀπριλίου 1982

† Ὁ Μυτιλήνης ΙΑΚΩΒΟΣ

Ίερά Μητρόπολις Σάμου καὶ Ίκαρίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33-37 τοῦ ὑπ' ἀρ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου «περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων, προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ

Ἁγίου Νικολάου Κουμειῶν, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Σάμῳ τῇ 27ῃ Ἀπριλίου 1982,

† Ὁ Σάμου καὶ Ἱκαρίας ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ίερά Μητρόπολις Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

Σύμφωνα μὲ τὴν ἰσχύουσαν Ἐκκλησι. Νομοθεσίαν καὶ τὴν 5)1982 Πράξιν μας προκηρῶσομε τὶς κενὲς Ἐνορίες Κοντομαρί, Παξινοῦ καὶ Κοραικῶν Κυδωνίας καὶ προσκαλοῦμε τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ καταλάβουν αὐτάς, νὰ καταθέσουν μέσα στὶς νόμιμες προθεσμίες τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικὰ.

Χανιά, 9 Ἀπριλίου 1982

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

—Ἐπετηρὶς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Μεσσηνίας 1981-82 (ἔτος ἕκτον - ἑβδομον), ἔκδ. Ἱ. Μητροπόλεως, συντάξει καὶ προνοία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου, ἐπιμελεία δὲ Αἰδ. Κων. Γιαννακοπούλου, π. Θ., Καλαμάτα 1982, σ. 190.

—Τίτου Ἐμμ. Ματθαϊάκη, Μητροπ. πρ. Παραμυθίας, Τὸ ἔργον τῶν ἰδιωτῶν μυστικῶν ἐρευνητῶν (Detectives) ἀπὸ ἠθικῆς καὶ ποιμαντικῆς ἐπόψεως ἐξεταζόμενον, (ἀνάτυπον «Ἐκκλησίας»), Ἀθήναι 1981, σ. 28.

—Πρωτοπρ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, Δρος Θ. καὶ Φ., Προβληματισμοὶ Θεολόγων τῆς Ἰόνιας Ἀκαδημίας, (ἀνάτυπο), Κέρκυρα 1980, σσ. 33-52.

—Τοῦ Αὐτοῦ, Ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία, (ἀνάτυπον), Ἀθήναι 1981, σσ. 321-375.

—Βασ. Μουστάκη, δ.Θ., Τρεῖς Βιβλικοὶ Παιδαγωγοί, (ἀνάτυπο), Ἀθήναι 1981, σ. 20.

—Γεωργίου Π. Πατρόνου, Δρ. Θ., Ὁ Γάμος στὴ θεολογία καὶ στὴ ζωή, Ἀθήναι 1981, σ. 196.

—Ἀναστασίου Π. Τίγκα, Θεολόγου, Ἡ ἀνθρωποθυσία κατὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην (ἀνάτυπον), Ἀθήναι 1980, σ. 22.

—Ἰω. Κουσκουνᾶ, Κυρ. Χασαπογιάννη, Ἰω. Κακαβούλια, Θυρεᾶτις Γῆ (Ἱστορία - Ἀρχαιολογία - Λαογραφία), ἔκδ. Πνευματικοῦ Κέντρου Ἴαστρους, Ἰδρύματος «Μνήμη Ἀγγελικῆς Λεων. Ζαφείρη», Ἀθήναι 1981, σ. 508.

—Νικολάου Ψαρουδάκη, Ἡ ἀπειλούμενη νομοθετικὴ ἀνομία, ἔκδ. «Χριστ. Δημοκρατία», Ἀθήναι 1982, σ. 48.

—Φιλολογικοῦ Συλλόγου Ὁ Χρυσόστομος, Ἡ Κρήτη ἐορτάζει τὸν Πρῶτον Βελάκη, Χανιά 1982, σ. 102.

—Ν. Σφενδόνη, Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον, Θεσσαλονίκη 1982, σ. 508 (ἔτος 58ον).

—Εὐαγγέλου Π. Λέκκου, Ὁ ἑορτασμὸς τοῦ Μεγάλου Φωτίου καὶ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, (ἀνάτυπο), Ἀθήναι 1982, σ. 24.

—Ἐπισκόπου Ἀρχελώου Εὐθυμίου Κ. Στύλιου, Δρ. Πανμίου Ἀθηνῶν, Τὸ Ἀστικὸν Φαινόμενον (ἱστορικὴ - φιλοσοφικὴ - θεολογικὴ θεώρησις), Ἀθήναι, σελ. 144.

—Βασιλείου Θ. Σταυρίδου, καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, Βιβλιογραφία τοῦ Συνοδικοῦ Θεσμοῦ, (ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας»), Ἀθήναι 1981, σ. 46.

—Τοῦ Αὐτοῦ, Βιβλιογραφία Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας (εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν), ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Κληρονομίας», Θεσσαλονίκη 1980, σσ. 125-192.

—Constantine Papoulidis, The Baptism of the Russians in the Ivron Codices 1317 and 1319 of the 18th Century, ἀνάτυπον ἀπὸ Balkan Studies 21,1, Thessaloniki 1981, σσ. 75-83.

—Τοῦ Αὐτοῦ, Βαλκανικὰ Σύμμεικτα (ἀνάτυπο, I.M.X.A.), Θεσσαλονίκη 1981, σσ. 169-192.

—Θωμᾶ Ν. Ζήση, φιλολόγου. Ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ἡ θύραθεν Παιδεία, ἔκδ. «Σήμαντρο», Χολαργός, σ. 176.

ΜΙΑ ΧΡΗΣΙΜΟΣ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ τοῦ Ἐπισήμου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῶν ἐτῶν 1923/4 - 1973, συνταχθὲν ὑπὸ Ἀδαμαντίου Στ. Ἀνεστίδη. Πρόλογος Κωνσταντίνου Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου - Ἀκαδημαϊκοῦ. Τόμος Α', σσ. π + 1 - 572, Τόμος Β', σσ. 573 - 1070. Ἀθήναι 1978.

Εἰς τὰ πλαίσια τῆς συντάξεως εὐρετηρίων τῶν περιοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐξεδόθη εἰς 2 τόμους τὸ εὐρετήριο τῶν πρώτων πενήντα τόμων τῆς «Ἐκκλησίας», ἡ ὁποία, ὡς γνωστόν, εἶναι τὸ ἐπίσημον δελτίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Πρόκειται δι' ἓν εὐρετήριο ἀπολύτως χρησιμὸν, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ πρῶτον μέρος ταξινομεῖ τὸ σύνολον τῶν πάσης μορφῆς δημοσιευμάτων τοῦ περιοδικοῦ καὶ εἰς τὸ δεύτερον εὐρετηριάζει κάθε τί. Τὸ πρῶτον μέρος περιλαμβάνει 27.133 λήμματα ταξινομημένα εἰς 17 πίνακας, μεταξύ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται πίνακες τῶν νόμων, πράξεων, ἐγγράφων κ.λπ. τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν ξένων κρατῶν, πίνακες πράξεων καὶ ἐγγράφων τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῶν συνοδικῶν ὀργανισμῶν, τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἱ. Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ τῶν διαφόρων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ὅπως καὶ τῶν ἑτεροδόξων. Εἰς ἰδίους πίνακας ταξινομοῦνται αἱ μελέται, αἱ προσφωνήσεις, οἱ λόγοι, αἱ περιστατικαὶ εὐχαί, τὸ θεῖον κήρυγμα, τὰ σημειώματα τῆς «Παρατηρήσεων Στήλης», ἡ κριτικὴ τοῦ βιβλίου, τὰ χρονικά κ.ἄ.

Εἰς τὸ δεύτερον μέρος δημοσιεύονται 38 εὐρετήρια μὲ τὰ ὁποῖα ἐπιχειρεῖται μιὰ ἐξονυχιστικὴ ταξινόμησις τῶν συντακτῶν καὶ τῶν περιεχομένων τῶν διαφόρων ἐγγράφων, νόμων, ἐγκυκλίων, πράξεων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν συγγραφέων καὶ τῶν περιεχομένων τῶν μελετῶν, ἄρθρων, προσφωνήσεων, λόγων, βιβλιοκρισιῶν, παρατηρήσεων κ.λπ.

Τοῦ ὅλου ἔργου προτάσσεται πρόλογος τοῦ διευθυντοῦ τοῦ περιοδικοῦ Καθηγητοῦ κ. Κ. Γ. Μπόνη, Ἀκαδημαϊκοῦ, καθὼς καὶ ἱστορικὰ τοῦ περιοδικοῦ, ἀνάλυσις τῶν μεθοδολογικῶν τοῦ εὐρετηρίου, βιβλιογραφία, ἀρκτικὸλεξά καὶ συντομογραφία.

Τὸ ἔργον διατίθεται ἐν τῷ συνόλῳ του ἀντὶ 2.000 δραχμῶν ἐν τοῖς γραφείοις τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιοδικῶν (Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθήναι 140).

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀκαδημαϊκός

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

A) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐόρτιον Γράμμα τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ.

Πασχάλιος Ποιμαντορικὴ Ἐγκύκλιος.

Πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις ἐπὶ τῷ Πάσχα.

Αἰμιλιανοῦ Τιμιάδη, Μητροπ. Σηλυβρίας, Διὰ μιαν λειτουργικὴν ζωὴν.

Ἰωάννου Ὁρ. Καλογήρου, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης, Δ' Γενικὴ Συνέλευσις τῆς μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου Ὀρθοδόξων — Παλατοκαθολικῶν.

Γεωργίου Ν. Αἰλαίου, Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Γνωμοδότησις.

Παρατηρήσεων στήλη.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Βιβλιοκρισίαι.

Παράρτημα.

Νέα Βιβλία.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθήναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ. 721.073

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.